

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PAMĚTNÍ KNIHY VYBRANÝCH JIHOČESKÝCH FARNOSTÍ
ZE 17.-20. STOLETÍ VE VZÁJEMNÉ KOMPARACI

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Bc. David Hajs

Studijní obor: Archivnictví

Ročník: Třetí

2021

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 6. prosince 2021

.....

Autor práce

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval doc. PhDr. Marie Ryantové, CSc. za její trpělivé vedení a nesmírnou vstřícnost navzdory nesčetným úskalím. Rovněž děkuji vicekancléři českobudějovické diecéze Václavu Kubešovi za opětovné vydání povolení pro přístup k archivním fondům církevních úřadů. Poděkování náleží i zaměstnancům Státního okresního archivu České Budějovice, díky nimž mi bylo umožněno nahlédnout do potřebných archiválií i v nepříznivých dobách proticovidových opatření.

Anotace

Předkládaná diplomová práce *Pamětní knihy vybraných jihočeských farností ze 17.-20. století ve vzájemné komparaci* sleduje vývoj farních kronik pěti jednotek římskokatolické církevní správy v oblasti vikariátu České Budějovice-venkov. Primárním cílem je vyjma avizované komparace podrobit detailní analýze všech deset zmíněných knih z Bílé Hůrky, Chrást'an, Nákkří, Rudolfova a Týna nad Vltavou ve sledovaném období. Práce je rozdělena na šest kapitol. Úvodní část nastiňuje cíle práce a představuje použité prameny a literaturu. První úsek kompilativně shrnuje dějiny obcí, k nimž výše uvedené duchovní správy formálně příslušely. Druhý oddíl zevrubně reflektuje historii římskokatolické církevní správy v oblasti jižních Čech. Třetí část stručně objasňuje genezi a dosavadní evoluci farních kronik v rámci českých zemí. Vnější znaky včetně formálních náležitostí vybraných pamětních knih jsou předmětem čtvrté kapitoly předkládané práce. Předposlední část představuje vlastní jádro textu, neboť obšírně dokumentuje obsah pamětních záznamů jednotlivých autorů farních kronik. Šestý úsek nabízí rekapitulaci formálních a obsahových znaků sledovaných pamětních knih dle rozvětvené kategorizace rozličných kritérií a hledisek. Závěrečný oddíl shrnuje nabyté poznatky a prezentuje jejich využití pro případné budoucí badatelské účely. Na samém konci předkládané práce se nachází několik vybraných grafických příloh včetně tabulkových znázornění všech autorů sledovaných farních kronik.

Abstract

The submitted diploma thesis *Commemorative books of selected South Bohemian parishes from 17.-20. century in mutual comparison* follows the development of parish chronicles of five units of the Roman Catholic Church administration in the Vicariate of České Budějovice-countryside. The primary goal, apart from the aforementioned comparison, is to present a detailed analysis of all ten mentioned books from Bílá Hůrka, Chrást'any, Nákří, Rudolfov and Týn nad Vltavou during the selected time period. The work is divided into six chapters. The introductory part outlines the aims of the work and presents applied sources and used literature. The first section summarizes the history of the municipalities to which the above-mentioned clerical administrations perfunctorily belonged to. The second section thoroughly reflects the history of the Roman Catholic Church administration in southern Bohemia. The third part briefly clarifies the genesis and subsequent evolution of parish chronicles within the boundaries of Czech lands. External features and formal requirements of selected commemorative books are part of the fourth chapter. The penultimate part represents the very core of the text, as it extensively documents the content of memorial records of individual authors of parish chronicles. The sixth section offers a recapitulation of selected features of the monitored commemorative books according to a branched categorization of various criteria and aspects. The final section summarizes acquired findings and presents their prospective usage for future research purposes. Selected graphical appendices in the form of several tabular charts of all the authors of the monitored parish chronicles are included at the very end of the submitted thesis.

Obsah

Úvod	8
1. Shrnutí dějin sledovaných jihočeských obcí	13
1. 1. Rudolfov	13
1. 2. Týn nad Vltavou	15
1. 3. Chrást'any	18
1. 4. Nákří	19
1. 5. Bílá Hůrka.....	20
2. Historie římskokatolické církevní správy v jižních Čechách	22
3. Vývoj farních kronik v českých zemích.....	31
4. Vnější kritika pamětních knih	33
4. 1. Bílá Hůrka.....	33
4. 1. 1. První kronika (1804-1836).....	33
4. 1. 2. Druhá kronika (1836-1947)	34
4. 2. Chrást'any	34
4. 2. 1. První kronika (1751-1928).....	34
4. 3. Nákří	35
4. 3. 1. První kronika (1812-1862).....	35
4. 4. Rudolfov	36
4. 4. 1. První kronika (1688-1882).....	36
4. 5. Týn nad Vltavou	37
4. 5. 1. První kronika (1686-1782).....	37
4. 5. 2. Druhá kronika (1717-1794)	38
4. 5. 3. Třetí kronika (1769-1885).....	38
4. 5. 3. Čtvrtá kronika (1772-1774)	39
4. 5. 5. Pátá kronika (1836-1898)	39
5. Analýza kronikářských záznamů.....	40
5. 1. 1. Farnost Bílá Hůrka (1804-1836).....	40
5. 1. 2. Farnost Bílá Hůrka (1837-1947).....	44
5. 2. Farnost Chrást'any (1751-1928)	56
5. 3. Farnost Nákří (1812-1862)	69
5. 4. Farnost Rudolfov (1688-1882)	78
5. 5. 1. Děkanát Týn nad Vltavou (1686-1782).....	85

5. 5. 2. Děkanát Týn nad Vltavou (1717-1794).....	86
5. 5. 3. Děkanát Týn nad Vltavou (1769-1885).....	86
5. 5. 4. Děkanát Týn nad Vltavou (1772-1774).....	87
5. 5. 5. Děkanát Týn nad Vltavou (1836-1898).....	88
6. Komparace pamětních záznamů sledovaných farních kronik.....	94
6. 1. Formální podoba pamětních knih	94
6. 1. 1. Rozdělení knih a členění zápisků.....	94
6. 1. 2. Písmo a jazyk kronikářských záznamů	95
6. 1. 3. Frekvence a rozsah výpisků	95
6. 1. 4. Otázka autorství pamětních knih.....	95
6. 1. 5. Vliv farních kronik na ostatní knihy v rámci farní administrativy	96
6. 1. 6. Podpisy a datace pamětních záznamů.....	96
6. 1. 7. Grafické přílohy farních kronik	97
6. 2. Obsahové hledisko pamětních knih.....	97
6. 2. 1. Tematická kategorizace pamětních záznamů.....	97
6. 2. 2. Známky a prvky ego-dokumentu na stránkách farních kronik	98
6. 2. 3. Sebereflexe autorů pamětních knih.....	99
Závěr.....	100
Seznam použitých pramenů a literatury	104
Seznam zkratk	109
Seznam příloh.....	110

Úvod

Reflexe jednotlivých složek církevní správy v rámci české historiografie zažívá v posledních dvou dekádách navzdory předchozím badatelským úskalím pomyslnou renesanci, farní kroniky v tomto ohledu nepředstavují žádnou výjimku. Pamětní knihy, známé rovněž jako *libri memorabilium*, byly vedeny v rámci české římskokatolické církevní administrace nejčastěji od přelomu 18. a 19. století. Primárně sloužily k dokumentaci rozličných okolností napříč staletími své existence v přímé návaznosti na své autory, dobové poměry, či případné pokyny a nařízení státní nebo církevní správy.

Předmětem kvalifikační práce jsou pamětní knihy pěti duchovních správ ze 16. až 20. století v rámci hranic současného vikariátu České Budějovice-venkov, jenž je organizačním celkem českobudějovického biskupství. Farnosti v rámci předkládané práce zastupují kroniky z Rudolfova,¹ Bílé Hůrky² a Chrášťan,³ ačkoliv sledované pamětní knihy vedla i nákeřská lokálie⁴ a vltavotýnský děkanát.⁵ Předkládaná práce okrajově zohledňuje i další knihy povětšinou ryze ekonomického charakteru vedené týmiž jednotkami církevní správy.⁶

Primárním impulsem pro sledování uvedených farních kronik bylo několik faktorů. Jednak jsem chtěl navázat na svou předchozí bakalářskou práci, zabývající se pamětními knihami římovské farnosti.⁷ Zmíněné kroniky prodělaly během necelých 150 let od svého etablování nesmírnou progresi, neboť se původní, notně odtažitě zápisky postupně přeměnily na výpisky takřka deníkového charakteru, připomínající jakýsi svébytný ego-dokument. Co se další motivace týče, vyjma již deklarovaného zájmu o obecné dějiny církevní správy jsem rovněž zamýšlel navázat na pomyslnou tradici, neboť farní kroniky byly v rámci Ústavu

¹ SOKA České Budějovice, Farní úřad Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1688-1882).

² SOKA České Budějovice, Farní úřad Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1804-1836); SOKA České Budějovice, Farní úřad Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1836-1947).

³ SOKA České Budějovice, Farní úřad Chrášťany, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1751-1928).

⁴ SOKA České Budějovice, Farní úřad Nákří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1812-1862). Nákeřská lokálie byla od roku 1857 povýšena na farnost, nicméně původní farní kronika tuto skutečnost prakticky nereflexuje. Druhá pamětní kniha, jež měla být dle náznaků součástí místní administrace, se ve fondu příslušného farního úřadu ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích nenalézá.

⁵ SOKA České Budějovice, Děkaný úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1686-1782); SOKA České Budějovice, Děkaný úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1772-1774); SOKA České Budějovice, Děkaný úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 3, sign. Ia3, kniha 3, Pamětní kniha (1836-1898); SOKA České Budějovice, Děkaný úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 4, sign. Ia4, kniha 4, Pamětní kniha (1717-1794); SOKA České Budějovice, Děkaný úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5, Pamětní kniha (1769-1885). Ryze čestný titul děkan byl v rámci představitelů církevní správy v Týně nad Vltavou uplatňován kvůli tomu, že bylo vltavotýnské panství včetně zdejší farnosti po valnou většinu své existence do roku 1850 přímým majetkem pražského arcibiskupství.

⁶ SOKA České Budějovice, FÚ Chrášťany, inv. č. 14, sign. Ib11, kniha 14, Kniha birmovanců (1846-1889); SOKA České Budějovice, FÚ Nákří, inv. č. 75, sign. IIIa1, kniha 41, Kniha příjmů a vydání farního kostela (1773-1883).

⁷ David HAJŠ, *Pamětní knihy fary Římov z let 1786-1920*, České Budějovice 2019 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

archivnictví a pomocných věd historických na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích již předmětem úctyhodného počtu závěrečných prací.⁸ Předkládaná diplomová práce se však na problematiku farních kronik pokusí po vzoru předchozí bakalářské práce nahlédnout z poněkud jiného úhlu pohledu, než jak učinili autoři výše uvedených kvalifikačních prací.

Původním plánem bylo dokumentovat vývoj patronátního práva v českých zemích, uplatněného nad jednotlivými kostely ze strany šlechtických rodů, římskokatolické církevní sféry, královských měst, ale i ryze laických osob.⁹ Práce měla mimo povětšinou ambivalentních vztahů mezi představiteli farností a patronátních úřadů primárně sledovat praktické projevy kroků patronátní správy na stránkách jednotlivých kronik. Vybrané pamětní knihy se nicméně kvůli faktické absenci zmínek o vzájemných projevech obou stran ukázaly jako badatelsky neupotřebitelné. Reciproční vztahy mezi duchovními správami a zástupci patronů každopádně zůstaly alespoň druhotným úkolem diplomové práce.

V první řadě si předkládaná klasifikační práce klade za cíl zevrubně analyzovat výše uvedené pamětní knihy pěti vybraných jihočeských farností s využitím komparativní metody. Z primárního hlediska bude reflektována vnější i vnitřní kritika uvedených knih, hlavní důraz bude zaměřen na dokumentaci přeměn formátu pamětních knih za působení jednotlivých autorů.¹⁰ Vyjma vývoje charakteru zápisků bude práce posléze monitorovat tematické členění

⁸ Jana HLAVOVÁ, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachovo Březí (1731 - 1811)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Eliška HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy fary Němčice 1759 - 1939*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Jaroslav MRŇA, *Protocollum domesticum farnosti Velkomeziříčské (1816 - 1938)*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Libor STANĚK, *Pamětní kniha farního úřadu Malenice (1734 - 1945)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích); Miluše WAGNEROVÁ, *Farní kronika Olešnice (1787 - 1887)*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích). Vybrané práce zabývající se totožným problémem byly rovněž obhájeny v Brně, viz Alžběta ŘEHÁKOVÁ, *Pamětní kniha farnosti fryštácké 1617–1893*, Brno 2013 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity) nebo Tomáš SILLY, *Pamětní kniha šlapanické farnosti (edice)*, Brno 2017 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity).

⁹ Zmíněnou problematikou se v minulosti zabývalo několik osob, viz Klement BOROVÝ, *Právo patronátní v Čechách*, Časopis pro katolické duchovenstvo 7, Praha 1866, č. 7, s. 481-491; Josef DOUBRAVA, *Otázka patronátní v Čechách*, Časopis pro katolické duchovenstvo 41, Praha 1900, č. 4, s. 271-276; Stanislav PŠENÍČKA, *Vývoj patronátního práva v českých zemích od doby osvícenského absolutismu do roku 1949*, Revue církevního práva 22, Praha 2002, č. 2, s. 127-160; Matuš NEMEC, *Patronátné právo a vývoj problému menovania do církevních úradov v katolíckej cirkvi*, Revue církevního práva 21, Praha 2002, č. 1, s. 5-15; případně Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách*, Brno, 2010

¹⁰ D. HAJŠ, *Pamětní knihy*, s. 8-9. Po vzoru již zpracovaných římovských pamětních knih předkládaná práce nebude příliš rozebírat zápisky duchovních správců týkající se oprav a renovací kostelů či farních budov. Hlavním úkolem bude opět zevrubně dokumentovat odlišné systémy vedení kronik u jednotlivých autorů jak po formální, tak i obsahové stránce. Z formálního hlediska bude práce u každého zapisovatele zohledňovat individuální způsob členění kronik na určité kapitoly či tematické okruhy, rovněž bude věnovat pozornost použitému jazyku či písmu. Po obsahové stránce bude kvalifikační práce analyzovat individuální zápisky, tedy především v tom ohledu, co konkrétně jednotliví faráři do kronik zahrnují, co oproti svým předchůdcům či nástupcům opomenuli a pokusí se objasnit důvody jejich tematického výběru. Dalším úkolem bude snaha vysledovat určité osobnostní rysy či povahové vlastnosti autorů kroniky v dostupných textech a na jejich základě vytvořit analýzu charakteru duchovních správců, studovat jejich postoje a názory na zahraniční i domácí události v církevní i světské sféře,

knih, formální stránku záznamů a případné prvky profilace duchovních správců. Zastřešujícím cílem práce tudíž bude rovněž stanovit či vyvrátit domněnku, zdali evoluce pamětních knih v pomyslný ego-dokument na stránkách římovských farních kronik představovala naprostou výjimku nebo jen sledovala tehdejší dobový úzus.

Ačkoliv měli jednotliví autoři pamětních knih povětšinou možnost v rámci kronik reflektovat jimi vybrané okolnosti a události, přesto se státní administrativa od 18. století průběžně pokoušela získat absolutní kontrolu nad jejich obsahem. Zdaleka největší zásah do integrity pamětních knih představovalo nařízení hraběte Karla Chotka z roku 1835.¹¹ Marginálním cílem předkládané práce bude též sledovat, zdali měly zmíněné pokyny zaznamenanatelný vliv na strukturu a formát sledovaných farních kronik.

V rámci souhrnného líčení dějin osad a měst, jež náležely ke sledovaným duchovním správám, byla upotřebena regionální literatura od Daniela Kováře a Martiny Sudové, věnující se oblastem Českbudějovicka¹² a Vltavotýnska.¹³ Na stránkách příslušných knih byl uvedeným obcím věnován povětšinou omezený prostor, neboť zároveň reflektovaly značné množství okolních jihočeských sídel. Tentýž problém se týká příslušných hesel v rámci *Encyklopedie Českých Budějovic*.¹⁴ Notně složitá minulost Rudolfova byla náležitě zdokumentována Václavem Ambrožem nebo Miroslavem Bedřichem Böhnelem,¹⁵ jejichž díla navzdory neoddiskutovatelnému stáří a existenci modernějších, avšak méně odborných publikací¹⁶ stále představují nejhodnotnější zdroj pro souhrn nejstarší rudolfovské historie. Zdejší významná těžba stříbra i jiných drahých kovů byla rovněž předmětem několika monografií¹⁷ a studií.¹⁸ Historii děkanátu Týna nad Vltavou i samotného město od raného středověku do sklonku 19. století v rámci čtyřdílné série zevrubně a důkladně reflektoval Josef

zkoumat jejich zaujetí či odtazitost vůči určitým tématům a určit potenciální čtenářskou obec sledovaných farních kronik.

¹¹ Roman VONDRA, *Karel hrabě Chotek z Chotkova a Vojnína (1783-1868)*, Historický obzor 18, Praha 2007, č. 5, s. 120-132. Pro potřeby předkládané práce byl využit česky psaný přepis zmíněného nařízení, viz *Pokyny hraběte Chotka k vedení obecních a farních kronik v Čechách (1835)*, Revue církevního práva 44, Praha 2009, č. 3, s. 211–213.

¹² Daniel KOVÁŘ, *Českbudějovicko I. Levý břeh Vltavy*, České Budějovice 2008; Týž, *Českbudějovicko II. Právý břeh Vltavy*, České Budějovice 2008; Týž, *Panská sídla na Českbudějovicku*, České Budějovice 1998.

¹³ Martina SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, České Budějovice 2010.

¹⁴ *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998.

¹⁵ Václav AMBROŽ, *Rudolfovo*, České Budějovice 1927; Miroslav Bedřich BÖHNEL, *Dějiny města Rudolfova*, České Budějovice 1956. Německojazyčná kniha Eduarda Rosta z počátku 20. století není kvůli zahrnutí takřka totožných informací jako v případě obou předchozích autorů součástí předkládané práce, viz Eduard ROST, *Der Rudolfstädter Erzbergbau in alter und neuer Zeit*, Drážďany 1912.

¹⁶ Vratislav KLABOUC, *Rudolfovo*, Praha 2008.

¹⁷ Lubomír NEMEŠKAL, *Českbudějovická mincovna v letech 1569-1611*, České Budějovice 1969; případně Jan KOŘAN, *Rudní ložiska oblasti rudolfovské a jejich dějiny*, Praha 1947.

¹⁸ František Josef ČAPEK, *K počátkům hornického města Adamova (1554–1619)*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 22, České Budějovice 1985, č. 4., s. 249–257.

Sakař v první polovině 20. století.¹⁹ Znatelně kusý souhrn dějin téže oblasti nabízí také kniha regionálního historika Karla Pletzera z počátku 90. let minulého století.²⁰ Povšechné, avšak přesto hodnotné informace ohledně vltavotýnské církevní správy obsahují i další vybrané monografie.²¹ Zbývající sledované osady nebyly doposud v rámci odborné literatury vesměs badatelsky zohledněny, což přirozeně odpovídá jejich takřka bezvýznamnému postavení v porovnání s výše uvedenými městy.²²

Pro souhrn dějin jihočeské církevní správy byla kromě ryze elementárních publikací Jaroslava Kadlece²³ uzpůsobena díla Rudolfa Svobody, současného děkana Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, který se značně podrobně zaměřil na otázku etablování českobudějovické diecéze a její následný chod do poloviny 19. století.²⁴ Pozdější vývoj nejvyšší jednotky jihočeské římskokatolické církevní správy sledovalo i několik monografií²⁵ a odborných studií.²⁶ Navzdory výše uvedeným publikacím reflektujícím dějiny

¹⁹ Josef SAKAŘ, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl I. Do zániku hradu Týna r. 1698*, Týn nad Vltavou 1935; Týž, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl II. Století osmnácté*, Týn nad Vltavou 1934; Týž, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl III. 1790-1848*, Týn nad Vltavou 1936. Čtvrtý díl byl sice autorem včas dokončen, nicméně vlivem předčasného úmrtí Josefa Sakaře v roce 1937 nebyl za jeho vydán. Posmrtný výtisk byl pořízen o dvacet let později, viz Týž, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl IV, 1848-1900*, Písek 1957.

²⁰ Karel PLETZER, *Týn nad Vltavou*, Týn nad Vltavou 1992.

²¹ Popis církevní administrativy v Týně nad Vltavou na přelomu středověku a novověku je obsažen v díle sledující minulost nedalekých Slabčic, viz Alois SASSMANN, *Slabčice*, Praha 2018, s. 10-21; popřípadě Jiří ČERNÝ, *Poutní místa Českobudějovicka a Novohradska*, České Budějovice 2014, s. 158-161.

²² Velmi omezené údaje o Nákří, Chrástanech a Bílé Hůrce nabízí jedenáctý a dvanáctý díl *Ottova slovníku naučného*, případně spisy Augusta Sedláčka, viz August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1908 či Týž, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl VII.*, Praha 1890. Podrobnějšími informacemi o druhé jmenované osadě disponuje rovněž výše jmenovaná publikace Martiny Sudové *Vltavotýnsko*, kdežto historii Nákří částečně reflektuje novinový článek Václava Chalupského ze 30. let 20. století, viz Václav CHALUPSKÝ, *Nákří-Dívčice-Zbudov*, Hlas lidu 1936, č. 68, s. 1. Minulost Bílé Hůrky nebyla v rámci dostupných zdrojů zaznamenána prakticky vůbec vyjma dvou studií, zabývajících se v prvé řadě místním kostelem v průběhu 18. století, viz Jan IVANEGA, *K dějinám bělohůreckého kostela sv. Štěpána v baroku a počátkům díla Františka Jakuba Prokyše v jižních Čechách*, in: Vratislav OURODA, *Památky jižních Čech 4*, České Budějovice 2013, s. 81-98 a Martin GAŽI, *Čenstochovský kult a bělohůrecký kostel sv. Štěpána v 18. století*, Jihočeský sborník historický 81, České Budějovice 2012, s. 93-98.

²³ Jaroslav KADLEC, *Církevní dějiny IV. Od sněmu tridentského do konce 19. století*, Praha 1973; Týž, *Jan Valerián Jirsík: Biskup českobudějovický*, České Budějovice 1993; Týž, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.

²⁴ Rudolf SVOBODA, *Proces založení českobudějovického biskupství v letech 1783-1789*, Studia Theologica 10, č. 3, Olomouc 2008, s. 19-40; Týž, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, Brno 2009; Týž, *Arnošt Konstantin Růžička: josefinista na českobudějovickém biskupském stolci*, České Budějovice 2011; Týž, *Josef Ondřej Lindauer-známý i neznámý třetí biskup českobudějovický*, *Jihočeský sborník historický* 82, České Budějovice 2013, s. 153-163; Týž, *Velký koncil na malém městě: první vatikánský koncil, Jan Valerián Jirsík a České Budějovice v letech 1869-1870*, Praha 2016.

²⁵ Karel PLETZER, *Biskup Jan Valerian Jirsík 1798-1883: Soupis literární činnosti a literatury o něm*, České Budějovice 1993; Velmi okrajově se představitelům českobudějovické diecéze věnovalo i několik obecných publikací, viz Jaroslav POLC, *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*, Praha 1995; Milan BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.

²⁶ Vlastimil HÁLEK, *Dr. Martin Říha, biskup českobudějovický, lidumil a spisovatel*, Vlast 26, Praha 1909, č. 8, s. 707-712; Tomáš VEBER, *J. V. Jirsík a jeho kruh. Církevně-společenské aktivity biskupa Jana Valeriána Jirsíka a jeho spolupracovníků*, in: Duchovní a myšlenkové proměny druhé poloviny 19. století. Sborník příspěvků z vědecké konference pořádané na TF JU 23. února 2006, České Budějovice 2006, s. 98-104; Ivo PROKOP,

církevní správy nebyla vlastní historii farních kronik v českých zemích v uplynulých desetiletích kromě již uvedených závěrečných prací věnována přílišná pozornost.²⁷

Českobudějovický biskup Martin Josef Říha – Odraz jeho myšlenek a činnosti v pastýřských listech a zprávách o stavu diecéze, Notitiae historiae ecclesiasticae, Ružumberok 2012, č. 2, s. 40-57.

²⁷ Pouze okrajově byly v rámci jinak uceleného díla zohledňujícího historii pamětních záznamů v českých zemích reflektovány i farní kroniky, viz Václav PUBAL, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1972, s. 13-14. Uvedená publikace byla však notně ovlivněna dobou svého vzniku, jelikož značnou část svého rozsahu vyhradila problematice kronikářství v socialistickém Československu. Vybrané studie nicméně tuto problematiku dokumentovaly mnohem důkladněji, viz František ROUBÍK *Státní kontrola farních pamětních knih*, Časopis pro dějiny venkova 12, Praha 1925, s. 286-288 nebo Jana OPPELTOVÁ – Věra SLAVÍKOVÁ, *Poklady farních archivů – 2. Pamětní knihy farností*, Informace královéhradecké diecéze 18, 2008, č. 2, Hradec Králové 2008.

1. Shrnutí dějin sledovaných jihočeských obcí

1. 1. Rudolfov

Dějiny města Rudolfova jsou neodmyslitelně spjaty s těžbou stříbrné rudy. Nejstarší písemné doklady o jejím dolování v oblasti rudolfovského rudního revíru pochází již z konce 14. století, když roku 1385 král Václav IV. povolil Václavu Klaricovi, příslušníkovi významného českobudějovického patricijského rodu, po následující dva roky volně disponovat s výtěžkem místního dolu Monstrance.²⁸ V rámci zmíněného potvrzení byla rovněž učiněna zmínka o existenci již etablované přilehlé osady s názvem Vesce. Těžba stříbra v adekvátním rozsahu nicméně přes počáteční pokusy dále nepokračovala, neboť se rudolfovské šachty ukázaly kvůli tehdejší nepříliš rozvinuté montanistice jako prakticky nevyužitelné.²⁹ S příchodem modernějších hornických technologií včetně potřebných zkušených zahraničních odborníků v 16. století dochází k zintenzivnění báňské činnosti. Do roku 1547 bylo dle historických pramenů založeno dvacet důlních šachet, nejvýznamnější z nich³⁰ sahaly do hloubky až 300 metrů.³¹ Rudolfov, jenž byl ve druhé polovině 16. století znám především jako *Velké Hory*, případně *Hory Budějovské*, byl kvůli absenci agrární činnosti zpočátku výrazně odkázán na silně ambivalentní vazby s českobudějovickým královským městem, jehož představitelé za patřičný obnos horníkům zajišťovali proviant nebo nářadí.³² Navzdory počátečním těžařským úspěchům, jejichž průběh povětšinou přímo financovala menší uskupení českobudějovických zámožných měšťanů, zvaná též těžařstva, došlo k roku 1570 k výraznému utlumení těžby, protože byly zatopeny některé původní rudolfovské šachty. Samotné dolování se posléze přesunulo do nedaleké Libniče, která byla rovněž součástí téhož hornického revíru.³³

Etnický a náboženský ráz osady přirozeně určovali jeho obyvatelé, vesměs pocházející z německojazyčných, převážně nekatolických oblastí Krušnohorska.³⁴ S jejich příchodem postupně vyvstala potřeba výstavby příhodného kostelního chrámu. V roce 1536 je pramenně doložena existence městské utrakvistické kaple, vlastní evangelický kostel byl dokončen až

²⁸ M. BÖHNEL, *Dějiny*, s. 28.

²⁹ D. KOVÁŘ, *Českobudějovicko II.*, s. 217-218.

³⁰ Vyjma Boží vůle (původně Monstrance) lze mezi nejrozvinutější rudolfovské šachty zařadit i doly Tři Králové, Orel nebo Abrahám, viz *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 426.

³¹ Rudolfovský rudní revír zahrnoval oblast asi 13 km od Libniče na severu přes Vidov na jihu. Předmětem těžby byly i jiné cenné kovy včetně zlata v oblasti Dobré Vody, viz L. NEMEŠKAL, *Českobudějovická mincovna*, s. 7-13.

³² M. BÖHNEL, *Dějiny*, s. 81-82.

³³ J. KOŘAN, *Rudní ložiska*, s. 24.

³⁴ D. KOVÁŘ, *Českobudějovicko II.*, s. 217-218.

roku 1586 jako vůbec jediná luteránská sakrální stavba na jihu Čech.³⁵ Hornické město se po další desetiletí stávalo útočištěm vyhoštěných nekatolíků z Českých Budějovic. Ačkoliv byla římskokatolická farnost Rudolfov formálně etablována již roku 1555,³⁶ vzhledem k faktické absenci stejně smýšlejících věřících v oblasti zpočátku téměř nevykazovala jakoukoli činnost.

Význam rudolfovských stříbrných nalezišť přirozeně neunikl zájmu habsburského panovníka Rudolfa II., jenž osadě postupně uděloval privilegia ekonomického charakteru. V roce 1583 místní obyvatelé přičiněním císaře disponovali vlastním mlýnem a právem konat týdenní trhy.³⁷ Proces právního konstituování města byl završen až o dva roky později, kdy město, jemuž panovník pomyslně propůjčil název *Rudolphstadt*, mimo jiné obdrželo nárok pořádat hned dva výroční trhy.³⁸ Navzdory uvedeným privilegiím, jimiž nedávno etablované město viditelně konkurovalo nedalekým Českým Budějovicím, však již od 70. let 16. století dochází k postupnému úpadku těžbařské činnosti. Po zatopení původních šachet bylo sice dolování obnoveno v blízké Libniči, výnosy v následujících letech nicméně povážlivě klesaly,³⁹ což následně vedlo k hromadným odchodům nezanedbatelného počtu zdejších horníků. Těžba rudolfovské stříbrné rudy se na konci 16. století ukázala jako mimořádně nákladná, tudíž se do místní montanistické činnosti vyjma českobudějovických měšťanů rovněž zapojili příslušníci jihočeských šlechtických rodů včetně Viléma z Rožmberka nebo Adama II. z Hradce⁴⁰ prostřednictvím tzv. adamovského těžařstva. V roce 1593 byly zatopeny i libničské šachty, načež byla těžba na dalších let pozastavena, než v roce 1611 došlo po smrti posledního významného beneficiátora, Petra Voka z Rožmberka, k faktickému konci lokálního těžařského úsilí.⁴¹ Bánskou činnost se v Rudolfově v původním rozsahu kvůli přetrvávajícím zatopeným šachtám a vyčerpaným ložiskům již nikdy nepodařilo v původním rozsahu obnovit, navzdory opakovaným a setrvalým pokusům.⁴² Kvůli ztrátě výsadního postavení figuroval Rudolfov v době před třicetiletou válkou až jako čtrnácté největší jihočeské město.⁴³

³⁵ Původně protestantský rudolfovský kostel byl v 17. století přесvěcen na římskokatolický chrám sv. Víta, viz *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 426.

³⁶ M. BÖHNEL, *Dějiny*, s. 54.

³⁷ *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 426.

³⁸ D. KOVÁŘ, *Českobudějovicko II.*, s. 218.

³⁹ Ještě na počátku 70. let 16. století produkovaly revírní šachty kolem 1500 kg stříbra ročně. V roce 1598 původní součet poklesl na pouhých 100 kg, viz L. NEMEŠKAL, *Českobudějovická mincovna*, s. 54-74.

⁴⁰ Právě po zmíněném nejvyšším kancléři Království českého byla posléze pojmenována s Rudolfovem historicky spjatá osada Adamov, dříve známa též jako Malé hory, viz F. ČAPEK, *K počátkům hornického města*, s. 249-257.

⁴¹ V. AMBROŽ, *Rudolfov*, s. 91-93.

⁴² D. KOVÁŘ, *Českobudějovicko II.*, s. 220-220. Vůbec poslední pokus alespoň částečně obnovit dříve vyhlášenou těžbu rudolfovského stříbra byl učiněn na počátku 20. století, avšak roku 1928 byly i dosavadní nevyčerpané šachty nadobro uzavřeny, viz J. KOŘAN, *Rudní ložiska*, s. 75-76.

⁴³ Uvedené pořadí bylo řazeno dle počtu domů, viz *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 426-427.

Navzdory skutečnosti, že Rudolfov od začátku 17. století již nezastával svůj původní význam, si město i nadále udrželo někdejší privilegia. Tento fakt v korelaci s tím, že hornická osada stále působila jako nejvýznamnější sídlo luteránských věřících na jihu Čech,⁴⁴ byl přirozeně trnem v oku pro výrazně prokatolické České Budějovice. Když se Rudolfov na počátku třicetileté války zapojil do povstání po boku nekatolických stavů, využili budějovičtí patriciové příležitosti a město v červnu 1619 za asistence vojsk hraběte Karla Bonaventury Buquoye takřka kompletně srovnali se zemí.⁴⁵ Císař Ferdinand II. následujícího roku daroval Rudolfov do správy Českých Budějovic, jehož zastupitelé oblast vlastnili do roku 1850.⁴⁶ Původní královská privilegia byla městu odňata s definitivní platností až roku 1654.⁴⁷

Zbývajících období 17. století v Rudolfově reflektovalo soudobé okolnosti. Vypleněná oblast bylo rychle znovuosídlena a za pomoci jezuitských misionářů veskrze rekatolizována. Roku 1636 byl původní luteránský chrám přeorientován na katolický kostel sv. Víta.⁴⁸ Rudolfov vlivem popsaných událostí přirozeně skomíral, ačkoliv byl již roku 1720 v pramenech deklarován jako městečko.⁴⁹ V 18. století v osadě dokonce kvůli dočasně obnovené těžbě stříbra dlouhodobě sídlil úřad královského hofmistra a vrchní báňský úřad, než byly zmíněné instituce roku 1807 přestěhovány do Příbrami.⁵⁰ Teprve v roce 1843 Rudolfov dosáhl téhož rozsahu jako před třicetiletou válkou, kdy počet obyvatel atakoval tisíc osob.⁵¹ Někdejší báňské sídlo se v průběhu 19. a 20. století dále postupně rozvinulo prostřednictvím výrazné čechizace,⁵² nicméně původního výsadního postavení z přelomu 16. a 17. století městečko již nikdy nedosáhlo.

1. 2. Týn nad Vltavou

Oblast Vltavotýnska zřejmě již od počátku 11. století formálně spadala pod správu pražského biskupství, které na břehu Vltavy postupně vystavělo původní týnské osídlení. První dochované pramenné doklady o existenci Týna nad Vltavou nicméně pocházejí až z roku 1229, kdy byl

⁴⁴ Zpráva o jihočeské vizitaci pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé z června 1595 uvádí, že „*nebezpečí však hrozí z blízkého Rudolfova obydlí heretiky, kam byli uvedeni luteránští kazatelé, k nimž dochází také obyvatelstvo z Budějovic a blízkých vsí, takže mnozí od katolické víry odpadají*“, viz tamtéž, s. 294.

⁴⁵ V. AMBROŽ, *Rudolfov*, s. 111-112.

⁴⁶ Tamtéž, s. 426. Situace přetrvávala až do zániku feudálního poddanství. Přilehlý Adamov byl od druhé poloviny 17. století součástí hlubockého panství rodu Schwarzenbergů viz F. ČAPEK, *K počátkům hornického města*, s. 255-257.

⁴⁷ M. BÖHNEL, *Dějiny*, s. 234.

⁴⁸ V. AMBROŽ, *Rudolfov*, s. 133-135.

⁴⁹ M. BÖHNEL, *Dějiny*, s. 270.

⁵⁰ J. KOŘAN, *Rudní ložiska*, s. 67.

⁵¹ *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 426-427.

⁵² D. KOVÁŘ, *Českobudějovicko II.*, s. 221.

dle dostupné zprávy o návštěvě Jana II. z Dražic již pevnou součástí biskupské držby.⁵³ Místní dominium, ekonomicky těžící z výhodného umístění mezi Českými Budějovicemi a Prahou, prodělalo prudký rozvoj v průběhu druhé poloviny 13. století, kdy tehdejší pražský biskup Tobiáš z Bechyně nechal vystavět základy současného městského centra včetně nejstaršího kostela sv. Kryštofa.⁵⁴ Zmínky o udělení městských práv se nedochovaly, lze však předpokládat jejich existenci nejpozději k roku 1327, kdy byl vůbec prvně Týn nad Vltavou dokumentován jako regulérní město.⁵⁵ V notně bouřlivé době faktického bezvládní v letech 1278-1283 byla osada vypálena Vítkovci kvůli předchozím vřelým vazbám Tobiáše z Bechyně na padlého krále Přemysla Otakara II. Po této skutečnosti vznikl ve 14. století na místě původního dřevěného sídla kamenný hrad, jenž v případě nepřítomnosti arcibiskupa spravoval purkrabí.⁵⁶ V roce 1344 byla v Týně nad Vltavou etablována kolegiální kapitula včetně kapitulní školy při výše zmíněném kostele sv. Kryštofa. Město v průběhu 14. století i nadále těžilo z příhodného umístění a díky obchodním stezkám rychle bohatlo, ačkoliv byla původní nejvýnosnější solní cesta v roce 1409 od Týna odkloněna ve prospěch Vodňan.⁵⁷

V přímé souvislosti s nesmírně turbulentními událostmi na počátku 15. století bylo z nařízení arcibiskupa Konráda z Vechty vltavotýnské panství dáno v roce 1415 do zástavy Janovi ze Sobětic. Zmíněný církevní hodnostář se nicméně roku 1421 veřejně vzdal světských statků, čímž byly jihočeské arcibiskupské statky po následující necelé dvě století sekularizovány.⁵⁸ Bouřlivá éra husitské revoluce Týn na Vltavou kromě vypálení kostela sv. Kryštofa prakticky nezasáhla. Původní zástava panství byla císařem Zikmundem rozdělena ve dvě, neboť vyjma původního držitele obdržel část zmíněných statků i Oldřich z Rožmberka.⁵⁹ Pomyslná diarchie přetrvala do druhé poloviny 15. století, kdy Jiří z Poděbrad panství v celé úplnosti dal do zástavy rodu Čabelickým ze Soutic, již oblast následně spravovali do konce 16. století.⁶⁰ Díky vzájemným vazbám příslušníků rodu na Jednotu bratrskou se Týn nad Vltavou ve sledovaném období profiloval jako nábožensky tolerantní sídlo.⁶¹ Roku 1564 město postihl devastující požár, jehož následkem došlo ke kompletní renovaci náměstí včetně raně renesanční radnice i kostela sv. Kryštofa, jenž byl nově zasvěcen sv. Jakubovi většímu.⁶² Co se

⁵³ M. SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, s. 258.

⁵⁴ A. SASSMANN, *Slabčice*, s. 10-12, 21.

⁵⁵ K. PLETZER, *Týn nad Vltavou*, s. 7.

⁵⁶ J. SAKAŘ, *Dějiny města. Díl I.*, s. 16-18.

⁵⁷ Tamtéž, s. 18-20.

⁵⁸ M. SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, s. 259-260.

⁵⁹ J. SAKAŘ, *Dějiny města. Díl I.*, s. 59-72.

⁶⁰ K. PLETZER, *Týn nad Vltavou*, s. 11-12.

⁶¹ A. SASSMANN, *Slabčice*, s. 13-14.

⁶² J. SAKAŘ, *Dějiny města. Díl I.*, s. 87-90.

ekonomické stránky týče, Týn nad Vltavou význačně těžil z rozhodnutí habsburských panovníků, kteří již nepreferovali původní pasovskou solnou cestu, jež od 15. století město ignorovala, neboť rakouští arcivévodové disponovali vlastní solí z gmündské oblasti, jejíž převoz mimo Českých Budějovic vedl i skrze Týn nad Vltavou. Kvůli zvýšeným obchodním obrátům v souvislosti s přepravou soli byla ve městě roku 1593 vystavěna prostorná solnice.⁶³

Vlastnická situace panství na přelomu 16. a 17. století vlivem vesměs marginálních událostí vyústila ve zrušení původní zástavy pro rod Čabelických ze Soutic. Císař Rudolf II. následně roku 1601 nabídl uvolněné vltavotýnské statky samotnému městu, jehož představitelé s převzetím majetku posléze souhlasili navzdory opakovaným a vytrvalým protestům arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé. Město Týn nad Vltavou původní církevní državy neobdrželo v úplnosti, jelikož výnosný solní obchod zůstal i nadále plně v rukou císaře.⁶⁴ V roce 1609 požádala týnská městská rada o pronájem panství na dobu neurčitou, čemuž panovník vyhověl, a dokonce Týn nad Vltavou povýšil na královské město. Poměrně unikátní forma samosprávy však netrvala příliš dlouho, neboť se obec na počátku třicetileté války postavila na stranu vzbouřených stavů, načež byla nedávno nabytá privilegia městu v roce 1621 odňata.⁶⁵ Po poklesu mezi poddanská města císař Ferdinand II. kompletní vltavotýnské panství daroval do rukou pražské arcidiecéze. Původní nábožensky tolerantní ráz oblasti vzal brzy za své vlivem promptně ustanovené rekatolizační komise, ačkoliv se kompletní obrácení místních obyvatel na římskokatolické vyznání uskutečnilo až v průběhu 18. století.⁶⁶ Arcibiskupská správa rovněž vedla ke vzniku obnovené vltavotýnské farnosti, jejíž představitelé obdrželi čestný titul děkan.⁶⁷

Navrácení vltavotýnského panství do rukou jeho právoplatných majitelů nicméně městu přílišný užitek nepřineslo. V průběhu třicetileté války byl Týn nad Vltavou celkem čtyřikrát vyplněn a zpuštěn, především vpády švédských vojsk ve 40. letech 17. století město notně poznamenaly. Předválečné hustoty osídlení bylo dosaženo až o osmdesát let později.⁶⁸ Na počátku 18. století došlo k souhrnnému oživení ekonomické situace města prostřednictvím obnoveného obchodu se solí, pročež byl v roce 1708 vybudován druhý solní sklad.⁶⁹ Vlivem morových epidemií v hlavním městě byl Týn nad Vltavou mezi lety 1712-1714 dočasně primárním sídlem arcibiskupa Františka Ferdinanda Khünburga.⁷⁰ Na počátku 40. let 18. století

⁶³ M. SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, s. 260.

⁶⁴ J. SAKAŘ, *Dějiny města. Díl I.*, s. 78-81.

⁶⁵ K. PLETZER, *Týn nad Vltavou*, s. 20.

⁶⁶ M. SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, s. 261.

⁶⁷ J. ČERNÝ, *Poutní místa*, s. 158-160.

⁶⁸ J. SAKAŘ, *Dějiny města. Díl I.*, s. 102-111.

⁶⁹ Týž, *Dějiny města. Díl II.*, s. 11-14.

⁷⁰ K. PLETZER, *Týn nad Vltavou*, s. 24.

se v oblasti Vltavotýnska uskutečnilo několik bitev v rámci války o rakouské dědictví mezi habsburským vojskem a armádami Francie a Pruska. Do konce vlády Marie Terezie figuroval Týn nad Vltavou jako posádkové město, zahrnující rozlehlé dělostřelecké cvičiště. Vojenská posádka nebyla ve městě umístěna pouze z důvodu probíhajících válečných konfliktů, ale rovněž kvůli zamezení případných rolnických bouří, jež v 70. letech 18. století ve sledované oblasti pravidelně vypukávaly.⁷¹ Kulminace vojsk nicméně místo avizovaného uklidnění napětí přinesla epidemii tyfu. Pro nedostatek míst na svatojakubském pohřebišti musel být pro potřeby posledního odpočinku upotřeben i druhotný vltavotýnský kostel sv. Víta, který předtím obstarával duchovní služby výhradně přilehlým osadám.⁷² Ani konec 18. století nepředstavoval pro Týn nad Vltavou pokojné období. V březnu 1796 město postihl největší zaznamenaný požár v jeho historii. Vlivem napoleonských válek došlo k alespoň částečně renovaci osídlení až v první polovině 19. století.⁷³

Etapu následného míru přinesla panství pozvolný rozvoj, který se primárně manifestoval prostřednictvím rozsáhlých oprav okolní infrastruktury včetně vzniku zcela nových silnic spojujících Týn nad Vltavou s Českými Budějovicemi.⁷⁴ V roce 1849 bylo na základě zákona o zrušení poddanství s trvalou platností zrušena arcibiskupská správa panství i samotného města. Týn nad Vltavou byl od roku 1850 posléze centrem nově vzniklého vltavotýnského okresu, jehož území do značné míry kopírovalo hranice předchozí církevní državy.⁷⁵ Z hlediska církevní správy nelze opomenout existenci vltavotýnského vikariátu od roku 1859 přičiněním politicky angažovaného děkana Karla Aloise Vinařického.⁷⁶ V poslední třetině téhož století Týn nad Vltavou postihla ekonomická stagnace vlivem absence takřka jakéhokoliv průmyslu. Navzdory pozdějšímu zavedení železnice v roce 1898 či etablování prvních industriálních podniků na přelomu 19. a 20. století se celková situace nikterak nezlepšila.⁷⁷ Týn nad Vltavou tedy již druhé poloviny 19. století figuroval jako čistě regionální obec, jejíž význam nepřesahoval hranice příslušného okresu.

1. 3. Chrášťany

Nejstarší písemná zmínka o existenci Chrášťan pochází z roku 1352. Samotné osídlení oblasti lze nicméně archeologicky doložit již od konce 12. století, kdy osada formálně spadala pod

⁷¹ J. SAKAŘ, *Dějiny města. Díl II.*, s. 43-46.

⁷² Tamtéž, s. 49-54.

⁷³ M. SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, s. 263.

⁷⁴ J. SAKAŘ, *Dějiny města. Díl III.*, s. 31-42.

⁷⁵ K. PLETZER, *Týn nad Vltavou*, s. 28.

⁷⁶ M. SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, s. 264.

⁷⁷ Tamtéž, s. 264-267.

nedaleké vltavotýnské panství pražských biskupů.⁷⁸ Na rozdíl od samotného Týna nad Vltavou se Chrášťany již v průběhu 14. století nacházely ve vlastnictví Závíše z Robné, nejvyššího komorníka Království českého a zároveň majitele blízkého hradu Újezdce. Dochované písemné prameny nicméně nereflktují okolnosti majetkových převodů mezi zmíněným šlechticem a pražskou diecézí. Za působení pána z Újezdce byl roku 1384 v Chrášťanech založen původně gotický kostel sv. Bartoloměje.⁷⁹ Závíšův vnuk Jan se posléze dostal do sporu s Janem mladším z Hradce, jehož vojska hrad Újezdec následně dobyla.⁸⁰ V období husitských válek byly Chrášťany místem tzv. táborů lidu, neboť se zde opakovaně shromažďovali prostí věřící pod širým nebem.⁸¹ Osudy místního osídlení v 15. století nejsou z dostupných pramenů veskrze objasnitelné,⁸² ačkoli část Chrášťan prokazatelně připadala roku 1468 Janu II. Čabelickému ze Soutic jako součást vltavotýnského panství. Ves nebyla na rozdíl od Rudolfova příliš zasažena událostmi třicetileté války, přesto i zde švédští vojáci ve 40. letech 17. století vypálili místní kostel sv. Bartoloměje.⁸³ Chrášťany byly stejně jako celá oblast Vltavotýnska až do konce 18. století cílem soustavného rekatolizačního úsilí, neboť v předválečném období v osadě působil evangelický kazatel. Původní chrášťanská farnost dokonce ve 30. letech 17. století dočasně zanikla, vlivem nedostatku římskokatolického kléru byla posléze ves spravována vltavotýnskými děkany, kteří rovněž vedli místní matriky.⁸⁴ Farnost byla znovuobnovena až v roce 1724, kdy byl duchovním správcem ustanoven Antonín Pelikán.⁸⁵ Vyjma těžby stavebního kamene se místní osadníci věnovali výhradně zemědělství. Od roku 1850 byla nově osamostatněná obec součástí vltavotýnského politického i soudního okresu.⁸⁶ Chrášťany si zcela rustikální ráz obce zachovaly až do přelomu 19. a 20. století.

1. 4. Nákří

První písemnou zmínku deklarující působnost osady lze přiřadit k roku 1357. Vesnice byla již od 14. století rozdělena na několik nerovnoměrných celků, podobně jako v případě Chrášťan. Část Nákří patřila vladykům z Dívčic, většina zbývajícího úseku byla majetkem Hružů

⁷⁸ *Ottův slovník naučný. Díl XII.*, Praha 1897, s. 333.

⁷⁹ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 387.

⁸⁰ Týž, *Hrady. Díl VII.*, s. 212-217.

⁸¹ Nejvýznamnější lidová pouť se v Chrášťanech uskutečnila v létě roku 1419, viz *Ottův slovník naučný. Díl XII.*, s. 333.

⁸² M. SUDOVÁ, *Vltavotýnsko*, s. 109-110. Dle historického úzu měly být Chrášťany součástí majetku Bechyňů z Lažan, nicméně lze usuzovat, že se jedná o záměnu s osadou téhož jména na Netolicku nedaleko Prachatic.

⁸³ Tamtéž, s. 110.

⁸⁴ Tamtéž, s. 111.

⁸⁵ *Ottův slovník naučný. Díl XII.*, s. 333.

⁸⁶ Tamtéž, s. 333.

z Vlhav.⁸⁷ Nákeřská farnost prokazatelně existovala již před rokem 1352. Původní kostel sv. Petra a Pavla vznikl ve 13. století, později byl částečně přestavěn v pozdně gotické podobě. V průběhu 15. a 16. století Nákří vlastnili páni ze Sudoměře, kteří rovněž sídlili v nedalekých Dívčicích. Po smrti Petra Dívčického ze Sudoměře roku 1550 přešly dívčické državy do rukou císaře Ferdinanda I., jenž uvedené statky včetně Nákří o devět let později prodal Ondřeji Ungnadovi se Suneka, majiteli hlubockého panství.⁸⁸ V polovině 16. století měl být dle lokální pověsti v kostele zavražděn tehdejší farář rukou Jetřicha Slatinského ze Slatinky, tehdejšího purkrabího z Hluboké nad Vltavou, načež došlo k uprázdění farnosti. Uvedená legenda sice není takřka jakkoli pramenně doložena,⁸⁹ ačkoliv absence duchovního správce v Nákří skutečně přetrvávala až do roku 1773.⁹⁰ Od poloviny 17. století byla oblast tehdejšího dívčického panství trvalou součástí hlubockých držav pod administrací rodu Schwarzenbergů, kteří Nákří formálně spravovali do roku 1850. Příslušníci rodu rovněž disponovali patronátním právem nad kostelem sv. Petra a Pavla, který ke konci 18. století prošel rozsáhlou rekonstrukcí.⁹¹ Po dosažení samosprávy obec povětšinou ekonomicky stagnovala navzdory objevu významných ložisek hnědého uhlí, jejichž těžba však nikdy prakticky nezačala.⁹² Vlivem historické parcelace byla osada až do počátku 20. století formálně členěna na Horní a Dolní Nákří navzdory skutečnosti, že zmíněné dělení obce nebylo v praxi uplatňováno již od druhé poloviny 16. století.

1. 5. Bílá Hůrka

Osada, dříve také známá jako Velká Hůrka,⁹³ je v historických pramenech prokazatelně doložena rovněž od roku 1352, ačkoliv místní, původně gotický kostel sv. Štěpána stejně jako samostatná bělohůrecká farnost zřejmě pochází již z konce 13. století. V 15. a 16. století byla vesnice majetkem Malovců z Malovic.⁹⁴ Přilehlé dríteňské panství včetně bělohůreckého

⁸⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady. Díl VII.*, s. 261-262.

⁸⁸ V. CHALUPSKÝ, *Nákří*, s. 1.

⁸⁹ Pověst byla zdokumentována na stránkách farní kroniky na počátku 19. století, viz SOKA České Budějovice, FÚ Nákří, Pamětní kniha (1812-1862), s. 5-7. V 50. letech téhož století byla přepracována legenda následně vydána formou básně ve sbírce spisovatele Vojtěcha Lešetického, viz Vojtěch LEŠETICKÝ, *Písně a balady*, Praha 1858, s. 74-81.

⁹⁰ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 631. Nejpozději v průběhu třicetileté války došlo k faktickému zániku farnosti kvůli neudržitelné ekonomické situaci místní duchovní správy. Posléze bylo Nákří filiálně spravováno z přilehlé zahájské farnosti, načež byla roku 1773 nákeřská církevní jednotka obnovena ve formě lokálie. Vlastní farnost byla v rámci osady etablována až roku 1857.

⁹¹ V. CHALUPSKÝ, *Nákří*, s. 1.

⁹² D. KOVÁŘ, *Českobudějovicko I.*, s. 146.

⁹³ Kvůli vzájemným vazbám byla přilehlá vesnice Modrá Hůrka v minulosti pojmenována Malá Hůrka, viz František TEPLÝ, *Matriky – zřídlo rodopisu*, Časopis rodopisné společnosti v Praze 15, Praha 1943, č. 4, s. 88.

⁹⁴ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 391. Součástí bělohůreckého kostela je rovněž rozsáhlá hrobka příslušníků téhož rodu, viz *Ottův slovník naučný. Díl XI.*, Praha 1897, s. 899.

kostela zmíněný rod vlastnil do roku 1622, kdy jim byl všechen majetek konfiskován za účast při stavovském odboji a přidělen císařskému generálovi Baltasaru Marradasovi jako náhrada žoldu. Bílá Hůrka posléze setrvala stagnovala až od roku 1661, kdy se stala výhradním majetkem rodu Schwarzenbergů v rámci dříteňské části hlubockého panství.⁹⁵ Nejstarší místní matriky byly zavedeny v roce 1703. Zdejší kostel sv. Štěpána rovněž zevrubně chátral, pročež byl ke konci 18. století důsledně opraven,⁹⁶ ačkoliv jeho současná podoba pochází ze sklonku 19. století.⁹⁷ Feudální administrace osady přetrvala do roku 1848, posléze byla osada včleněna pod správu obce Dříteň,⁹⁸ jejíž součástí zůstala i nadále navzdory administrativním reformám v uplynulých desetiletích.

⁹⁵ D. KOVÁŘ, *Panská sídla*, s. 46-48.

⁹⁶ J. IVANEGA, *K dějinám bělohůreckého kostela*, s. 81-98.

⁹⁷ M. GAŽI, *Čenstochovský kult*, s. 93-98.

⁹⁸ D. KOVÁŘ, *Panská sídla*, s. 48.

2. Historie římskokatolické církevní správy v jižních Čechách

Území jižních Čech spadalo pod církevní správu pražského biskupství již od jeho založení roku 973, s pozdějším povýšením na arcibiskupství se tato skutečnost nikterak nezměnila.⁹⁹ Plány na vyčlenění některých lokalit v samostatnou diecézi, zahrnující především území historických krajů Bechyňska a Prácheňska, nicméně prokazatelně existovaly již v 16. století, kvůli neochotě budějovických měšťanů a nejasné situace ohledně budoucího finančního zabezpečení pro případné biskupství tyto návrhy několika habsburských panovníků vešly vniveč, stejně tak dopadly i podobné plány na západě Čech.¹⁰⁰ Pražská arcidiecéze sice byla v průběhu 17. století nakonec přeci jen částečně okleštěna, když se kvůli posílení rekatolizace v roce 1655 osamostatnilo litoměřické a roku 1664 královehradecké biskupství. Zbývající teritorium bylo i nadále poměrně rozsáhlé a postupem času bylo stále více zřetelné, že ho nelze efektivně spravovat v rámci jedné instituce církevní správy.¹⁰¹ Pomyslné ledy se každopádně pohnuly až v reformních časech druhé poloviny 18. století, tedy za vlády Marie Terezie a Josefa II.

Doba tereziánsko-josefinských reforem měla mimořádný dopad na doposud relativně stabilní církevní správu v rámci rakouské monarchie. Navzdory osvícenským názorům a idejím nastupujících panovníků byla katolická víra i nadále pokládána za jeden z klíčových pilířů státu, nově však měla sloužit především pro posílení morálního kodexu obyvatelstva a rovněž být užitečná i z praktického hlediska.¹⁰² Právě z tohoto důvodu došlo k poměrně masivním vlnám rušení klášterů, které státní správa nepokládala za důležité, pokud tedy neměly za své hlavní poslání vzdělávat obyvatelstvo nebo pečovat o nemocné a chudé.¹⁰³ Konfiskace a trvalé uzavření se dotkly i několika jihočeských klášterních objektů.¹⁰⁴ V 70. letech 18. století se znovu rozběhla debata o rozčlenění církevního teritoria českého primase, které by se týkalo i jižních Čech, avšak návrhy Marie Terezie ani po konzultacích s papežem Klimentem XIV. nakonec opět nedosáhly kýžených výsledků, jelikož se dílčí změny objevily pouze v rámci Moravy, neboť došlo k povýšení olomouckého biskupství na arcidiecézi roku 1777 a následnému osamostatnění brněnského biskupství.¹⁰⁵ Samotný proces vzniku českobudějovické diecéze tudíž započal až za vlády Josefa II. v 80. letech 18. století.

Církevní reformy nového panovníka se netýkaly jen již zmíněných rekvizit klášterů, které ve větší míře pokládal za relikty minulosti. Josef II. po vzoru své matky rovněž obrátil

⁹⁹ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 5.

¹⁰⁰ R. SVOBODA, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, s. 117-118.

¹⁰¹ J. POLC, *Stručný přehled*, s. 67-74.

¹⁰² R. SVOBODA, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, s. 50-51.

¹⁰³ Tamtéž, s. 60-61.

¹⁰⁴ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 21.

¹⁰⁵ J. POLC, *Stručný přehled*, s. 67-74.

pozornost na otázku zavedení nových diecézí v rámci rakouské monarchie. Tato skutečnost se totiž netýkala pouze pražského arcibiskupství, protože ve stejné době, kdy byla založena českobudějovická diecéze, došlo i k vyčlenění několika nových biskupství v Dolních i Horních Rakousích či rakouské části Haliče.¹⁰⁶ Předzvěst nových pořádků signalizovalo jmenování olomouckého kanovníka a budoucího prvního biskupa Jana Prokopa Schaaffgotscheho, který byl nařízením císaře 9. února 1783 jmenován generálním vikářem pražského arcibiskupství v Českých Budějovicích.¹⁰⁷ Tento post a s ním spojená příslušná instituce měly za úkol spravovat území o rozsahu přibližně dnešních jihozápadních Čech, nicméně stále pod dohledem pražské arcidiecéze. Vznik samostatného biskupství v tuto chvíli nebyl prioritou josefínského státu, který musel v prvé řadě vyslechnout četné námitky tehdejšího pražského arcibiskupa Antonína Petra Příchovského, jenž se oprávněně obával možné ztráty svého přímého vlivu na značné území Čech. Josef II. se přesto odhodlal posílit pravomoci vikáře Schaaffgotscheho, jehož nově ustanovil světícím biskupem pomocí nařízení z 6. října 1783.¹⁰⁸ Jednání ohledně samostatné diecéze, jejímž prvním biskupem měl být právě Schaaffgotsche, ke konci roku ustála na mrtvém bodě. Vzhledem k navyšujícímu se věku pražského arcibiskupa, kterému bylo ke konci roku 1783 již 75 let, se císař zpočátku rozhodl se svým původním úmyslem vyčkávat, tudíž Schaaffgotscheho dopisem z 5. prosince téhož roku obeznámil, že rozhodnutí o jeho jmenování prozatím pozastavuje. Primárním důvodem nebyl císařům údajný respekt ke stárnoucímu arcibiskupovi, ale spíše neochota českého primase se finančně podílet na zabezpečení budoucí českobudějovické diecéze, pokud mu nebude příslušný biskup plně podřízen.¹⁰⁹

V průběhu března následujícího roku přesto došlo k dohodě mezi oběma stranami, tudíž bylo císaři konečně umožněno vyčlenit z pražské diecéze nové biskupství na jihu Čech, jež bylo oficiálně ustanoveno dekretem z 18. dubna 1784.¹¹⁰ Arcibiskup Příchovský měl úřad Schaaffgotsche a jeho následovníků financovat z jedné čtvrtiny, avšak po arcibiskupově smrti měli následující čeští primasové uhrazovat již plnou částku.¹¹¹ Sám Schaaffgotsche se svého úřadu kvůli administrativním průtahům a předchozím pobytům v Brně a Vídni ujal až v listopadu 1784. Faktické potvrzení existence nové diecéze musela schválit papežská instituce Sacra Congregatio Consistorialis, v případě kladné odezvy by posléze byl pražský arcibiskup

¹⁰⁶ R. SVOBODA, *Proces*, s. 22.

¹⁰⁷ Týž, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, s. 120.

¹⁰⁸ R. SVOBODA, *Proces*, s. 23.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 25.

¹¹⁰ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 27.

¹¹¹ R. SVOBODA, *Proces*, s. 25. Tato dohoda platila pouze za vlády Josefa II., jeho nástupce Leopold II. finanční závazky vůči českobudějovické diecézi ze strany arcibiskupa Příchovského dále nepotvrdil, viz tamtéž, s. 39.

Příchovský povinen nastupujícího biskupa slavnostně intronizovat. Všechny potřebné listiny a buly z papežské strany byly dodány v průběhu roku 1785, ačkoliv slavnostní vysvěcení Schaaffgotscheho a jeho následné jmenování českobudějovickým biskupem proběhlo až na přelomu roku 1785 a 1786.¹¹² Samotný proces zrodu biskupství de iure vyvrcholil až v roce 1789, kdy císař vydal zakládací listinu českobudějovické diecéze.¹¹³

Celkový rozsah původního teritoria, které měl zpočátku spravovat generální vikariát, nakonec biskupství v Českých Budějovicích pod svou administraci nedostalo; zahrnovalo tehdejší kraj budějovický, prácheňský, táborský a klatovský, tudíž většina území západních Čech tudíž zůstala v pravomoci pražského arcibiskupa.¹¹⁴ Jediné výjimky představovaly vikariáty Domažlice a Klatovy, jež však byly z valné většiny v roce 1993 podstoupeny právě vzniklému plzeňskému biskupství. V čase své geneze měla českobudějovická diecéze pod svou duchovní správou značně množství věřících, přesněji necelých 600 000 obyvatel v 60 městech a téměř 2800 vesnicích, o jejichž duše mělo pečovat 246 farářů a 84 kaplanů. Pod administrací nového biskupství se rovněž nacházelo více než 20 klášterů, které úspěšně přečkaly dobu josefínských reforem.¹¹⁵

Farní organizace na jihu Čech prodělala klíčový přerod ještě před počátkem existence samostatného biskupství. Roku 1782 nařízením Josefa II. vzniklo 65 nových duchovních správ, převážně ve formě administrativně zjednodušených farností neboli lokálií. Následující vlna rozšíření farní sítě se odehrála souběžně se založením diecéze, jelikož se po roce 1785 zrodilo více než 100 dalších církevních institucí, opět především lokálií.¹¹⁶ Jedna z nich byla například ustanovena i na místě oblíbeného poutního místa v Římově.¹¹⁷ Zahušťování farní správy si za svůj hlavní cíl v souladu s osvícenskými myšlenkami předsevzalo posílit mravní kodex a vzdělávat obyvatelstvo, včetně okrajových a dříve opomenutých částí diecéze v rámci Pošumaví.¹¹⁸ Značná pozornost byla rovněž věnována pečlivému vedení matrik či jiných evidenčních písemností. Jak již bylo řečeno, některé kláštery, jež se novým pořádkům nebyly schopné přizpůsobit, zanikly, stejný osud však potkal i nemálo jihočeských kostelů, jejichž duchovní správci nekladli dostatečný důraz na osvětu svých věřících nebo více upřednostňovali náboženské poutě a obřady.¹¹⁹ Samotná inspekce reformované jihočeské farní sítě se

¹¹² J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 27.

¹¹³ *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 46.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 46.

¹¹⁵ R. SVOBODA, *Proces*, s. 33-34.

¹¹⁶ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 22.

¹¹⁷ Emanuel DROBIL, *Římov, poutní místo v jižních Čechách*, Praha 1904, s. 30.

¹¹⁸ R. SVOBODA, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, s. 155.

¹¹⁹ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 22.

uskutečnila relativně krátce po založení diecéze, neboť se v letech 1786-1788 uskutečnila první generální vizitace, již předcházely přísahy „věrnosti“ vůči nové diecézi od právě jmenovaných i staronových duchovních správců.¹²⁰

Jedním z prvních úkolů českobudějovického biskupa bylo vypořádat se s především ryze administrativními záležitostmi. Jmenování a ustanovení jeho spolupracovníků na různých pozicích v rámci kanovníckého kolegia či biskupské kanceláře a konzistoře proběhlo až na výjimky relativně hladce, o poznání větší problém postupně vyvstal ohledně nedořešené biskupské rezidence.¹²¹ Otázka sídelní budovy českobudějovické diecéze vyvolala zpočátku ostrou debatu. Biskup Schaaffgotsche původně plánoval jako svou residenci využít bývalý klášter dominikánů v Českých Budějovicích, který byl roku 1785 zrušen nařízením císaře Josefa II. Kvůli nevhodnému stavu objektu tato idea nebyla dlouho prosazována, jelikož se jako vhodnější sídlo následně jevila novostavba českobudějovických piaristů, kde se biskupství následně skutečně usadilo a přetrvává v něm až do současnosti. Piaristé byli na oplátku nuceni se spokojit s již zmíněným dominikánským konventem.¹²² Výběr katedrály ani zdaleka nevyvolal podobnou vlnu emocí, neboť se jako jediný vhodný kandidát přímo nabízel nejstarší chrám ve městě, tedy kostel sv. Mikuláše, který byl tudíž posléze mírně renovován a upraven na sídelní katedrálu nové diecéze.¹²³

Ačkoliv po nástupu Leopolda II. nebyl pražský arcibiskup již nadále povinen se finančně podílet na chodu jihočeské diecéze, přesto se arcibiskup Příchofský i jeho nástupci jen těžko smířovali se ztrátou svých původních církevních území. Žádných revizí již dodatečně dosaženo nebylo.¹²⁴ Podobné teritoriální konflikty byly vedeny rovněž ze strany biskupství v Řeznu, i ty byly následně uzavřeny ve prospěch českobudějovické diecéze, která od roku 1808 navíc oficiálně spravovala oblasti domažlického Grafenriedu a Železnorudska na jihozápadě Čech.¹²⁵

Další povinnosti biskupa Schaaffgotscheho se týkaly již praktičtějších problémů. Rozšiřování farní sítě pokračovalo i nadále, nově biskup uskutečnil i některé dílčí reformy vyšších celků církevní správy. Od roku 1790 se tudíž diecéze dělila na pět arcikněžství, která se dále členila do 30 vikariátů.¹²⁶ Zvláštní pozornost byla během raných let Schaaffgotscheho episkopátu věnována především neutěšené otázce vzdělávání budoucích duchovních v Českých

¹²⁰ R. SVOBODA, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, s. 170.

¹²¹ Tamtéž, s. 176-179.

¹²² *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 46.

¹²³ R. SVOBODA, *Proces*, s. 29.

¹²⁴ Týž, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, s. 168-169.

¹²⁵ *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 27.

¹²⁶ Tamtéž, s. 499.

Budějovicích. Roku 1783 byly nařízením Josefa II. plošně zrušeny všechny instituce sloužící pro výchovu budoucích kněží. Jejich náhradou se staly generální semináře, jež však působily pouze na univerzitách v Praze a Olomouci, tudíž brzy začaly eskalovat zjevné nesnáze kvůli nedostatečným podmínkám pro vzdělávání kléru ve zbytku českého království. V Českých Budějovicích byli kněží edukováni převážně v rámci pražského semináře, na počátku 19. století nicméně biskup Schaaffgotsche prosadil založení vlastního lokálního kněžského semináře, který si od zahájení výuky roku 1804 vydobyl značné renomé, ačkoliv byla jeho existence násilně přerušena v polovině 20. století.¹²⁷

Zbývajících léta Schaaffgotscheho episkopátu se již nenesla ve znamení žádných významnějších správních či církevních reforem, protože se biskup kvůli stále více se podlamujícímu zdraví věnoval spíše elementárním duchovním povinnostem, tedy generálním vizitacím, svěcením kostelů, oltářů, zvonů i příslušníků kléru, popřípadě oddával či křtil obyvatele Českých Budějovic.¹²⁸ Kvůli těžkému průběhu onemocnění, o jehož podobě nemáme žádné podrobnější zprávy, se biskupův zdravotní stav stále více zhoršoval.¹²⁹ Nemoci posléze 8. května 1813 nakonec podlehl.¹³⁰ Následující dva roky bylo místo českobudějovického biskupa neobsazené, během této sedisvakance zastával potřebné povinnosti generální vikář Arnošt Konstantin Růžička, jenž byl posléze 15. června 1815 jmenován nástupcem prvního biskupa Schaaffgotscheho.¹³¹

Biskup Růžička udržoval již od mládí poměrně těsné kontakty s vídeňským císařským dvorem, díky nimž byl v pouhých 40 letech roku 1787 jmenován rektorem Lvovského generálního semináře.¹³² Po jeho zrušení Růžička v 90. let 18. století obsadil uprázdněné místo kanovníka v rámci českobudějovické katedrální kapituly, načež byl posléze jmenován generálním vikářem a po smrti biskupa Schaaffgotscheho kapitulárním vikářem. Kvůli výše uvedeným vazbám na Halič měl roku 1813 přesídlit do administrace Lvovské arcidiecéze, avšak Arnošt Růžička pozici s odvoláním na zdravotní komplikace odmítl. Náhradou za zmíněné místo byl roku 1815 jmenován českobudějovickým biskupem.¹³³ Třicetileté období Růžičkovi administrativy nebylo poznamenáno žádnými mimořádnými událostmi. Veřejný život katolického kléru stále svazovaly povinnosti vzešlé z josefinských reforem, především kvůli opakovaným snahám státní správy dosáhnout takřka absolutní kontroly nad církevní sférou,

¹²⁷ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 28.

¹²⁸ R. SVOBODA, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, s. 209-215.

¹²⁹ Tamtéž, s. 246-247.

¹³⁰ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 28.

¹³¹ Tamtéž, s. 28.

¹³² Tamtéž, s. 28-29.

¹³³ Tamtéž, s. 29.

biskup Růžička však byl dle pramenů se stávajícími poměry kvůli stoické povaze smířen. Ačkoliv povětšinou upřednostňoval úřednickou práci v biskupské kanceláři nebo vedení kněžského semináře, přesto byl biskup mezi řadovými věřícími poměrně oblíben kvůli údajné štedrosti a pohostinnosti.¹³⁴ Následující správce diecéze Josef Ondřej Lindauer, pocházející z oblasti Plzně, představoval pravý opak. Navzdory absenci předchozích vazeb na jižní Čechy byl po smrti biskupa Růžičky v roce 1845 jmenován jeho nástupcem.¹³⁵ Údajně nepřístupný a uzavřený biskup si během pětiletého episkopátu příliš nezískal ovace jihočeských obyvatel, ačkoliv se velkou měrou zasadil o částečnou reformu českobudějovického městského zdravotnictví přičiněním pozvání milosrdných sester z kongregace sv. Bartoloměje. Lindauer taktéž podporoval místní chudobinec a veškeré jmění odkázal na dobročinné účely.¹³⁶

Po jeho smrti roku 1850 nadešlo k další krátké sedisvakanci, neboť byl opět obnoven návrh na zřízení plzeňského episkopátu. Kvůli nevyjasněným sporům ohledně sídelního města nebyl původní návrh dotažen do konce, tudíž byl českobudějovický biskupský stolec následně obsazen Janem Valeriánem Jirsíkem.¹³⁷ Rodák ze středočeského Kácova po studiích teologie v Litomyšli a Praze působil do poloviny 19. století v rámci církevních administrací v Roudnici nad Labem, Jezeří a Minicích. Po roce 1846 Jirsík figuroval na pozici kanovníka metropolitní kapituly sv. Víta.¹³⁸ Následujících pět let si získal poměrně význačné postavení díky vydání teologických spisů¹³⁹ a následném redigování populárního Časopisu katolického duchovenstva, načež obdržel zmíněné uprázdněné místo ve vedení českobudějovického episkopátu. Jirsík se od počátku projevoval jako vlastenecký reformátor v duchu dobových poměrů. V 60. letech 19. století působil jako poslanec říšské rady ve Vídni, kterou posléze opustil kvůli odmítnutí dodatků únorové Schmerlingovy ústavy.¹⁴⁰ Vyjma politického angažování Jirsík v letech 1869-1870 způsobil značný rozruch veřejným odmítnutím instituce papežského dogmatu v rámci prvního vatikánského koncilu.¹⁴¹ Biskup se opakovaně významně zasazoval o posílení českého živlu v Českých Budějovicích. Podporoval vznik Besedy českobudějovické a Záložny českobudějovické v letech 1862 a 1864.¹⁴² Zdaleka nejvýznamnější počín Jana Jirsíka nicméně představuje založení českého gymnázia roku 1868, ačkoliv se během svého působení podílel

¹³⁴ R. SVOBODA, *Arnošt Konstantin Růžička*, s. 178-188.

¹³⁵ M. BUBEN, *Encyklopedie*, s. 205-206.

¹³⁶ R. SVOBODA, *Josef Ondřej Lindauer*, s. 153-163.

¹³⁷ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 31.

¹³⁸ Týž, *Jan Valerián Jirsík*, s. 31-32.

¹³⁹ K. PLETZER, *Biskup*, s. 20-23.

¹⁴⁰ J. KADLEC, *Jan Valerián Jirsík*, s. 33-35.

¹⁴¹ Ačkoliv biskup veřejně zastával negativní postoj k otázce papežské neomylnosti, zdráhal se přímo hlasovat proti samotnému návrhu, protože jednání koncilu opustil před schválením zmíněného bodu programu, viz R. SVOBODA, *Velký koncil*, s. 64-83.

¹⁴² J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 35.

finančně podílel i na vzniku jiných chlapeckých a dívčích škol v Českých Budějovicích.¹⁴³ Mimořádný zřetel biskup rovněž věnoval tamnímu kněžskému semináři, jehož činnost posílil obsazením zkušeného profesorského sboru a založením obdobného institutu pro dorostence roku 1853. Jirsík se v rámci svého působení veskrze profiloval jako vzorný duchovní pastýř, jenž hned třikrát průběžně navštívil všechny svěcené farnosti a lokálie v rámci generálních vizitací. Struktura jihočeské sítě duchovních správ v roce 1857 prodělala významnou organizační změnu ve formě rozčlenění na 34 vikariátů a osm arcikněžství. Pro utužení kázně jihočeského kléru svolal Jirsík v 60. a 70. letech 19. století tři synody, jež od počátku svého působení doplnil pořádáním každoročních kněžských exercicií.¹⁴⁴ Od druhé poloviny 80. let 19. století biskupova dříve rozličná aktivita vlivem vnějších faktorů postupně ochabovala. V únoru 1882 byl raněn mrtvicí, které o týden později podlehl.¹⁴⁵ Třicetiletou éru působení Jana Valeriána Jirsíka charakterizovalo především nesmírné množství masivních reforem celkové organizace českobudějovického biskupství, jež stabilizovaly chod episkopátu na následující desetiletí. Výše uvedené kroky vůči podpoře českého školství rovněž instituci zajistily značný respekt z řad běžných věřících.

Následujícím představitelem českobudějovického episkopátu měl být dle původních předpokladů jmenován pražský světící biskup Karel Průcha, kvůli jeho zdravotním komplikacím k plánovanému kroku nakonec nedošlo. Místo výše jmenováno byl na funkci nejvyššího jihočeského představitele katolické církve dosazen Franz de Paula, titulovaný hrabě Schönborn, příslušník nepřilíš významného, avšak „prastarého“ šlechtického rodu původem z Dolních Frank.¹⁴⁶ Účastník bojů v rámci prusko-rakouské války vstoupil do církevní sféry po příslušných studiích v Německu a Římě, za kněze byl oficiálně vysvěcen roku 1875. Hrabě Schönborn následně působil mimo jiné jako rektor pražského arcibiskupského semináře, než byl po výše objasněných okolnostech jmenován biskupem v Českých Budějovicích. Během notně krátkého dvouletého působení navázal na reformní snahy svého předchůdce pozváním řeholníků z řad redemptoristů, kteří se usídlili v bývalém dominikánském klášteře.¹⁴⁷ Vyjma zapojení se do založení české koleje *Bohemicum* v Římě, kde uplatnil své předchozí kontakty z éry působení ve vedení pražské arcibiskupské správy, hrabě Schönborn nestihl v rámci své

¹⁴³ T. VEBER, J. V. Jirsík, s. 98-104.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 104-108.

¹⁴⁵ J. KADLEC, Jan Valerián Jirsík., s. 120-121.

¹⁴⁶ Týž, Českobudějovická diecéze, s. 35.

¹⁴⁷ Jeho eminenci kardinál František de Paula Schoenborn kníže-arcibiskup Pražský: Nástin a příběhy z jeho života a smrti jakož i vypsání pohřeb, Praha 1899, s. 9-10.

původní funkce učinit žádné další kroky, neboť byl v roce 1885 jmenován primasem českým po skonu bývalého představitele Bedřicha ze Schwarzenbergu.¹⁴⁸

V pořadí šestým českobudějovickým biskupem byl po náhlém přemístění hraběte Schönborna ustanoven Martin Josef Říha, který jako vůbec první držitel titulu pocházel z oblasti jižních Čech. Absolvent píseckého gymnázia a biskupského semináře v Českých Budějovicích posléze působil na farnosti v Kovářově na Milevsku, načež v 60. letech 19. století úspěšně vystudoval vídeňské duchovní učiliště.¹⁴⁹ Se získaným doktorátem z teologie Říha posléze figuroval jako člen profesorského sboru v českobudějovickém kněžském semináři. Od 80. let působil rovněž jako biskupský notář, dokud administraci episkopátu nepřevzal v celistvé úplnosti roku 1885. V následujících letech biskup Říha ustanovil dvě diecézní organizace, působící výhradně v gesci českobudějovického episkopátu.¹⁵⁰ Jeho dlouhodobým projektem byla zamýšlená stavba nové katedrální budovy, již hodlal Říha zasvětit sv. Janu Nepomuckému, ale vzhledem k neblahému stavu dostupných financí musel od této idey v konečném důsledku ustoupit. Roku 1889 nechal biskup osobně vysvětit nový městský hřbitov sv. Otýlie, který si následně zvolil jako místo svého posledního odpočinku.¹⁵¹

Předposlední sledovaný biskup v rámci předkládané práce přijal funkci nejvyššího představitele katolické církve na jihu Čech roku 1907. Josef Antonín Hůlka, který měl stejně jako biskup Lindauer předešlé vazby na oblast Plzeňska a Klatovska, byl rovněž po vzoru svého přímého předchůdce absolventem biskupského semináře v Českých Budějovicích. Postupně se vypracoval na hodnost generálního vikáře po boku Martina Říhy, po jehož skonu hodnost převzal.¹⁵² Biskup Hůlka se zprvu nehodlal vzdát plánu svého předchůdce ohledně stavby nového sídelního kostela, ale po neúspěšných finančních žádostech rovněž od původních představ ustoupil. Roku 1912 nechal důkladně renovovat stávající katedrálu sv. Mikuláše a sv. Janu Nepomuckému dedikoval v letech 1914-1915 alespoň zbrusu nově postavený chrám na Lineckém předměstí.¹⁵³ Co se zbývajících činností týče, biskup Hůlka se notně inspiroval příkladem Jana Valeriána Jirsíka, protože roku 1813 svolal po necelých čtyřiceti letech v pořadí čtvrtou kněžskou synodu a rovněž učinil generální vizitace všech přisvojených jihočeských duchovních správ.¹⁵⁴ Zánik habsburské monarchie a následný vznik samostatného

¹⁴⁸ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 35-36.

¹⁴⁹ V. HÁLEK, *Dr. Martin Říha*, s. 707-712.

¹⁵⁰ Jednalo se o dosud působící Kongregaci bratří Nejsvětější Svátosti a Kongregaci sester Nejsvětější Svátosti, viz I. PROKOP, *Českobudějovický biskup*, s. 40-57.

¹⁵¹ V. HÁLEK, *Dr. Martin Říha*, s. 881-888.

¹⁵² J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 37-38.

¹⁵³ M. Buben, *Encyklopedie*, s. 291.

¹⁵⁴ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 37-38.

československého státu negativně poznamenaly poslední dva roky Hůlkova episkopátu, jenž byl zakončen jeho úmrtím na počátku roku 1920.¹⁵⁵

Osmý správce českobudějovické diecéze Šimon Bárta pocházel z jihočeského Týna nad Vltavou. Po studiích na české koleji Bohemicum v Římě, spoluzaložené výše zmíněným hrabětem Schönbornem, figuroval Bárta do roku 1920 jako učitel na současném Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích.¹⁵⁶ Téměř okamžitě po ujetí se funkce českobudějovického biskupa musel řešit množství nepříznivých okolností. Mnoho původně katolických věřících přestoupilo k nově vzniklé církvi československé husitské, která si na počátku 20. let dokonce neúspěšně nárokovala místní kostel sv. Anny. Římskokatolické vyznání si přesto dokázalo udržet své dosavadní dominantní postavení ve městě i celé diecézi.¹⁵⁷ Biskup Bárta se po většinu svého působení snažil posílit upadající náboženský život v diecéze prostřednictvím navýšení financování pro personálně uprázdněný biskupský seminář, svoláním eucharistického kongresu roku 1927 nebo pořádáním Dnů katolické mládeže v roce 1936.¹⁵⁸ Churavější zdraví Šimona Bárty však posléze pozastavilo jeho předchozího aktivní činnost. Neočekávaný mezinárodní zásah prostřednictvím odtržení příhraničních oblastí roku 1938 vlivem Mnichovského smlouvy a následný zánik československého státu pro biskupství v Českých Budějovicích znamenaly ztrátu formálního dohledu na 134 farnostmi, jež nově spravovaly celkově čtyři episkopáty z oblastí Rakouska a Bavorska. Biskup Bárta následně v roce 1940 zemřel, vlivem nepříznivých událostí druhé světové války nebyla funkce nejvyššího představitele katolické církve na jihu Čech obsazena až do roku 1947.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 38.

¹⁵⁶ J. HANUŠ, *Malý slovník*, s. 11.

¹⁵⁷ J. KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 39.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 39.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 40.

3. Vývoj farních kronik v českých zemích

Historie farních kronik v českých zemích reflektuje mnohá turbulentní období, jež postihla prostor střední Evropy od přelomu středověku a novověku. Pamětní knihy nižších jednotek církevní správy byly projednávány již v rámci programu tridentského koncilu, neboť farní kroniky v omezené míře prokazatelně existovaly ve vybraných italských farnostech od počátku 16. století.¹⁶⁰ K rozšíření pamětních knih v rámci západní Evropy skutečně alespoň v omezené míře postupně docházelo od přelomu 16. a 17. století, ačkoliv oblast českých zemí kvůli ochablému stavu římskokatolické církevní správy vlivem setrvalé sedisvakance na stolci pražského arcibiskupa zřetelně stagnovala.¹⁶¹ První farní kroniky byly pořízeny v první polovině 17. století v převážně německojazyčných farnostech, k pozvolnému rozvoji došlo až od konce 18. století, kdy byl formát pamětních knih opakovaně revidován a připomínkován nařízeními státních institucí.¹⁶² Zpočátku měly knihy obsahovat opisy významných dokumentů včetně konzistoriálních dekretů nebo pastýřských listů, primárně ale sloužily k dokumentaci ekonomického postavení farnosti.

Teprve v průběhu 19. století však došlo k zavedení podstatných změn ze strany státní správy. Hrabě Karel Chotek, vůbec poslední nejvyšší purkrabí Království českého, na konci srpna roku 1835 vydal nařízení s účinností od 1. 1. 1836, jež dávalo za povinnost vést pamětní knihy pro všechna města, historicky významné vesnice, vybrané korporace a rovněž i fary a lokálie.¹⁶³ V rámci 14 bodů nařízení blíže upřesňovalo formální i obsahové hledisko pamětních knih.¹⁶⁴ Vlastní správa farních kronik měla být dle nařízení „*jedině žádoucí*“, pamětní záznamy měl pořizovat „*schopný a pro obecné dobro doporučeníhodný muž*“, který měl být vybrán příslušnými úřady.¹⁶⁵ Autorům záznamů bylo určeno upotřebit vhodnou psací látku, jednotlivé listy měly být rovněž řádně očíslovány. Co se obsahu kronik týče, od zápisků, které měly být sepsány výhradně německy nebo latinsky, se dle pokynů požadovalo vyjma interních církevních záležitostí zaznamenávat i soudobý vývoj vlastní farnosti či přisvojené obce nebo osady včetně shrnutí jejich dosavadních dějin, které měly být dokonce opatřeny

¹⁶⁰ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 8-10.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 11-13.

¹⁶² Jiří CUKR, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, České Budějovice 2010, s. 28 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích). Litoměřická biskupská konzistoř vydala doplňující instrukci roku 1718, podobné pokyny následně zveřejnila i pražská arcibiskupská kancelář v roce 1735. Zbývající marginální nařízení vzešly v platnost v letech 1782 a 1796.

¹⁶³ R. VONDRA, *Karel hrabě Chotek*, s. 120-132.

¹⁶⁴ Pro potřeby předkládané práce byl využit česky psaný přepis zmíněného nařízení, viz *Pokyny hraběte Chotka*, s. 211-213.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 211.

seznamem použitých pramenů. Kroniky měly vesměs sledovat vybrané události v rámci farnosti či přilehlých osad, nevylučoval se i přesah do informací celostátního významu. Dokumentace zahraničních okolností nebyla v rámci pokynů nikterak konkretizována. Souhrnem nařízení deklarovalo, že jednotliví autoři kronikářských záznamů mohli sledovat rozličné spektrum události dle jejich „rozumnosti“.¹⁶⁶ Součástí kronik měly být i opisy významných dokumentů nebo situační plány či nákresy vybraných staveb. Autoři byli dle pokynů výslovně odrazováni, aby osobitým stylem komentovali soudové události. Ačkoliv tedy mělo být upřednostněno prosté líčení po vzoru středověkých kronikářů, přesto se při popisu nespecifikovaných mimořádných událostí doporučovala spíše „rozvláčnost“ nežli „prázdná obecnost“.¹⁶⁷ Nařízení hraběte Chotka navzdory vybraným přímým rozkazům dávalo autorům kronikářských záznamů pomyslnou volnost, co se týče obsahové stránky pamětních záznamů, neboť byl mnohem větší důraz kladen na formální podobu samotné knihy i jednotlivých listů.

Další, již však neoficiální pokyny pro vedení farních kronik byly na sklonku 19. století rovněž reflektovány v díle katolického kněze Klementa Borové *Úřední sloh církevní*,¹⁶⁸ jehož souhrnný obsah byl již náležitě dokumentován v rámci disertační práce Libora Staňka.¹⁶⁹ Vybrané farnosti a lokálie z rozličných příčin nicméně přesto pamětní kroniky v roce 1836 nezavedly. Krátce po vzniku samostatného československého státu měly všechny obce na základě zákona z 30. 1. 1920 č. 80/1920 o obecních pamětních knihách a prováděcího nařízení č. 211/1921 povinnost vést obecní knihy.¹⁷⁰ Zmíněný zákon braly jako impuls pro etablování vlastních farních kronik i některé jihočeské farnosti.¹⁷¹ Formát vedení pamětních knih se v rámci českobudějovické diecéze v současné době řídí interní normou téhož biskupství z roku 1999.¹⁷²

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 212. Vlastní nařízení nabízelo několik příkladů tematických kategorií: „události, které se dotýkají správy obce, zastávání čelných obecních úřadů a hodností, významná správní opatření, nařízení a záležitosti týkající se školství, chudinské péče apod., provádění staveb, nadací, dobročinných ústavů, čas od času zprávy o stavu duchovního nebo světského majetku obce, významná zlepšení nebo zhoršení poměrů, změny v obecních hranicích a jejich značení nebo v obecních právech, významné kulturní události, smrt významných mužů, pobyt vysoce postavených osob, popis svátků, nápadné přírodní úkazy, případy značného zdražení nebo zlevnění, počet v průběhu roku pokřtěných, sezdáných, zemřelých, celkový stav obyvatelstva apod.“

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 212.

¹⁶⁸ K. BOROVÝ, *Úřední sloh*, Praha 1897.

¹⁶⁹ L. STANĚK, *Farnosti*, s. 27-32.

¹⁷⁰ V. PUBAL, *Kroniky*, s. 13-14.

¹⁷¹ SOkA České Budějovice, Farní úřad Dolní Bukovsko, inv. č. 1, sign. 1, kniha 1, Pamětní kniha (1921-1948), s. 1.

¹⁷² L. STANĚK, *Farnosti*, s. 28.

4. Vnější kritika pamětních knih

4. 1. Bílá Hůrka

Ve farním úřadu Bílá Hůrka se nalézají celkem dvě pamětní knihy. První z nich byla místní církevní správou vedena přibližně třicet let, přesněji mezi lety 1808 až 1836.¹⁷³ V pořadí druhá bělohůrecká farní kronika pochází z následujícího období a oproti své předchůdkyni sloužila zdejšímu faráři mnohem delší dobu, konkrétně od roku 1836 do roku 1947.¹⁷⁴

4. 1. 1. První kronika (1804-1836)

Nejstarší pamětní kniha z Bílé Hůrky započala svou existenci roku 1808.¹⁷⁵ Rozměry knihy jsou 22x33x2,5 cm. Kronika si do současnosti zachovala svou původní papírovou obálku, která vlivem času působí již notně opotřebovaným dojmem, což se projevuje především mírně pošramocenými okraji, samotný přebal nicméně knize stále poskytuje původní integritu. Vazba knihy neobsahuje žádná grafická znamení nebo symboly. Jediným výrazným znakem obálky je původně bílý štítek na přední straně, který definuje název a určení knihy: „*Liber Memorabilium Albo-Hurcensis Beneficii ab Anno 1804*“. Tentýž nápis, avšak bez uvedeného data, se rovněž nachází na první popsané straně kroniky. Samotné listy vně knihy taktéž přečkaly více než dvě staletí relativně bez úhony, výjimku představuje pouze zřetelné zežloutnutí všech stran a několik ojedinělých skvrn, zapříčiněných nejspíše kontaktem s neznámou tekutinou. Farní kronika obsahuje celkem 200 stran, z nichž bylo v konečném důsledku popsáno jen 40, protože se roku 1836 vlivem nařízení hraběte Chotka změnil formát pamětních knih, na což bělohůrečtí farníci zareagovali zřízením zbrusu nové kroniky. První pamětní kniha byla od samého počátku rozdělena na šest kapitol. Autoři při sepisování textů využívali střídavě latinu, češtinu i němčinu. Kronika nedisponuje žádnou formou ilustrací nebo jiných grafických označení. Strany ani listy původní pamětní knihy nebyly jejími tvůrci žádným způsobem očíslovány. Označení jednotlivých listů, provedené tužkou v levých dolních okrajích, pochází až z období druhé poloviny 20. století, kdy byly knihy přesunuty do českobudějovického okresního archivu. Výše uvedené značení reflektuje i samotnou obálku knihy, naopak ale nezaznamenává několik prázdných stran mezi jednotlivými kapitolami knihy. Pro potřeby předkládané práce bude využito nové, vlastní číslování, které primárně zohledňuje jednotlivé strany, nikoliv listy, a rovněž započítává zmíněné nepopsané strany.

¹⁷³ SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1804-1836).

¹⁷⁴ SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1836-1947).

¹⁷⁵ Vlastní zápisky byly sice započaty až v roce 1808, ale zahrnovaly shrnutí předchozích událostí od roku 1804.

4. 1. 2. Druhá kronika (1836-1947)

Druhá bělohůrecká pamětní kniha vznikla roku 1836 z popudu nově etablovaných nařízení upravujících formální podobu farních kronik, jež téhož roku vstoupily v platnost pověřením hraběte Chotka. Rozměry kroniky jsou 25x39x3 cm. Papírová obálka knihy se příliš neliší od její předchůdkyně, neboť i jí zasáhly stejné neduhy v podobě poškozených okrajů. Na přední ani zadní straně obálky se opět nenacházejí žádné grafické značky s výjimkou úvodního štítku, který znovu nabízí informace o původu a smyslu knihy, nově však byly vypsány německy: „*Gedenkbuch für Pfarre Weißhurka vom Jahre 1836*“. Listy kroniky jsou zachovány v uspokojivém stavu, ačkoliv se zde taktéž místy vyskytují skvrny a jednotlivé strany již ztratily svou původní bílou barvu. Mladší bělohůrecká farní kronika rovněž obsahuje 200 stran, nicméně i v tomto případě z nich využili místní faráři jen přibližně 80 kvůli notně nižší frekvenci zápisů od 20. let 20. století. Autoři kroniky byli jazykově rozmanití, neboť střídavě používali češtinu, němčinu a v menší míře i latinu. Výrazným rozdílem oproti původní knize je absence rozdělení záznamů na kapitoly a taktéž pečlivější číslování stran. V kronice se vyskytuje jak původní označení, vedené tuží vždy na pravém horním okraji listů, tak i pozdější číslování stran po přesunu knihy do českobudějovického archivu ve druhé polovině 20. století, jež bylo vepsáno tužkou po dolních okrajích listů. Obě možnosti číslování jsou vyjma lokace naprosto identické. Pro potřeby předkládané práce bude i v tomto případě použito totéž označení jednotlivých stran jako v případě původní bělohůrecké farní kroniky.

4. 2. Chrást'any

Farní úřad Chrást'any po valnou většinu své existence vedl pouze jedinou pamětní knihu od roku 1751 do roku 1928.¹⁷⁶ Případná navazující farní kronika není součástí příslušného fondu ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích.

4. 2. 1. První kronika (1751-1928)

Původní chrást'anská farní kronika sice vznikla již v polovině 18. století, na rozdíl od bělohůreckých pamětních knih si ale nezachovala svou původní papírovou obálku. Kniha z Chrást'an kvůli opotřebení původní vazby získala ve 20. letech 20. století novou obálku z notně pevnějších, ačkoliv stále jen papírových desek. Tato modernější vazba připomíná typickou úřední knihu, tehdy hojně využívanou například pro potřeby třídních knih ve školách. Obálka kroniky neobsahuje žádná grafická vyobrazení vyjma obligátního štítku s poněkud strohým, jazykově českým nápisem, vyvedeným na třech oddělených řádcích: „*Kniha pamětní.*“

¹⁷⁶ SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, Pamětní kniha (1751-1928).

Chrástany. Od roku 1751. “ Rozměry knihy jsou 22x34x5 cm. Listy z původní kroniky byly do nové vazby poměrně necitlivě vlepeny a posléze připevněny lepící páskou. Celkový nabízený rozsah knihy je 250 stran, i v tomto případě chrášťanští faráři prakticky využili jen část nabízeného formátu, konkrétně asi 120 stran. Jazykem kroniky byly opět všechny tři obvyklé jazyky, tedy latina, němčina i čeština. Chrášťanská pamětní kniha nebyla stejně jako její pozdější bělohorecký ekvivalent formálně dělena na kapitoly. Co se číslování stran týče, farní kronika v Chrástanech měla od svého založení označené všechny popsané listy v pravých horních okrajích. Ve druhé polovině 20. století byly stejně jako v případě Bílé Hůrky jednotlivé listy očíslovány po pravém dolním okraji. Starší označení stran nereflexuje několik desítek výše zmíněných prázdných listů, pro sjednocení číslování v této práci bude tudíž opět využito téhož způsobu označení stran jako v případě farních kronik z Bílé Hůrky.

4. 3. Nákří

Ve farním úřadu Nákří se nachází rovněž jen jedna pamětní kniha, jež byla místními lokalisty spravována od roku 1812 do roku 1862.¹⁷⁷ Na samém závěru původní pamětní knihy se sice nachází zmínka o existenci další kroniky z Nákří, avšak českobudějovický okresní archiv jiné farní kroniky v témže farním fondu neobsahuje. Osud následujících nákeřských farních kronik z 19. a 20. století je tudíž značně nejasný.

4. 3. 1. První kronika (1812-1862)

Nejstarší farní kronika v Nákří započala svou existenci v roce 1812. Kniha obsahuje původní, modře zbarvenou papírovou obálku, jež vyjma obligátních mírně pošramocených rohů působením času příliš neutrpěla. Rozměry kroniky jsou 23x33x1,5 cm. Přední ani zadní strana vazby, jejíž papírový formát vyvolává spíše dojem školního sešitu, opět nezahrnuje jakákoli grafická či obrazová znamení. Jedinou výjimkou je úvodní nápisový štítek, který zabírá asi dvě třetiny přední strany vazby. Původní text na obálce upozorňuje na prvního autora a rok založení kroniky: „*Liber Memorabilium Lokaliae Nakrzensis conscriptus per me Josephum Zelenka Localistam. Anno Salutis MDCCCXII.*“ Pod tímto nápisem se po levé straně štítku nachází krátký jmenný seznam deseti předchozích lokalistů z 18. století včetně dat jejich nástupů do funkce. Posledních pět vypsáných jmen zahrnovalo pouze příjmení bez uvedených roků, nicméně část štítku byla zjevně částečně odtržena. Pod výše uvedeným datem, komponovaným z římských čísel, se vyskytuje pozdější český přípisek: „*1812 – Zelenka počal psáti, do r. 1820 zde setrval*“. Autorem této poznámky a předchozího seznamu lokalistů je Jan Švec, který

¹⁷⁷ SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, Pamětní kniha (1812-1862).

v Nákří působil jako osobní děkan od června roku 1950. Nákeřská kronika byla povětšinou jazykově bilingvní, neboť její původní autoři využívali latinu i němčinu, ačkoliv pozdější poznámky, které již nebyly součástí vlastní původní kroniky, byly vedeny výhradně česky. Pamětní knihu v Nákří rovněž zasáhly tytéž neduhy jako předchozí zmíněné kroniky, ačkoli ani v tomto případě nejsou příliš výrazné. Formát knihy zahrnuje takřka 150 stran, její autoři nakonec využili přibližně polovinu z nich, konkrétně necelých 60 stran. Stejně jako v případě chráštánské farní kroniky se zde neobjevuje žádný obsahový seznam kapitol. Číslování listů bylo vedeno téměř identicky jako v případě farní kroniky z Chrást'an, neboť se zde opět vyskytlo původní i mladší datování po pravých horních i dolních rozích jednotlivých listů. Kvůli sjednocení citací bylo pro potřeby předkládané práce označení stran unifikováno dle výše uvedeného úzu.

4. 4. Rudolfov

Původní pamětní kniha z Rudolfova pochází již z roku 1688 a byla místní církevní administrací spravována do roku 1882.¹⁷⁸ Ačkoliv její zápisky končí na samém závěru 19. století, ve Státním okresním archivu České Budějovice se v příslušeném farním fondu nenachází žádné jiné pamětní knihy z mladšího období tamní farní administrace.

4. 4. 1. První kronika (1688-1882)

Jediná zachována kronika z Rudolfova byla etablována roku 1688. Formální podoba knihy v porovnání s výše uvedenými kronikami z jiných farností prodělala zdaleka nejradikálnější proměnu. Původní papírová vazba spolu s nejstaršími zápisky z konce 17. století vesměs nepřekročila tok času, neboť se prakticky rozpadla na jednotlivé strany. Pro potřeby uchování v českobudějovickém archivu byla kniha ve druhé polovině 20. století opatřena prostou papírovou obálkou, jednotlivé strany však nebyly nikterak svázané, neboť byly do zmíněné vazby pouze individuálně vloženy. Rozměry knihy jsou 23x32x1 cm. K původním záznamům byly posléze připojeny pozdější kronikářské zápisky z 18. a 19. století. Rudolfovská farní kronika tudíž po formální stránce nezosobňuje stejné formální charakteristiky jako výše uvedené knihy z okolních jednotek církevní správy, z obsahového hlediska se ovšem prokazatelně jedná o relativně typickou farní kroniku. Vzhledem k formátu zápisků se v rudolfovské pamětní knize nenalézá žádný seznam kapitol. Na rozdíl od předchozích farností a lokálií místní autoři využívali výhradně latinu a němčinu, žádné české záznamy nejsou v knize vůbec přítomny. Souhrnné texty celkově tvoří 45 stran, kvůli charakteru knihy v ní nejsou

¹⁷⁸ SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, Pamětní kniha (1688-1882).

začleněny jakékoliv prázdné stránky. Jednotlivé listy kroniky zahrnují tentýž zdvojený způsob číslování stran jako u výše uvedených farností, pro potřeby předkládané práce bude opět využita vlastní metoda značení stran.

4. 5. Týn nad Vltavou

Děkanský úřad Týn nad Vltavou měl ze všech sledovaných jednotek církevní správy zdaleka nejvýznamnější pozici, což se přirozeně projevilo též na počtu a formátu pamětních knih. Nejstarší vltavotýnská kronika byla vedena mezi lety 1686-1782.¹⁷⁹ Na rozdíl od výše uvedených farností místní děkanský úřad téměř od počátku spravoval hned několik farních kronik najednou, jelikož byla v roce 1717 založena další pamětní kniha, do níž její autoři vkládali zápisky do konce roku 1794.¹⁸⁰ V pořadí třetí vltavotýnská kronika byla lokální farní správou upotřebena v letech 1769-1885.¹⁸¹ Čtvrtá pamětní kniha byla vedena notně krátkou dobu v letech 1772-1774.¹⁸² Poslední dochovaná kronika započala svou existenci v roce 1836 v souladu s nařízeními již zmíněného hraběte Chotka, její strany byly následně průběžně popisovány do roku 1898.¹⁸³ Vltavotýnské farní kroniky jsou v českobudějovickém okresním archivu uloženy v odlišném pořadí, jež neodpovídá původnímu, čistě chronologickému vedení knih. Pro potřeby překládané práce budou tudíž kroniky zpracovány ve výše uvedené posloupnosti, která respektuje originální způsob třídění knih.

4. 5. 1. První kronika (1686-1782)

Původní vltavotýnská farní kronika byla založena roku 1686. Rozměry knihy jsou 22x33x3 cm. Na rozdíl od rudolfovské kroniky si pamětní kniha z Týna nad Vltavou dodnes zachovala svou původní sice papírovou, avšak bohatě zdobenou obálku s množstvím grafických vyobrazení v pestrobarevných odstínech. Vazba navzdory svému prokazatelnému stáří působí velmi zachovalým dojmem bez takřka jakýchkoliv zřetelných defektů vyjma obligátních poškození na okrajích obálky. Na přední straně se nachází hned dva vybledlé štítky. První z nich opět stanovuje určení knihy, ačkoliv nezmiňuje původní rok založení: „*Liber memorabilium vetustissimus. Liber memorabilium in domo decanati Moldawotynensis*“. Přímo pod tímto nápisem se vyskytuje krátký štítek s rekapitulací názvu knihy „*Vetustissimus I*“ a uvedením roku 1686, které bylo vyvedeno tužkou a není tudíž na rozdíl od zbytku nápisu původního charakteru. Psací látka přečkala působení času bez výraznějších problémů a vyjma

¹⁷⁹ SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1686-1782).

¹⁸⁰ SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1717-1794).

¹⁸¹ SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1769-1885).

¹⁸² SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1772-1774).

¹⁸³ SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1836-1898).

nevyhnutelného zežloutnutí stránek nejsou zřetelné žádné další vady. Kronika neobsahuje seznam kapitol. Celkový počet dostupných stran činí 230, autoři zápisků využili přibližně 140 z nich. Místní církevní hodnostáři při psaní jednotlivých záznamů využívali především latinu, ojediněle i národní jazyky včetně češtiny a němčiny. Kvůli znovu se objevivší duplikátní metodě označení listů bude i v tomto případě použit vlastní způsob číslování stran.

4. 5. 2. Druhá kronika (1717-1794)

Druhá pamětní kniha z Týna nad Vltavou byla zavedena v roce 1717. Rozměry kroniky jsou 22x35x4 cm. Po vzoru její předchůdkyně zahrnuje rovněž původní papírovou obálku s ještě pompéznějšími ilustracemi na obou stranách vazby. I v tomto případě se na přední straně obálky nachází dva štítky, větší z nich přibližuje původní umístění knihy a rok jejího zaležení: „*Archivum decanati Moldavotynensi. Anno 1717 die 10 Junii*“. Druhý z nich posléze reflektoval zaměření kroniky „*Liber vetustissimus II*“ včetně poněkud redundantního seznamu tří fundátorů spolu s odkazem na číslo příslušné strany vně knihy dokumentující jejich dary. Papírová psací látka netrpí vyjma obligátních potíží žádnými zřetelnými defekty. Kronika neobsahuje seznam kapitol, její autoři při psaní záznamů využívali pouze němčinu a latinu. Pamětní kniha dosahuje počtu 400 stran, z nichž bylo nakonec pro jednotlivé záznamy upotřebeno necelých 180 stránek. V pořadí druhá vltavotýnská farní kronika zahrnuje výše uvedený zdvojený způsob číslování stran, který je pro potřeby práce nahrazen vlastní metodou.

4. 5. 3. Třetí kronika (1769-1885)

V pořadí třetí pamětní kniha byla místní církevní správou etablována v roce 1769. Rozměry kroniky jsou 24x36x6 cm. Obálka knihy byla opět vyrobena z pevných papírových desek, nicméně znatelným rozdílem oproti předchozím i následujícím knihám je naprostá absence nejen ilustračních znamení, ale též nápisových štítků. Vnitřek knihy je však, co se psací látky týče, takřka standardní a svým formátem ani případnými defekty nikterak nevybočuje z dobového úzu. Kronika obsahuje notně podrobný seznam kapitol na samém úvodu knihy. Třetí vltavotýnská pamětní kniha dosahuje zdaleka největšího rozsahu, neboť disponuje celkem 550 stranami, z nichž bylo nakonec využito necelých 250. Jako jediná ze zkoumaných knih neobsahuje duplicitní označení stran, neboť zde z neobjasněných důvodů nebylo upotřebeno mladší číslování z druhé poloviny 20. století. Samotné původní označení stránek se nachází na levém či pravé horním okraji všech stran. Tento způsob označení stran je identický s vlastní metodou použitou pro potřeby této práce v případě ostatních knih, tudíž bude zachováno i v citacích stran třetí pamětní knihy z Týna nad Vltavou.

4. 5. 3. Čtvrtá kronika (1772-1774)

Následující pamětní kronika pochází z roku 1772. Rozměry kroniky jsou 22,5x33x2 cm. Obálka čtvrté kroniky nebyla již zdaleka tak zdobná, tudíž v tomto případě evokuje dojem typické úřední knihy po vzoru farní kroniky z Nákří. Vazba knihy opět zahrnuje dva štítky se standardním obsahem. Úvodní nápis dokumentoval název knihy bez uvedení data: „*Liber memorabilium in domo Moldawotynensi*“, druhý text následně upřesnil přechozí údaje: „*Liber Memorabilium et Foundationum III, ubi Capitalia et Foundationum elocata*“. Papír vně knihy přečkal působení času bez výraznějších postihů. Kronika obsahuje seznam kapitol v úvodu knihy. Záznamy byly vedeny výhradně latinsky. Pamětní kniha dosahuje počtu 250 stran, pouze necelých 100 z nich bylo nakonec alespoň částečným způsobem využito pro vedení kronikářských zápisů. Původní duplikátní metoda číslování stran byla rovněž nahrazena vlastním způsobem pro potřeby sjednocení citací v této práci.

4. 5. 5. Pátá kronika (1836-1898)

Poslední dochovaná vltavotýnská farní kronika započala svou existenci v roce 1836. Rozměry knihy jsou 22x32x1,5 cm. Papírová obálka má prakticky identickou podobu jako předchozí zmíněná farní kronika. Výrazným způsobem se nicméně změnil charakter úvodní strany vazby, kde se již nachází pouze jeden nápisový štítek s relativně prostým textovým sdělením: „*Liber quartus memorabilium. Moldavotylen.*¹⁸⁴ 1836-1898“. Psací látka není jakýmkoliv pozorovatelným způsobem poškozena. Kronika neobsahuje seznam kapitol. Jednotliví autoři kronikářských záznamů střídavě využívali latinu, němčinu a češtinu. Celkový rozsah knihy je 300 stran, za přibližně 60 let vedení kroniky bylo pro záznamy upotřebeno přes 130 stránek. Číslování stran bylo opět duplikátní a v rámci předkládané práce tudíž nahrazené vlastní metodou značení jednotlivých stran.

¹⁸⁴ V těsném závěsu před i za odkazovaným slovem byl zjevně v minulosti sepsán další text, jenž však vlivem nezřejmých okolností naprosto vybledl, tudíž vyjma stanovení jeho předchozí existence nelze blíže určit původní obsah.

5. Analýza kronikářských záznamů

5. 1. 1. Farnost Bílá Hůrka (1804-1836)

První bělohůrecká farní kronika započala svou poměrně krátkou existenci 21. srpna roku 1808. Na rozdíl od v pořadí druhé pamětní knihy téže duchovní správy disponuje notně odlišnou formou i obsahem. Úvodní, výhradně latinsky psané zápisky s příznačným označením „*Ad venerabiles dominos succesoros*“ nabízejí velmi stručný souhrn událostí, které vedli k založení zmíněné kroniky.¹⁸⁵ Autorem těchto slov byl místní farář František Částka, který bělohůreckou faru spravoval mezi lety 1804-1819. Právě on byl autorem takřka všech záznamů v rámci prvotní pamětní knihy. Zmíněný úvodní text nastínil v prvé řadě konkrétní pohnutky vedoucí k samotnému zavedení kroniky. Primárním hybatelem děje byl v tomto případě první českobudějovický biskup Jan Prokop Schaaffgotsche, jenž byl v průběhu léta roku 1808 přítomen v Bílé Hůrce kvůli vykonání kanonické vizitace. Dle slov faráře Částky se biskup právě při této příležitosti zmínil o absenci místní farní kroniky, navíc měl církevnímu správci údajně nabídnout blíže neupřesněnou finanční částku jakožto pozitivní motivaci pro její etablování. Sám Částka peněžní odměnu přirozeně odmítl,¹⁸⁶ ačkoliv si biskupova slova zjevně vzal k srdci a bělohůreckou farní kroniku ještě téhož léta skutečně založil. Úvodní text v rozsahu jedné strany již nenabízí žádné další relevantní informace.

Následující část kroniky byla již poměrně pečlivě členěna. Ačkoliv kniha neobsahuje jakýkoliv souhrnný seznam kapitol v úvodu či závěru kroniky, přesto byla kronika tematicky dělena na celkem šest částí, které byly vždy uvozeny příslušnou římskou číslovkou a povětšinou i odpovídající nadpisem:¹⁸⁷

- I. De beneficio Albo-Hurcensi
- II. De proventibus huius beneficii
- III. De agris parochialibus
- IV. De pratis parochialibus
- V. (Název kapitoly chybí)
- VI. (Název kapitoly chybí)

¹⁸⁵ SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1804-1836), s. 3.

¹⁸⁶ Zmíněný incident není jinak v pramenech dohledatelný, tudíž nelze na otázku biskupovi nabídky nahlédnout z jiného, pokud možno nestranného úhlu pohledu. Biskup Schaaffgotsche byl však obecně znám jako podporovatel rozkvětu menších jihočeských církevních jednotek, viz Rudolf SVOBODA, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, Brno 2008, s. 233-246

¹⁸⁷ SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1804-1836), s. 4.

V pořadí první kapitola kroniky dle názvu avizuje zevrubnou historii farnosti i samotné obce, jedná se však pouze o dvoustranný seznam předchozích farářů počínaje Antonínem Rudolfem, který se úřadu chopil v roce 1703.¹⁸⁸ Farář Částka jako zdroj svých informací uvedl místní matriky, vedené právě od počátku 18. století, nicméně je zřetelné, že neměl k dispozici příliš mnoho životopisných údajů o svých předchůdcích. Povětšinou se tudíž zaměřil na uvedení jmen a dob působení, jen zřídka byly zaznamenány informace ohledně předchozích působišť církevních správců nebo jejich osudy po případném odchodu z bělohůrecké farnosti. V několika případech měl Částka k dispozici pouze příjmení předchozího faráře, na doplnění vybraných údajů se od druhé poloviny 19. století podíleli i autoři druhé pamětní knihy. Zdaleka nejvíce informací sepsal Částka samozřejmě o sobě samém. Před příchodem do Bílé Hůrky měl po bližší neupřesněnou dobu působit jako farář Lišově či administrátor v Čákově, celkem osmnáct let rovněž strávil jako fundační kaplan v Kamenném Újezdu.¹⁸⁹ Větší část úvodních textů dokumentovala okolnosti, které nastaly po formálním ukončení Částkovy farní správy roku 1819. Kvůli bližší neupřesněné zdravotní indispozici a vysokému věku nemohl již nadále řádně vykonávat příslušný církevní úřad, nebyl však příliš ochoten Bílou Hůrku nadobro opustit. František Částka byl tudíž od roku 1820 ve funkci faráře nahrazen Jakubem Strnadem, sám ale obdržel pozici osobního kaplana, ke které si rovněž ponechal povinnost vést farní kroniku.¹⁹⁰ Farář Strnad zemřel o tři roky později, tudíž dobu jeho působení rovněž shrnul Částka spolu s informací o dočasné administraci fary Františkem Vomáčkou mezi červencem a říjnem roku 1823.

Nového bělohůreckého faráře se již Částka nedočkal, o čemž svědčí stručný záznam druhého z autorů kroniky, Antonína Dvořáka.¹⁹¹ Krátké, latinsky vedené zápisky objasňovaly předchozí Dvořákova působišť včetně kaplanské pozice v Doudlebech, v první řadě však druhý autor kroniky stroze reflektoval úmrtí faráře Částky na sklonku roku 1823 a jeho následný pohřeb. Dvořák povětšinou nepodával o zmíněných událostech ani osobě faráře Částky žádné vlastní osobní názory či komentáře. Nový farář navíc zřejmě nejevil přílišný zájem o vedení farní kroniky, jelikož se další záznamy objevují až roku 1837. V několika německy psaných větách Dvořák povšechně zmínil založení nové farní kroniky v rámci bělohůrecké církevní správy kvůli nedávno vydaným nařízením hraběte Chotka, čímž zároveň

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 4-5.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 5.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 6.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 6-7.

zakončil zápisky první kapitoly kroniky.¹⁹² Na ostatních částech kroniky se podílel již výhradně jen její původní autor František Částka.

Druhá kapitola, pojednávající o výnosech farnosti, byla rovněž poměrně stručného rozsahu. Dvoustránkový latinský text suše dokumentoval existenci přilehlých osad jako Chvalešovice, Temelínec, Knín či Kočín včetně skutečnosti, že se v nich v době psaní textu pěstovala pšenice, oves i žito. Bližší údaje mimo obligátní skutečnosti, že zmíněné osady náležely k farnosti od nepaměti, již kapitola neobsahuje.¹⁹³ Text byl následně uvozen česky psaným seznamem peněžních obligací místních obyvatel vůči faráři v případě církevních svátků či jiných úkonů konaných v místním kostele. Příložená tabulka byla rozdělena na tři sloupce podle finančního zajištění obyvatel,¹⁹⁴ nižší sociální i ekonomické postavení se přirozeně promítlo ve výši poplatků. Peněžní dávka neboli štol byla dále rozvedena v dalších tabulkách, zaznamenávajících výši obligací za jednotlivé úkony v případě pohřbu či křtu.¹⁹⁵

Následující třetí část kroniky opět v krátkosti popisovala majetek fary týkající se přilehlých polností. Na počátku 19. století se ve vlastnictví bělohůrecké farnosti nacházelo pět korců pozemků, uzpůsobených pro pěstování pšenice. Navzdory relativně malému rozsahu byly církevní polnosti pronajímány hned několika místním obyvatelům, samotná kronika však neuvádí, jaká byla výše finanční kompenzace ve prospěch církevních správců.¹⁹⁶ Čtvrtý úsek byl upotřeben pro zaznamenání takřka totožných okolností, ale místo polností text pojednával o farních loukách.¹⁹⁷

Teprve pátá a šestá kapitola, jež jako jediné nebyly uvozeny odpovídajícím nadpisem, svým obsahem připomínají „standardní“ farní kroniky. Dvoustránková pátá kapitola se povětšinou věnovala místnímu kostelu sv. Štěpána a jeho pravidelným renovacím.¹⁹⁸ Jednotlivé záznamy byly vždy doplněny rokem dokončení příslušných oprav. František Částka se povětšinou nákladným renovacím věnoval již od svého příchodu na Bílou Hůrku roku 1804, proto byly v knize zaznamenány i úkony provedené před oficiálním zavedením farní kroniky roku 1808. Mezi lety 1804-1810 farář Částka renovoval dva ze čtyř kostelních oltářů, sjednal výmalbu kostela včetně sakristie, nařídil založit nový hřbitov, neboť ten dosavadní z 15. století svou kapacitou již potřebám obce nedostačoval, a pořídil k výzdobě kostela dvě sošky

¹⁹² Tamtéž, s. 7.

¹⁹³ Tamtéž, s. 13-14.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 15. Osadníci byli rozděleni na kategorie sedlák, chalupník, domkář a podruh.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 16-18.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 24.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 25-27.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 33-34.

sv. Václava a sv. Vojtěcha.¹⁹⁹ V následujícím desetiletí Částkova renovační činnost notně ochabla. Roku 1811 sehnal pro hlavní oltář obraz Panny Marie od neznámého zdroje, kterým nahradil ten stávající z poloviny 18. století.²⁰⁰ Následný záznam pocházel až z roku 1820, tedy již za působení Jakuba Strnada. Farář Částka v rámci posledního textu páté kapitoly reflektoval špatný stav místních liturgických oděvu. Nepodařilo se mu však sehnat nová roucha za příznivé ceny, proto tuto problematiku odložil na neurčito.²⁰¹

Poslední šestá kapitola zahrnuje badatelsky nejlépe upotřebitelné záznamy. Na celkem čtyřech stranách se Částka opět věnoval renovacím, nicméně se v tomto případě jednalo o opravy bydliště faráře a přilehlých hospodářských stavení včetně stodoly a chlévu.²⁰² Text byl veden pouze česky. Jelikož jsou jednotlivé záznamy spíše osobitějšího rázu, lze předpokládat, že farář pro spolehlivější zachycení svých vjemů upřednostnil raději mateřský jazyk. Výpisky byly opět průběžně sepisovány v rámci jednotlivých let konání renovací. Středobodem šestého úseku knihy byla především otázka farní zahrady, čímž se bělohůrečtí faráři notně shodovali se svými římovskými kolegy. Částka si opakovaně stěžoval na absenci plotu, kvůli kterému blíže neupřesnění „*zli lidé*“²⁰³ kradli zeleninu ze záhonů i ovoce ze stromů. Situace eskalovala do takové míry, že roku 1805 byla vykradena farní stodola, nacházející se rovněž na pozemku zahrady. Farář po delším vyjednávání obdržel od biskupské konzistoře menší objem financí, který vynaložil na prostý dřevěný plot.²⁰⁴ Ten opakovaným incidentům příliš nezabránil, proto bylo původní oplocení roku 1815 strženo a následně nahrazeno vysokou cihlovou zdí, čímž byla situace prakticky vyřešena.²⁰⁵ Ve zbývajících letech byly posléze vyhloubeny dvě studny, renovován komín na farní budově a opravena střecha na stodole.²⁰⁶ Jednotlivé zápisky byly na rozdíl od předchozích kapitol poměrně rozsáhlé, avšak s výjimkou otázky zahradního plotu v nich farář Částka neprojevil žádné výraznější osobní zaujetí. Všechny opravy byly nejspíše hrazeny pouze farářem za přispění vyšších církevních instancí či příslušného patronátního úřadu, o finančním zapojení místních obyvatel nejsou v kronice přítomny žádné záznamy.

Již po letmém nahlédnutí lze usoudit, že bělohůrecká pamětní kniha měla mít od svého počátku pevně daný formát, soustředící se především na ekonomickou stránku farnosti. Tento

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 33.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 34.

²⁰¹ Tamtéž, s. 34.

²⁰² Tamtéž, s. 38-41.

²⁰³ Tamtéž, s. 38-39. Sám Částka se navzdory popsaným úskalím v rámci knihy již „nesnížil“ k jiným invektivám vůči pachatelům zmíněných činů.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 40.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 41.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 40-41.

pokus nebyl nikdy dosažen k pomyslné dokonalosti navzdory tomu, že si kroniku František Částka jakožto prakticky jediný autor mohl takřka plně přizpůsobit k obrazu svému. Kronika měla dle náznaků sloužit i pro další bělohůrecké faráře, ti si však na sklonku 30. let 19. století raději založili zcela novou pamětní knihu navzdory skutečnosti, že kronika byla popsána stěží z jedné pětiny dostupných stran. František Částka se v rámci pamětní knihy profiloval jako poměrně výrazná osobnost, která se notně zasloužila o rozvoj farnosti. V jednotlivých záznamech preferoval spíše formální vystupování bez svébytných osobních komentářích, protože kniha jako taková měla vzhledem k formátu kapitol zřejmě sloužit primárně pro zaznamenání ryze praktických informací potřebných pro samotný chod farnosti. Náznaky osobitějších připomínek lze postřehnout v případě opakovaných sporů kvůli oplocení zahrady v rámci poslední kapitoly, ale prvky ego-dokumentu nepřesáhly hranici pomyslných záblesků. První bělohůrecká farní kronika se tudíž jako celek prezentovala ve formě relativně četných, avšak notně odtazitých záznamů neosobního charakteru.

5. 1. 2. Farnost Bílá Hůrka (1837-1947)

Jak již bylo naznačeno, druhá bělohůrecká farní kronika zosobňuje značný pokrok oproti své předchůdkyni. Nejednalo se již o dílo prakticky jediného autora, neboť se v průběhu 19. a 20. století na psaní kroniky podíleli takřka všichni místní duchovní správci.

Úvodní, německy psaný text druhé pamětní knihy sestavil Antonín Dvořák, autor ojedinelého záznamu z první farní kroniky. Navzdory skutečnosti, že na pozici faráře působil již od roku 1823, nevěnoval Dvořák psaní komemoračních záznamů prakticky žádnou pozornost až do klíčového přelomu roku 1835-1836, kterým vzešla v platnost nařízení hraběte Chotka ohledně vedení pamětních kronik. Lze předpokládat, že před tímto datem Dvořák jednoduše necítil stejný závazek vůči biskupovi jako Částka, kterému bylo zavedení kroniky zjevně intenzivně doporučeno. Biskup Schaaffgotsche ostatně skonal již roku 1813, tedy deset let před Dvořákovým jmenováním, a následující nejvyšší českobudějovický církevní hodnostář Antonín Růžička si přinejmenším v případě Bílé Hůrky nestanovil farní kroniky jako pomyslný středobod farní činnosti. Takřka patnáctiletou absencí v rámci sepisování kronikářských záznamů se Dvořák v úvodním textu druhé pamětní knihy nikterak nezabýval, ačkoliv v textu neopomenul zmínit nařízení hraběte Chotka,²⁰⁷ které tudíž zřejmě mělo nezanedbatelný vliv na založení kroniky. Na rozdíl od Františka Částky, jenž dějiny Bílé Hůrky takřka kompletně ignoroval vyjma jmenového seznamu svých předchůdců, však farář Dvořák potenciálním čtenářům nabídl alespoň přehled několika historických milníků včetně založení matrik roku

²⁰⁷ SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha 1836-1947, s. 3.

1703 a kompletní renovace kostela v letech 1785-1786.²⁰⁸ Širší dějinný obraz nebyl nejspíše Dvořákovi příliš znám, proto se pro potřeby pamětní knihy uchýlil k podstatně více obligátním bodům, jejichž zdroj dle vlastních slov vyextrahoval z matrik a blíže neupřesněných knih. Těžiště první strany nepopíratelně představuje graficky nadmíru výrazný přepis nápisu na hlavním zvonu kostela sv. Štěpána z roku 1562, který je jako jediná část textu veden v češtině.²⁰⁹ Zbývající část záznamu rovněž stanovuje skutečnost, jenž byla v rámci první kroniky naprosto upozaděna, tedy patronát rodu Schwarzenbergů nad tamním kostelem. Antonín Dvořák se praktické funkci patronátu na příkladě Bílé Hůrky prozatím dále nevěnoval. Zmínkou o kanonické vizitaci téhož roku 1837 zároveň končí úvodní „slavnostní“ část pamětní knihy.

Následující dvě strany, které jsou rovněž z podstatné části dílem faráře Dvořáka, byly v půli rozděleny tuží na dva pomyslné sloupce, což je formát, který se objevil též v rámci chrášťanské farní administrativy. Jejich obsah věrně připomínal dvě poslední kapitoly předchozí kroniky. Pomyslným centrem pozornosti Dvořáka po vzoru jeho předchůdce zůstal žalostný stav kostela, jehož střecha na konci 30. let 19. století vyžadovala nákladnou renovaci.²¹⁰ Farář v následujících záznamech z let 1837-1841 zevrubně popisoval žádost o poskytnutí finanční podpory na zmíněnou opravu, adresovanou schwarzenberskému patronátnímu úřadu v Hluboké nad Vltavou. Ten však dle Dvořákových slov podezřele dlouho nereagoval, načež bělohůrecké farní správě roku 1841 poskytl pouze čtvrtinu slíbené částky. Sám farář zmíněné úskalí nijak osobitě nebo otevřeně nekomentoval, přesto je v textu dobře patrná jen ledabyle potlačovaná frustrace z dosavadního stavu věcí.²¹¹ Právě rokem 1841 končí Dvořákovy kronikářské záznamy navzdory skutečnosti, že ve funkci místního duchovního správce působil ještě následujících 16 let. Důvod v pořadí druhé etapy absence Dvořákových kronikářských záznamů nebyl ani v tomto případě vysloveně stanoven jím samotným ani pozdějšími nástupci, nicméně lze odhadovat, že přinejmenším částečnou roli sehrál nepříznivý přístup zmíněného patronátního úřadu. Dlouholetá odmlka mohla být v pozdější fázi rovněž zapříčiněna případnými zdravotními indispozicemi, o nichž však neexistují žádné přímé písemné doklady. Doba působení Antonína Dvořáka na pozici bělohůreckého faráře trvala obdivuhodných 34 let, na formátu a celkovém obsahu místní farní kroniky se tato desetiletí prakticky nikterak nepromítla. Farář Dvořák věnoval pamětním záznamům pouze

²⁰⁸ Tamtéž, s. 3.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 3.

²¹⁰ Tamtéž, s. 4.

²¹¹ Tamtéž, s. 4-5.

zanedbatelnou část svého času navzdory faktu, že se stejně jako František Částka podle všech indicií setrval na snažil o povznesení a všeobecné ekonomické zabezpečení místní farnosti. Lze jen tudíž spekulovat, jaký měl Dvořák kupříkladu vztah k místním obyvatelům, které ve svých záznamech kompletně ignoruje, ačkoliv by jejich finanční příspěvek mohl zvrátit nepříznivou situaci ohledně opravy kostelní střechy. Pomyslný odkaz pro své nástupce zanechal ve formě zbrusu nové farní kroniky, jejíž formát oproti farář Částkovi předem nestanovil, čímž následným duchovním správcům poskytl mnohem výraznější prostor, který se následně projevil ve zřetelně rozličnější formě budoucích záznamů.

Roku 1846, tedy ještě za působení faráře Dvořáka, byl v rámci bělohůrecké kroniky sepsán strohý německy vedený odstavec, jehož autorem byl Jakub Fáber, místní fundační kaplan. Zpráva pojednávala o plánované opravě oltáře v ceně 250 zlatých, která měla být ukončena nejpozději do roku 1850. Poměrně odtážitá forma záznamu bohužel nenabízí jakékoliv informace o tehdejší zdravotní stavu samotného faráře, jedná se každopádně o poslední zápis, který byl za jeho úřadování učiněn.²¹²

Prolomení opakovaných a značně setrvalých odmlk bylo učiněno až s příchodem nového faráře roku 1858. Ignác²¹³ Schreiner, předtím figurující mimo jiné jako kooperátor v jihočeských Jílovicích, pojal kronikářské povinnosti navzdory relativně krátké době působení o poznání pečlivěji v porovnání s Antonínem Dvořákem. Vůbec poprvé se v rámci bělohůreckých farních kronik objevují opatrné komentáře, glosy či dokonce i hodnocení někdejších církevních hodnostářů. Farář Schreiner předchozího duchovního správce charakterizoval především jako člověka, co se notně zasloužil o rozvoj místní farnosti navzdory zmíněnému fiasku ohledně renovace střechy, o čemž Schreiner taktně pomlčel.²¹⁴ Ačkoliv byl Dvořák svým nástupcem hodnocen poměrně kladně, přeci jen mu pozdější farář neopomenul vytknout dlouhodobě zanedbávaný stav farního obydlí, tedy především kuchyň, kterou Schreiner po svém příchodu shledal jako „*sehr schlecht*“.²¹⁵ Právě její oprava včetně výmalby a nákupu nového nábytku a vybavení představovala vůbec první krok jeho farní správy. Zdaleka největšího úspěchu ale farář dosáhl již relativně záhy, neboť se mu roku 1859 podařilo sehnat od schwarzenberského patronátního úřadu celou sumu potřebné částky na opravu kostelní střechy. Z dostupných pramenů nelze stanovit důvod náhlého obratu, nicméně lze celkem

²¹² Tamtéž, s. 5.

²¹³ Pozdější farář křestní jméno svého předchůdce chybně uváděl jako Hynek ve smyslu české varianty jména „Ignatz“, což ale odpovídalo tehdejšímu dobovému úzu, viz Naše řeč 2, Čeněk, Hynek, Vítězslav, Praha 1918, č. 4, s. 119-120.

²¹⁴ Tamtéž, s. 5.

²¹⁵ Tamtéž, s. 5.

spolehlivě usuzovat, že vztahy mezi novým bělohůreckým farářem a patronátní správou byly o poznání lepší než za Dvořákova působení. Schreiner ostatně také „zdědil“ problematiku opravy oltáře, který nebyl ani v roce 1858 hotov kvůli absenci zajištění kvalifikovaných řemeslníků. Farář ještě téhož roku sjednal adekvátní renovaci v Českém Krumlově.²¹⁶ Pro finanční zajištění budoucích oprav uspořádal Schreiner roku 1860 sbírku mezi obyvateli Bílé Hůrky, přilehlých osad i okolních obcí včetně Dřítně. Ve dvou sbírkách byl souhrnem vybráno přes 300 zlatých.²¹⁷

Starost o případné ekonomické potíže se nápadně projevovala i ve zbývajících Schreinerových záznamech. V letech 1861 a 1865 dokázal farář zajistit další částky od schwarzenberského patronátního úřadu, jejichž objem se však neustále snižoval.²¹⁸ Na konci svého působení, tedy roku 1866, se Schreiner odhodlal k prodeji farních polností a luk, zmíněných již v rámci první pamětní kroniky. Jejich setrvalý pronájem nebyl již zřejmě rentabilní pro obě strany, proto část místních osadníků nabídla faráři odkup pozemků do stálého vlastnictví, s čímž duchovní správce nakonec souhlasil. Následný opis smlouvy představuje vůbec poslední záznam Schreinerových výpisků.²¹⁹

Ignác Schreiner figuroval na pozici bělohůreckého faráře o poznání kratší dobu než jeho předchůdce, přesto však právě jeho charakterizace zápisů v rámci lokální farní kroniky představuje nesmírnou progresi dosavadního statutu quo. Osobité přípisky a glosy začaly v rámci Bílé Hůrky pomalu, ale jistě dominovat právě od působení faráře Schreiner, ačkoliv naprostou většinu jeho záznamů stále tvořily relativně strohé popisy oprav a renovací.

Následující dekáda proběhla v Bílé Hůrce notně turbulentním způsobem, neboť se během pouhých sedmi let na pozici místního duchovního správce vystřídali hned tři faráři. První z nich, Ondřej Sedlecký, figuroval na tomto místě mezi lety 1866-1870, avšak následně ve výkonu funkce zemřel. Ještě téhož roku Sedleckého zastoupil Karel Blatenský, jenž rovněž předčasně skonal v roce 1873. Teprve v pořadí třetí farář Jan Štěch na zjevně vrtkavé pozici vytrval až do roku 1896. Během krátkého období obou Schreinerových nástupců neučinil ani jeden z nich pokus zapisovat záznamy do pamětní knihy, protože zmíněná bouřlivá léta shrnul právě až farář Štěch.²²⁰ Jeho popis tehdejší situace vyvolává značně nechvalný dojem, neboť navzdory předchozím slovným textům ohledně plánovaných či přímo vykonaných oprav svědčí záznamy Jana Štěcha o naprosto odlišné situaci. Pokud se Ignác Schreiner zmohl pouze

²¹⁶ Tamtéž, s. 5-6.

²¹⁷ Tamtéž, s. 6.

²¹⁸ Tamtéž, s. 8-9.

²¹⁹ Tamtéž, s. 10-14.

²²⁰ Tamtéž, s. 17-18.

na opatrnou, vesměs nepřímou kritiku svého předchůdce a jeho činů, nový bělohůrecký farář nebral na nelichotivé skutky předchozích duchovních správců vůbec žádné ohledy. Éru Ondřeje Sedleckého shrnul jedinou větou ohledně neochoty renovovat kostelní majetek,²²¹ vůči Karlu Blatenskému vystupoval Štěch s jen těžko skrývanými pocity zášti a opovržení, protože právě za jeho nedlouhého figurování měla bělohůrecká fara hrozivě zpustošit.²²² Nový farář však opakovaně chválil místní osobní kaplany obou duchovních správců, kteří měli místo svých nadřízených zajistit alespoň základní fungování farnosti včetně drobných renovací. Celkové působení svých přímých předchůdců pokládal Štěch za takřka učiněnou katastrofu.²²³

Zápisky o době ve funkci bělohůreckého faráře vedl hned od svého nástupu v dubnu 1873. V porovnání s předchozími duchovními správci zapisoval Štěch své poznatky zdaleka nejpravidelněji, ačkoliv se stále nejednalo o každoroční výpisky, především se ale notně změnil tón i vyznění farní kroniky, o čemž vypovídá hned úvodní záznam. Vůbec poprvé byly výpisky vedeny výhradně česky, navíc se rovněž objevily rysy známé ze římovských farních kronik. Farář Štěch totiž neopomenul zmínit rok a místo svého narození, datum vysvěcení na kněze a přechodí působení na farnostech v litoměřickém episkopátu a pražské arcidiecézi.²²⁴ V první řadě se bělohůrecký duchovní správce zaměřil na údajně zanedbaný stav kostela a příslušné neodkladné renovace. Brzy poté byla podána potřebná žádost na schwarzenberský patronátní úřad,²²⁵ jenže stejně jako v případě Antonína Dvořáka byla de facto zamítnuta s poukazem na „nemajetnost“. Sám Štěch si zřejmě nedovolil patronátní úřad ani vlastní rod Schwarzenbergů na stránkách kroniky otevřeně kritizovat, zmíněný neúspěch tudíž zanechal zcela bez komentáře.²²⁶ Navzdory úskalím se o to více do renovací kostela zapojili místní osadníci z Bílé Hůrky i přilehlých obcí, neboť ještě téhož roku 1873 byla na náklad místních obyvatel zřízena drobná kaple.²²⁷ V průběhu následujícího roku místní dobrodinci rovněž renovovali dřevěný kříž na kostelní zahradě a darovali farnosti bronzový pozlacený lustr.²²⁸ Předchozí, údajně neodkladná potřeba výmalby kostelních prostor již nebyla ani v následujících záznamech dále

²²¹ Tamtéž, s. 17. „*Za něho praskl prostřední zvon nad věží – na správu nikdo nepomýšlel*“

²²² Tamtéž, s. 17-18. „*Opravy v chrámu páně neděly se žádné, takže chrám Páně podobal se stodole chatrné. Stěny, již velmi špatně malované, na mnohých místech byly vši barvy zbaveny, strop shnilý hrozil každou chvíli spadnutím. Oltáře nalézaly se ve stavu prabídném.*“

²²³ Tamtéž, s. 18. „*Naše fara a stavení hospodářské podivně vyhlížely. Vitr fučel, kudy chtěl, a déšť i sníh hledaly útulek na půdách mezi slámou, senem i obilím. Kdo znal Bílou Hůrku před 20 lety by se k ní více nehlásil, tak byla zbídněna.*“

²²⁴ Tamtéž, s. 19.

²²⁵ Tento šlechtický rod Štěch poměrně kuriózně zaznamenával výhradně v počestné podobě Švarcenberkové, viz tamtéž, s. 19, 24, 25. Podobně bylo pravidelně přepisováno jméno tehdejšího českobudějovického biskupa Schönborna jako *Šonborn*, viz tamtéž, s. 23.

²²⁶ Tamtéž, s. 20-21.

²²⁷ Tamtéž, s. 21.

²²⁸ Tamtéž, s. 21.

reflektována. Farář Štěch se posléze věnoval především přírodním jevům, měření venkovní teploty a celkovým změnám počasí. Poprvé se totiž v bělohůrecké farní kronice objevily zmínky ohledně intenzity větru či množství napadaného sněhu.²²⁹ Stranou nezůstaly ani obligátní zmínky o setbě a následné úrodě obilnin včetně jejich cen na místních trzích.²³⁰ Z čtenářského hlediska nejpoutavěji působí jinak strohé texty ohledně opakovaných setkání s vlky ze šumavských hvozdů.²³¹ Největší starosti však Štěchovi působila ekonomická situace farnosti, neboť se měly neustále zvyšovat příslušné dávky a snižovat celkové příjmy. Duchovní správce si v takřka deníkovém záznamu nad neblahou situací pomyslně posteskl a vyjádřil touhu v přívětivější budoucnost.²³² Následující zápisky do roku 1880 se v naprosté většině případů zaměřily výhradně na sledování výkyvů počasí, pouze v roce 1878 farář Štěch učinil relativně strohý, avšak ucelený seznam všech renovací, které od počátku jeho působení na Bílé Hůrce v roce 1873 proběhly.²³³ Centrem pozornosti byly především čtyři kostelní oltáře, jež byly během zmíněných patnácti let „*slušně obnoveny*“.²³⁴ Duchovní správce rovněž zvládl za necelých 250 zlatých sehnat odpovídající liturgická roucha, která farnost postrádala ještě za působení faráře Částky na počátku 19. století.²³⁵ Bělohůrecká farnost navzdory předchozím prodejům polností stále disponovala značným množstvím stavebních pozemků v rámci samotné obce. Kvůli neblahé finanční situaci část z nich roku 1877 odkoupili místní rolníci a hospodský, největší díl byl později odprodán obecní radě pro potřeby stavby nové školní budovy.²³⁶ Farář Štěch před zahájením stavebních prací dokonce sjednal řemeslníky z Vodňan, kteří se dříve podíleli na opravě zmíněných kostelních oltářů. Bělohůrecká škola byla následně roku 1881 místním duchovním správcem vysvěcena za účasti mnoha významných osob z blízkého regionu včetně vltavotýnského okresního hejtmána, jenž měl při této příležitosti pronést „*řeč přiměřenou*“.²³⁷ Farnost pro vybrané hosty téhož dne v odpoledních hodinách připravila dokonce hostinu. Téměř totožný průběh i popis situace nastal rovněž při pozdějším svěcení školy v nedalekém Malém Záblatí roku 1885.²³⁸

Následující záznamy byly povětšinou provedeny podle pevně daného formátu. Téměř každý rok byl autorem kroniky shrnut s ohledem na počasí v jednotlivých etapách roku,

²²⁹ Tamtéž, s. 22-23, 25.

²³⁰ Tamtéž, s. 23.

²³¹ Tamtéž, s. 25, 27.

²³² Tamtéž, s. 24. „*Při bídné konstelaci našich poměrů politických, finančních je Bohu žel vyhlídka, než přítomně je; nestane-li se nenadálý, nepředvídatý obrat k dobrému*“.

²³³ Tamtéž, s. 32.

²³⁴ Tamtéž, s. 30.

²³⁵ Tamtéž, s. 33.

²³⁶ Tamtéž, s. 32, 35.

²³⁷ Tamtéž, s. 37.

²³⁸ Tamtéž, s. 38-39.

provedené opravy a renovace na kostelním areálu a situace úrody i sklizně obilnin v rámci obce. Zmíněné výpisky zpočátku obsahovaly některé osobitější komentáře, nicméně postupem času získaly rutinní a poměrně strohou podobu. Nezanedbatelnou část kroniky stále tvořily záznamy o mimořádných událostech. Mezi ně lze zařadit takřka odbornou zaujatost Jana Štěcha o hrobku šlechtického rodu Malovců z Malovic, která se nachází právě v bělohůreckém kostele sv. Štěpána. Farář sepsal seznam všech rakví, které byly v rámci hrobky přítomné, a doplnil k nim přepis povětšinou latinských či německých epigrafických nápisů. Duchovní správce dle textu měl zjevný zájem zjistit více informací k uvedené problematice, sám však disponoval pouze matrikami vedenými od roku 1703, tudíž nebyl schopen ozřejmit identitu nejstarších pohřbených osob.²³⁹ Přesto lze stanovit, že takto rozsáhlý zájem faráře o minulost svěřené osady je v kontextu jihočeských farních kronik prakticky unikátní. V průběhu takřka historického bádání Štěch neopomenul detailně popsat všechny kotelní zvony,²⁴⁰ čímž pomyslně navázal na Antonína Dvořáka a jeho tentýž počín ze samého úvodu druhé bělohůrecké farní kroniky.

Jan Štěch si v rámci pamětní knihy taktéž více povšiml událostí, které přesahovaly rámec obce a jejího nejbližší okolí. Vůbec poprvé byly tudíž zaznamenány změny na českobudějovickém biskupském stolci v 80. letech 19. století.²⁴¹ Bělohůrecký farář měl ostatně dle náznaků přátelské vazby na biskupa Říhu, který roku 1886 v Bílé Hůrce osobně odsloužil pohřeb Štěchova otce.²⁴² Poměrně kuriozní je popis instalace hromosvodu na kostelní budovu téhož roku, neboť svědčí o notně ambivalentních vzájemných vztazích mezi farářem a schwarzenberským patronátním úřadem. Na upevnění hromosvodu byl sjednán ze strany patronátu řemeslník z Hluboké nad Vltavou, který však dle Štěcha „*věci nerozumí*“. Samotný úřad farář následně obvinil ze zbytečného šetření na úkor bezpečnosti osadníků.²⁴³ Hromosvod se o pár měsíců později ale ukázal jako zjevně bezchybný, neboť při masivní bouři v květnu téhož roku splnil svůj avizovaný účel.

Farář roku 1887 zaznamenal skutečnost, která s Bílou Hůrkou neměla vůbec co dočinění, jelikož zápis jako takový dokumentoval Štěchovo vlastenecké cítění. Poměrně rozsáhlý záznam se zabýval skupinou etnických Čechů žijících ve Spojených státech amerických, kteří se zmíněného roku rozhodli z „*Nového-Yorku*“ navštívit Prahu. Bělohůrecký farář v textu, jehož přímý zdroj neuvádí, zmínil hlavně četné překážky rakouskouherské státní

²³⁹ Tamtéž, s. 40. „*Mrtvolý a kostry ostatní nelze zjistit, aneb farní matriky nejstarší rokem 1703 počínají a mrtvolý z doby prastaré pocházejí*“.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 41.

²⁴¹ Tamtéž, s. 31, 43.

²⁴² Tamtéž, s. 44.

²⁴³ Tamtéž, s. 44. „*Zavržení hodná manipulace by mohla mít pro celou osadu „přežalostné“ následky. Jen když se pár zlatek ušetřilo!*“

správy vůči navrátilcům, včetně zákazu nošení sokolského kroje. Výsledek anabáze Jan Štěch hodnotil jako národní manifestaci, které se dopustil „*nepatrný, pronásledovaný všemi národ český*“.²⁴⁴ Náhlá bouře vlasteneckých emocí ryčí i z dalšího záznamu, trefně nazvaného „*Nešťastný národ český!*“, jehož primárním tématem byl údajný útlak ze strany německého etnika vůči českému obyvatelstvu v průběhu uplynulých staletí.²⁴⁵ V podobném duchu bělohůrecký duchovní správce dokumentoval i průběh jubilejní výstavy v Praze roku 1892.²⁴⁶ Po těchto emočních erupcích byly zbývající zápisky do roku 1896 vesměs rutinně zaměřeny na počasí a sklizně.

Éra Jana Štěcha na pozici bělohůreckého faráře představuje nejzásadnější zlom v historii místní pamětní knihy. Záznamy od jeho nástupu v roce 1873 získaly naprosto rozdílný formát, který postupem času přeměnil původní, relativně nezáživné údaje ohledně kostelních renovací, přes podrobnější popisy přírodních jevů a hospodářské situace v obci, na takřka svébytný ego-dokument deníkového charakteru, vedený notně prozaicky s typicky dobovým vlasteneckým cítěním, místy přecházejícím až v absolutní patos. Bělohůrecký duchovní správce v zápalu sepisování dokonce opomínal správně uvádět diakritická znaménka nad vybranými písmeny, což vedlo k pozdějším opravám textu při kanonických vizitacích.

Farář Jan Štěch, jenž byl též roku 1893 slavnostně jmenován arciknězem budějovické diecéze, setrval v původní funkci do své smrti v roce 1897. Poslední dva roky pomyslné otěže sepisování pamětní knihy převzal místní osobní kaplan Eduard Hruž, který ale možností farní kroniky příliš nevyužil. Vyjma několika zmínek o ustavičném krupobití v obci stihl pouze sepsat okolnosti úmrtí faráře, které měla být zapříčiněna dlouhodobou, blíže nespecifikovanou nemocí a celkovou sešlostí věkem.²⁴⁷ Kaplan se sice pokusil o shrnutí osobnosti Jana Štěcha, jehož veskrze chválil, nebyl však nikterak konkrétní, co se údajných projevů vyřčených ctností týče. Největší pozornost zaměřil na domnělou farářovu zálibu pěstovat ovocné stromy, které se on sám v rámci pamětní knihy nikterak nevěnoval.²⁴⁸ Poslední Hružův záznam pochází z konce srpna 1897, kdy byl na faře jako Štěchův nástupce uveden někdejší ševětínský kaplan, Alois Prokop Kuliš.²⁴⁹

Souhrnný charakter Kulišových zápisků lze hodnotit takřka stejným způsobem jako v případě předchozího faráře. Vzhledem k tomu, že posmrtnou kritiku faráře Štěcha provedl ve

²⁴⁴ Tamtéž, s. 45-47.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 47.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 48.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 51-52.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 51.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 52.

svých výpiscích již kaplan Hruža, Alois Kuliš zřejmě necítil potřebu se svým předchůdcem ve funkci povícero zabývat. Po obligátním představení, v němž uvedl pouze místo narození, nikoliv konkrétní rok, byly jednotlivé záznamy vedeny formou kratších i delších odstavců, vždy uvozených pomyslným nadpisem po jejich levici či pravici.²⁵⁰ Všechny zápisky byly sepisovány výhradně v češtině. Tematicky byly opět do značné míry inspirovány farářem Štěchem, tudíž se jednotlivé výpisky i v případě nového duchovního správce pomyslně členily na informace o počasí či úrodě a plánovaných i vykonaných opravách nebo renovacích. Celkové vyznění zápisů bylo povětšinou ryze faktografické bez výraznějšího osobního zaujetí. Ačkoliv v počátcích své funkce vyjádřil Alois Kuliš určitou míru zděšení nad stavem farnosti²⁵¹ i polností v rámci obce,²⁵² postupem času se pro něj zřejmě kronika stávala spíše nutnou povinností se stále totožnými, opakujícími se formulacemi. Alois Kuliš však zprvu vystupoval notně energicky, jelikož ještě téhož roku 1897 briskně započal s opravami samotné fary, které si vyžádali několik set zlatých, jež měl uhradit především sám farář. Posléze nechal duchovní správce taktéž renovovat či rovnou přistavět přilehlá hospodářská stavení včetně kravína, chléva a zbrusu nové koňské stáje.²⁵³ Právě na její přístavbě se masivně podílel Kulišův otec, jenž v jeho rodných Netolicích zakoupil potřebné dřevo, které následně koňským povozem odvezl na Bílou Hůrku. Vlivem špatného terénu se těsně před cílem náklad převrhl, v důsledku čehož si farářův otec zlomil nohu.²⁵⁴ Navzdory úskalím byly opravy farnosti a ekonomického zázemí církevní jednotky záhy zdárně dokončeny, tudíž se Kuliš posléze věnoval i příslušnému kostelu, jehož vnitřní výzdoba měla být údajně „velmi bídná“²⁵⁵. Hlavní dřevěný oltář sv. Linharta, jenž nechal farář Štěch renovovat v 70. letech 19. století, byl dle tvrzení nového duchovního správce již zcela shnilý. Na pořízení nového nechal vyhlásit mezi osadníky sbírku, po dosažení požadované finanční částky byl pořízen nový oltář a následující rok vysvěcen.²⁵⁶ Jednotlivé zednické či jiné řemeslnické úkony byly v rámci pamětní knihy pečlivě rozepsány spolu s uvedením jmen vyhotovitelů a konečné míry požadované peněžní částky.

Bělohůrecká farnost se stále potýkala s vážnými finančními problémy. Na další výzdobě kostela sv. Štěpána se tedy podíleli i příslušníci kléru z jiných farností, kteří zdarma či za

²⁵⁰ Tamtéž, s. 55.

²⁵¹ Tamtéž, s. 55. „*Hospodářské stavení a obydlí bylo v prabídném stavu tak, že se se muselo hned po příchodu faráře na Bílou Hůrku s opravami započítí*“.

²⁵² Tamtéž, s. 56. „*Byly to pro nového faráře smutné začátky. Polnosti byly úplně zanedbané, některé pole po více let neorané, zcela vyžité.*“

²⁵³ Tamtéž, s. 57, 59-60.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 59.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 60.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 58, 61.

nominální poplatek darovali bělohůreckému faráři obrazy i sošky svatých.²⁵⁷ Kulišovo renovační úsilí nepolevilo ani v následujících letech, kdy byl pro kostel pořízen kalich, vyměněna okna v presbytáři, opraveny věžní zvony či zaveden vodovod od přilehlého rybníka, neboť původní studny, vyhloubené ještě za působení faráře Částky v roce 1815, již potřebám farnosti nadále nedostačovaly.²⁵⁸ Mimo popisů oprav, zmínek o tuhých zimách či nebývale silném krupobití farář do kroniky ojediněle začlenil i vybrané mimořádné události. Například hned dvakrát byla během jeho působení vykradena farnost. Poprvé se na konci března roku 1902 do fary dostala „*tlupa lupičská*“ prostřednictvím kuchyňského okna, neboť jako jediné nebylo opatřeno mříží, a hlavní vchod byl v noci strážěn dvěma psy. Kvůli nadměrnému hluku ale zloději probudili farářovu hospodyni, která byla následně schopna pomocí zmíněných zvířat nezvané návštěvníky vyhnat bez jakéhokoliv lupu. Jako opatření proti budoucím přečinům byla na náklad Kuliše sjednána nová mříž do kuchyňského okna a pořízeny zámky na všechny vnitřní dveře.²⁵⁹ Fara již za farářova působení znovu vykradena nebyla, přesto se jiná skupina zlodějů pokusila v únoru 1914 vykrást kostel sv. Štěpána. Ačkoliv stihli sebrat kasičku s obnosem 3 koruny, uvedení pachatelé byli následně řádně dopadeni a odsouzeni příslušnými institucemi. Stručný seznam výše trestů chycených mužů zároveň uzavíral zmíněný zápisek.²⁶⁰ Oba pamětní záznamy jako takové byly mimo uvedeného invektivu vůči zlodějům sepsány takřka jako policejní spisy bez výrazně postřehnutelných známek emocí, ačkoliv se výše uvedené události faráře přirozeně přímo týkaly.

Prakticky poprvé byla v rámci bělohůrecké farní kroniky monitorována rovněž soudobá politická situace, neboť Kuliš do knihy alespoň okrajově začleňoval výsledky voleb do říšské rady,²⁶¹ jež však nebyly farářem nijak osobitě reflektovány. Poměrně značná pozornost byla ze strany Kuliše věnována i kanonickým vizitacím, jejichž průběh předchází duchovní správci nikdy předtím blíže nereflektovali. V jednom případě z roku 1903 byly do farní kroniky začleněny podpisy přítomných církevních i šlechtických hodnostářů z průběhu vizitace.²⁶²

Podstatou změnu v závěru Kulišova bělohůreckého působení zcela jistě představuje stavba nové farní budovy. Původní fara, vystavěna již ve 13. století, vyjma opakovaných komplikací se zloději celkově nevyhovovala potřebám raného 20. století. Novostavba byla vystavěna na místě zbořené původní budovy za značeného finančního přispění tehdejšího

²⁵⁷ Tamtéž, s. 56, 59, 62.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 62-65.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 65-66.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 69.

²⁶¹ Tamtéž, s. 56, 59, 64, 67.

²⁶² Tamtéž, s. 70.

patrona kostela Adolfa Josefa ze Schwarzenbergu. Zpráva o průběhu stavby byla následně doplněna jmenným seznamem zúčastněných řemeslníků.²⁶³

Vůbec jediný graficky vyvedený záznam se v rámci lokální farní kroniky nachází takřka v jejím úplném závěru. V průběhu září 1913 se v těsné blízkosti Bílé Hůrky konalo armádní cvičení zeměbranceckého pluku č. 29 a pěšího pluku č. 88. z nedalekých Českých Budějovic. Na faru byla následně pozvána část přítomného důstojnického sboru, jimž farář nabídl občerstvení a ubytování. Znak zmíněného pluku byl následně zveřejněn na stránkách kroniky včetně jmen a podpisů dotyčných důstojníků. Místní řídící učitel Zagorský do knihy dokonce nakreslil obrázek nejmenovaného armádního velitele na koni, jenž si s vyobrazeným farářem Kulišem připíjel sklenkou červeného vína.²⁶⁴

Poslední Kulišovy zápisky se přirozeně dotýkaly vypuknutí první světové války, avšak bělohůrecký duchovní správce stejně jako mnoho jiných tehdejších farářů psal o válečných konfliktech se zřetelnou nevůlí. Alois Kuliš vyhlášení války ohlásil krátkým odstavcem, případné dychtivé čtenáře odkázal na příslušná čísla periodika *Hlas lidu* ve zdejší farní archiv.²⁶⁵ Průběh následných bojů farář již vůbec neglosoval. Intenzita jeho zápisků se od roku 1914 ostatně znatelně snížila, což však nebylo nutně způsobeno vypuknutím válečného konfliktu, ale pravděpodobněji cukrovkou, jež měla Kuliše včetně slábnoucího zraku dle pozdějších textů dlouhodobě sužovat. Vůbec poslední Kulišův záznam z konce roku 1916 reflektoval přelítí zdejšího kostelního zvonu.²⁶⁶

Alois Kuliš nebyl v rámci svých zápisků příliš výbojný, neprojevoval výrazné emoce, ani zpravidla nekomentoval průběh a výsledek oprav, přesto je velmi důkladně a detailně zaznamenával. Nápaditěji se farář na stránkách kroniky rozepsal pouze v případě mimořádných událostí typu kanonických vizitací či opakovaných krádeží. Kuliš rovněž nedával otevřeně najevo své vlastenecké cítění vůči českému etniku. Jeho primárním cílem bylo totiž nejenom udržovat chátrající farní majetek, ale pokud možno ho co nejvíce rozšířit a zabezpečit do budoucna. Vystupoval jako pečlivý hospodář a vzorný duchovní správce. Oproti Štěchovi farář Kuliš nikterak zřetelně neagitoval proti údajnému německému útlaku, naopak měl dle kroniky vřelý vztah k rodu Schwarzenbergů jakožto patronům zdejšího kostela. Přátelské vazby mohly být přirozeně ovlivněny citelnějším finančním zapojením rodu při renovacích kostela i stavby nové fary.

²⁶³ Tamtéž, s. 71-73.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 74-75.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 76.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 76-77.

Z beletristického pohledu nejsou Kulišovo zápisky příliš čtenářsky vděčné, neboť se do značné míry věnovaly počasí, úrodě a opravám, nicméně zároveň nabízejí mnohem detailnější náhled na ryze praktický chod fungování farnosti ve sledovaném období než v případě Štěcha, který se v pozdních fázích své funkce v úřadě bělohůreckého faráře omezil spíše na popis českoněmeckých sporů v rámci habsburského soustátí.

Ačkoliv se Alois Kuliš ke konci roku 1916 kronikářsky odmlčel, přesto figuroval na pozici bělohůreckého faráře ještě následující tři roky. Kvůli zmíněným zdravotním indispozicím nebyl nadále schopen adekvátně sepisovat pamětní záznamy, proto tento úkol připadl osobnímu kaplanovi Matěji Bolechovi, jenž byl autorem posledních čtyř stran kroniky. Jeho česky psané záznamy, vedené úhledným kurzivním písmem, reflektovaly především úskalí končícího světového konfliktu. V roce 1917 měly být faře pro vojenské potřeby zabaveny oba kostelní zvony, včetně toho původního z roku 1582. Vzhledem ke ztížené pozici faráře se sám kaplan vypravil do Prahy, aby vyjednal zrušení zmíněného nařízení, což se mu po delším vyjednávání skutečně podařilo.²⁶⁷ Následné záznamy se již plně věnovaly transformaci rakouskouherské monarchie v jednotlivé národní státy včetně Československa. Kaplan Bolech projevoval nad vznikem soustátí neskrývané nadšení, ačkoliv na rozdíl od faráře Štěcha nezačleňoval do svých textů žádné protihabsburské tendence.²⁶⁸ Mezitím se zdravotní stav faráře Kuliše natolik zhoršoval, že se rozhodl od 1. srpna roku 1917 odejít na odpočinek. Než však tak stihl učinit, ve večerních hodinách 21. dubna téhož roku tiše skonal. Kaplan Bolech zjevně choval svého nadřízeného ve velké úctě, neboť mimo popisu pohřbu sepsal i krátké shrnutí Kulišova života včetně souhrnného seznamu všech oprav a renovací, které předchozí duchovní správce během svého působení zařídil. Vůbec poslední Bolechův záznam ze srpna 1919 avizoval obsazení bělohůrecké farnosti protivínským kaplanem Josefem Krbcem.²⁶⁹

Nový bělohůrecký farář tamní kroniku vůbec nevedl. Shrnutí jeho éry obstaral až v 50. letech 20. století neznámý autor. Josef Krbec byl v rámci textu vylíčen jako výborný hospodář, který byl tvrdě postižen německou okupací za druhé světové války. Z neupřesněného důvodu byl Krbec roku 1944 uvězněn, načež fara zůstala až do konce konfliktu uprázdněna. Ačkoliv se ještě téhož roku objevili zájemci o pozici bělohůreckého faráře, kvůli přetrvávající sedisvakanci na stolci českobudějovického biskupa se nepodařilo místo v konečném důsledku obsadit. Farnost Bílá Hůrka byla tudíž dočasně spravována farářem z nedalekého Nákří. Farář Krbec se po válce ve zdraví na bělohůreckou faru vrátil, nicméně již záhy zde v červenci 1946

²⁶⁷ Tamtéž, s. 78-79.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 79.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 80.

skonal. Dočasnou administrací byl pověřen Václav Knittl z Nákří, který tutéž pozici zastával za Krbcovy absence.²⁷⁰ Nelze však s jistotou stanovit, zdali byl právě on autorem závěrečného textu.

5. 2. Farnost Chrášťany (1751-1928)

Duchovní správci chrášťanské farnosti započali se psaním pamětních záznamů roku 1751, čímž se místní farní kronika řadí mezi vůbec nejstarší knihy téhož formátu v rámci sledovaných jihočeských církevních jednotek. Počáteční zápisky neměly zcela typický charakter, o čemž případnému čtenáři napovídá již samotný název pomyslné kapitoly „*Liber relatorum et resolutorum*“.²⁷¹ V praxi se jednalo o záznamy graficky rozdělené na dva sloupce, z nichž levý popisoval nějaký problém či situaci, kterou chrášťanský farář právě řešil, kdežto pravý sloupec posléze shrnul řešení zmíněných událostí. Tento notně ojedinělý formát se v rámci knihy vyskytl pouze za působení jejího původního autora, faráře Vojtěcha Karmazína. Zmíněný církevní představitel zřejmě nikterak necítil potřebu do knihy uvést životopisné údaje či informace o předchozích působištích, protože vyjma data založení kroniky a vlastního jména do počátečních zápisků začlenil jen patronátní příslušnost vůči pražskému arcibiskupovi jakožto správci nedalekého Týna nad Vltavou.²⁷² Formát pamětních výpisků ve výše uvedeném stylu „*relata et resoluta*“ byl farářem Karmazínem použit v celkem pěti případech mezi lety 1751-1765. Ačkoliv poslední z nich tvořil samostatný záznam, zbývající výpisky představovaly ucelený blok textu.²⁷³ Latinsky psané soupisy měly značně formální charakter takřka úředního záznamu. Ve všech případech byly uvozeny přesným datem počátku či konce událostí, jejichž průběh byl posléze relativně stroze a odtažitě shrnut bez jakýchkoliv komentářů ze strany autora. Samotné texty měly relativně široké pole zájmů. Hned první záznam dokumentoval snahu faráře Karmazína sjednat povolení svatby vojáka-invalidy s dcerou místního osadníka, což se za asistence arcibiskupského úřadu v Týně nad Vltavou nakonec skutečně povedlo.²⁷⁴ Další notně kuriozní záznam reflektoval žádost žida neznámého původu, jenž faráře Karmazína požádal o křest. Výměnou za něj nabízel nezpřesněný finanční obnos, čemuž duchovní správce přirozeně vyhověl.²⁷⁵ Zbývající výpisky primárně řešily komplikace, které se týkaly praktické správy farnosti. Nedostatek financí, kvůli němuž se duchovní správce obrátil na výše uvedený úřad v Týně nad Vltavou, nebyl ze strany arcibiskupské kanceláře nikterak vyslyšen, stejně tak

²⁷⁰ Tamtéž, s. 82.

²⁷¹ SOkA České Budějovice, FÚ Chrášťany, Pamětní kniha (1751-1928), s.1.

²⁷² Tamtéž, s. 3.

²⁷³ Tamtéž, s. 3-5, 13.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 4.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 5-6.

jako žádost o zajištění asistence kněží z přilehlých farností v případě slavení svátků. Opisy žádostí tvoří převážnou část obou zmíněných textů.²⁷⁶ Poslední, již oddělený záznam zmíněného formátu z roku 1773 reflektoval požár, který zastihl přilehlé lesy náležející chrášťanské farnosti. Následek uvedené události zaznamenal až Karmazínův nástupce, farář Perringer, jenž na okolních farních pozemcích průběžně vysázel nová stromořadí.²⁷⁷

Vlastní Karmazínovy zápisky výše uvedenými texty nekončí, neboť byl farář zároveň autorem pomyslné druhé kapitoly, vedené od roku 1756, titulované „*Liber protocolli et memorabilium*“.²⁷⁸ Právě její obsah již více připomínal „standardní“ pamětní záznamy. Ačkoliv byl Vojtěch Karmazín, co se vlastní minulosti týče, i nadále tajemný až skoupý, v rámci zmíněné kapitoly projevil o poznání větší zaujetí jím popisovanými událostmi. Navzdory tomu, že farář cíle i vlastní motivaci pro etablování pamětní knihy vůbec neuvedl, byl primárním předmětem zájmu autora zjevně samotný kostel, přesněji ožehavá otázka jeho nedostačujícího či přímo chybějícího vybavení. Do roku 1761 duchovní správce s přispěním místních osadníků a biskupského kancléře a vltavotýnského děkana Benedikta Stöbera zajistil nový krucifix a monstranci, nicméně na rozdíl od jiných autorů pamětních záznamů Karmazín neuváděl souhrnné částky za zmíněné kostelní příslušenství.²⁷⁹ Značné úsilí bylo dle kronikářských záznamů vyčleněno na zajištění nových kostelních varhan. Navzdory opětovnému zapojení děkana Stöbera se nepodařilo vybrat potřebný finanční obnos, tudíž se chrášťanská farnost musela spokojit pouze s přenosným portativem, známým také jako regál, nad čímž farář vyjádřil zřetelné zklamání.²⁸⁰ Neuspokojivá finanční situace byla posléze reflektována opakovanými pokusy pronajmout farní polnosti o velikosti tří korců místním osadníkům, avšak blíže nespecifikovaný výdělek zřejmě farnosti nepostačil.²⁸¹

V pozdějších zápiscích faráře Karmazína lze postřehnout opatrné náznaky osobnostních rysů. Ačkoliv nebyla naprostá většina záznamů předem tematicky členěna či uvozena pomocí nadpisů, neboť pro potřeby farníky kroniky zřejmě postačovalo jen poukázat na datum konání události, přeci jen lze v rámci textů původního autora kroniky nalézt několik vzácných výjimek z uvedeného pravidla. Roku 1765 zemřela Marie Čáslavská, manželka místního hostinského, která se znatelně podílela na výše zmíněných příspěvcích pro potřeby zajištění kostelního vybavení. Takřka oslavný text, připomínající štědrost uvedené ženy na stránkách farní kroniky,

²⁷⁶ Tamtéž, s. 6-12.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 14.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 25.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 25-26.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 26-27.

²⁸¹ Tamtéž, s. 27.

byl titulován „*Memorable sequitur triste!*“²⁸² Podobným formátem farář Karmazín téhož roku naopak dokumentoval „*Memorable laetum!*“, tedy dar děkana Stöbera pro chrášťanský chrám ve formě ciboria a monstrance.²⁸³ Naprostá většina zbývajících Karmazínových záznamů rovněž reflektovala jeho setrvalou starost o chrášťanský kostel sv. Bartoloměje. V průběhu 60. let 18. století tudíž duchovní správce sjednal kompletní renovaci střechy včetně krovů, posléze došlo i k nákladné opravě všech čtyř kostelních oltářů.²⁸⁴ Mimořádnou pozornost si na stránkách kroniky mimo jiné udržela i rodina chrášťanského učitele Josefa Hoška, který byl spolu se svým synem Antonínem opakovaně veleben ze strany duchovního správce za zajištění darů pro potřeby kostela včetně pěti obrazů vybraných světců.²⁸⁵ Vzájemné vřelé vztahy se vzápětí projeví na finančním spolupodílnictví farnosti při stavbě nové školní budovy roku 1769.²⁸⁶ Vůbec posledním projektem, jemuž věnoval původní autor chrášťanské farní kroniky nezanedbatelný prostor, představovala rekonstrukce obecního hřbitova. Anabáze ohledně zajištění vyžadovaného materiálu i potřebných pracovních sil tvořila poslední zápisky faráře Karmazína v rámci druhé kapitoly,²⁸⁷ avšak vlastní dokončení hřbitova v roce 1773 shrnul až autorův nástupce farář Perringer.²⁸⁸

Chrášťanský duchovní správce byl rovněž autorem poslední třetí kapitoly místní pamětní knihy, jež jako jediná za pomoci nadpisu „*Liber confirmatorum*“ přesně a jednoznačně avizovala svůj obsah. Zevrubné seznamy biřmovanců, rozdělených podle místa původu jednotlivých osob, pocházely z roku 1762²⁸⁹. O poznání méně rozsáhlé soupisy byly posléze Karmazínovými nástupci učiněny v letech 1788,²⁹⁰ 1793,²⁹¹ 1810,²⁹² 1828²⁹³ a 1837,²⁹⁴ načež došlo v rámci lokální farní správy navzdory stále dostupným volným stránkám na konci farní kroniky ke zřízení samostatné knihy biřmovanců.²⁹⁵

Vojtěch Karmazín jakožto původní autor chrášťanské pamětní knihy pojal svou takřka dvacetiletou²⁹⁶ kronikářskou povinnost se zřetelným zájmem i deklarovanou pečlivostí. Kniha

²⁸² Tamtéž, s. 28.

²⁸³ Tamtéž, s. 29.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 29-30.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 27, 30.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 31.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 32-33.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 33.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 115-130.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 131.

²⁹¹ Tamtéž, s. 131-132.

²⁹² Tamtéž, s. 132.

²⁹³ Tamtéž, s. 132-139.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 140-143.

²⁹⁵ SOkA České Budějovice, FÚ Chrástany, Kniha biřmovanců (1846-1889).

²⁹⁶ Na pozici chrášťanského kaplana působil Karmazín již od roku 1744, celkově tak v rámci místní církevní administrace strávil třicet let, viz SOkA České Budějovice, FÚ Chrástany, Pamětní kniha (1751-1928), s. 24.

byla od počátku rozdělena na tři kapitoly, nicméně vlivem absence nastíněných cílů či úkolů jednotlivých úseků zmíněné členění Karmazínovi nástupci prakticky nerespektovali, protože byla kupříkladu první kapitola posléze „nesprávně“ uzpůsobena výhradně pro přepisy fundací místních osadníků. Duchovní správce zpočátku vystupoval notně odtazitým dojmem, teprve v rámci druhé kapitoly lze postřehnout prvky svébytného ego-dokumentu, jenž byly ale v konečném důsledku značně marginalizovány v porovnání s naprosto dominantními strohými popisy událostí. Farář souvisle dokumentoval nepopíratelnou snahu o zlepšení neblahé situace relativně chudé venkovské farnosti, avšak vlastní minulost, dějiny obce, abnormální přírodní výkyvy počasí či okolnosti úrody obilnin absolutně upozadoval. Stejně tak zůstává záhadou jeho motivace pro vlastní založení knihy, ačkoliv z dostupných náznaků lze usuzovat, že měla sloužit pro zaznamenání ryze praktických záznamů sloužících k ekonomické správě farnosti. Takřka unikátním faktorem v rámci místní pamětní knihy představovalo opakované zapojení vltavotýnského děkana Stöbera, i když jeho osobní vazby na Karmazína či samotnou chrášťanskou farnost nejsou z dostupných pramenů objasnitelné. Nelze tedy s určitostí stanovit, proč se právě zmíněný biskupský děkan v takové míře angažoval na materiálním zabezpečení takřka bezvýznamné jednotky církevní správy kromě faktu, že patronátní příslušnost nad místním kostelem náležela pražskému arcibiskupství, jež bylo zároveň majitelem vltavotýnského panství. Souhrnem úvodní, výhradně latinsky psané zápisky původního autora chrášťanské farní kroniky reflektovaly nesmírně rozmanitý okruh zájmů, jejichž středobodem až na relativně vzácné projevy emocí zůstaly upjatě podané informace.

Éra přímého následníka původního zakladatele pamětní knihy z Chrášťan byla nesmírně provázána se záznamy předchozího autora. Jak již bylo řečeno, nový farář Matěj Perringer, jenž za působení Vojtěch Karmazína figuroval ve funkci zdejšího osobního kaplana,²⁹⁷ v rámci první kapitoly doplnil vyústění zmíněného požáru farského lesa,²⁹⁸ zatímco do druhého úseku uvedl okolnosti dostavby chrášťanského hřbitova.²⁹⁹ Místo posledního odpočinku bylo ostatně středobodem podstatného úseku Perringerových zápisků. V relativně krátkých, avšak pravidelně vedených záznamech ze 70. let 18. století duchovní správce reflektoval dostavbu kamenné zdi kolem hřbitova, umístění ozdobné sochy anděla v jeho středu i pozdější přeměny dříve nezpevněných vnitřních stezek kolem jednotlivých hrobů na dlážděný chodník.³⁰⁰ Navzdory uvedené vazbě na předchozího faráře se Perringer takřka nevěnoval osudu svého

²⁹⁷ Tamtéž, s. 24, 33.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 14.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 33.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 34-36.

předchůdce vyjma povšechné poznámky o úmrtí Vojtěcha Karmazína z blíže nespecifikovaných příčin na sklonku roku 1773.³⁰¹ Okolnostem pohřbu svého předchůdce či hodnocení doby jeho farní administrace již dále nevěnoval vůbec žádnou pozornost. Co se formální stránky zápisků týče, jednotlivé texty byly za působení Perringera stejně jako v případě jeho předchůdce vedeny prostřednictvím rozličně obsáhlých odstavců, jež ale nebyly povětšinou uvozeny žádným tematickým označením jejich obsahu. Takřka jedinou odchylku od zavedené formy projevoval nový autor tím, že se pod všechny své záznamy důsledně podepisoval. Od 80. letech 18. století se frekvence farářových textů však povážlivě snižovala. V předchozí dekádě byly zápisky vedeny takřka každoročně, v následujícím desetiletí již Matěj Perringer pamětní záznamy sepisoval s několikaletými prodlevami. Ve zmíněném období farář dokumentoval takřka výhradně různé dary ve formě kostelního příslušenství včetně pozlacených svícňů, dekorativní černé perly, dřevěného kříže či mešního roucha.³⁰² Záznamy byly vedeny formou takřka úředního dokumentu bez jakýchkoliv zaznamenaných projevů vděku vůči darovatelům. Další zápisky přirozeně reflektovaly renovace kostelního areálu. Značnou obnovu za faráře Perringera prodělal též hlavní oltář sv. Leonarda, rovněž byly vyměněny všechny okenice na farní budově.³⁰³ Výše uvedené dary a počiny vznikly za nezanedbatelného finančního přispění místních osadníků. Na vybrané méně majetné věřící uspořádal duchovní správce v rámci farnosti sbírku, jejíž výtěžek ale do kroniky neuvedl.³⁰⁴ Zpráva o částečné renovaci nedávno postavené kamenné zdi kolem hřbitova v roce 1787 zároveň představuje vůbec poslední výpisek druhého autora chráštánské farní kroniky.³⁰⁵

Doba působení faráře Matěje Perringera původní formát farní kroniky takřka vůbec nepoznamenala. I druhý autor na stránkách pamětní knihy naprosto pomlčel o předchozích církevních působistích, nezohlednil historii farnosti, ani nesledoval soudobé události vyjma obligátních zpráv o opravách a renovacích. Kvůli takřka naprosté absenci jakýchkoliv projevů názorů či charakteru představují zápisky Matěje Perringera navzdory jeho patnáctiletému působení ve funkci pro potřeby předkládané práce badatelsky veskrze obtížně uchopitelný pramen.

Během následující dekády se na pozici chráštánského faráře vystřídali dva duchovní správci, jejichž využití kronikářských záznamů se téměř nelišilo. František Dvořák nastoupil do funkce místní farní administrativy po smrti Matěje Perringera, jehož osobě nový farář opět

³⁰¹ Tamtéž, s. 33.

³⁰² Tamtéž, s. 35.

³⁰³ Tamtéž, s. 36-39.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 36.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 39.

nevěnoval vyjma obligátní zmínky o úmrtí vůbec žádný prostor.³⁰⁶ Na druhou stranu se Dvořák jako první z dosavadních autorů chrášťanské farní kroniky rozhodl do knihy začlenit vlastní životopisné údaje. Duchovní správce byl původem z Mladé Boleslavi, kde zároveň zastával funkci osobní kaplana. Tutéž pozici po patnáct let od roku 1773 držel za administrativy faráře Perringera.³⁰⁷ Zbývajících, notně strohé a latinsky vedené záznamy poté Dvořák využil k dokumentaci postupné renovace farní budovy včetně výměny dveří, střechy a prostoru kuchyně.³⁰⁸ V roce svého nástupu do funkce pořídil taktéž aktuální seznam biřmovanců v rámci třetí kapitoly.³⁰⁹ Všechny výpisky reflektovaly události čistě z praktického hlediska bez viditelného osobního zaujetí. Jedinou známkou pomyslného pokroku za Dvořákovy éry tudíž představovalo začlenění dosud absentujících údajů o vlastní minulosti autora.³¹⁰

Josef Schubert přijal funkci chrášťanského faráře po již tradičně neobjasněném úmrtí svého předchůdce roku 1793. Po jeho vzoru se nicméně rozhodl zveřejnit některé údaje o vlastním životě včetně přesného data narození.³¹¹ Farář Schubert taktéž zarazil předchozí trend, kdy pozici místních duchovních správců vždy přebírali jejich osobní kaplani, neboť Schubert předtím působil v rámci církevní správy ve Vimperku a Týně nad Vltavou, vůči chrášťanské faře neměl tedy až do svého nástupu žádné předchozí vazby.³¹² Co se kronikářských záznamů týče, vyjma povšechných zmínek o tehdejší obsazení českobudějovického biskupského stolce i pozice arcibiskupa pražského farář Schubert kronikářskému úsilí příliš prostoru nevěnoval. Vyjma zmíněného úvodu stihl během šestiletého působení na dvou stranách přepsat dekret od vltavotýnského patronátního úřadu o navýšení finančních příspěvků³¹³ a uvést opětovný list biřmovanců roku 1793.³¹⁴ Vyjma vůbec prvních německojazyčných zápisků při příležitosti přepisu zmíněného nařízení byly zbývajících texty opět vedeny latinsky. Z hlediska badatelské upotřebitelnosti zaujímají Schubertovy zápisky tutéž kategorii jako zprávy jeho obou přímých předchůdců.

Po smrti Josefa Schuberta roku 1799 nastoupil do funkce chrášťanského duchovního správce Jan Richter. Nový farář byl na stránkách kroniky, co se svého předchozího působení týče, notně skoupý na informace, neboť zřejmě nepovažoval za nutné oproti svému přímému předchůdci zaznamenat své předchozí štae ani základní životopisné údaje. Stejně tak zůstalo

³⁰⁶ Tamtéž, s. 40.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 24.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 40-41.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 131.

³¹⁰ Tamtéž, s. 41.

³¹¹ Tamtéž, s. 42.

³¹² Tamtéž, s. 24, 42.

³¹³ Tamtéž, s. 44.

³¹⁴ Tamtéž, s. 131-132.

stranou jeho zájmu hodnocení doby někdejšího faráře. Rok po svém příchodu do Chrást'an obrátil Richter svou pozornost na přilehlou farní zahradu, na níž vysázel blíže nespecifikované ovocné stromy.³¹⁵ Zahradnická činnost i v následujících letech zosobňovala značný úsek autorových zápisků, jelikož roku 1816 Jan Richter neopomenul do kroniky zaznamenat průběh zavedení vodovodu z místního chrást'anského rybníka pro potřeby zavlažování zahrady.³¹⁶ Naprostá většina záznamu přirozeně reflektovala průběh renovací na kostelním areálu. Během let 1807-1834 byl hned dvakrát vybitel interiér a třikrát sjednána oprava varhan.³¹⁷ Roku 1810 byly vltavotýnskými úřady zabaveny dva stříbrné mešní kalichy v rámci válečných rekvizic,³¹⁸ jejich náhrada byla za přispění skupiny místních osadníků zajištěna až roku 1834.³¹⁹ Právě zmínkou o pořízení nového kostelního vybavení končí zápisky faráře Richtera v rámci druhé kapitoly, ačkoliv duchovní správce ještě pořídil mezi lety 1821-1830 opisy dvou nadací finančního charakteru v první kapitole³²⁰ a v roce 1828 sepsal seznam biřmovanců v posledním třetím úseku knihy.³²¹

Farář Richter se na stránkách kroniky prezentoval jako vzorný duchovní správce, jenž se dle kronikářských záznamů primárně zasazoval o zajištění vzorného stavu svěřené farnosti. Na stránkách pamětní knihy se vyskytly první zmínky o farní zahradě, ačkoliv samotný charakter plodin dokumentován nebyl. Notně „zanedbaná“ byla však reflexe dobových politických události či prosté líčení okolností úrody nebo projevů počasí. Farář Richter byl rovněž posledním autorem knihy, jenž pořídil výpisky do všech tří pomyslných kapitol knihy. Počáteční zápisky byly farářem pravidelně podepisovány, později od této tradice upustil. Dobu faráře Richtera zpočátku charakterizovala nízká frekvence výhradně latinsky vedených zápisků, neboť krátce po chopení se funkce roku 1800 došlo k sedmileté odmlce. Poté byly zpravidla sepisovány takřka každoroční záznamy, vždy uvozeny rokem, ojedinělé i přesným datem, nebyly ale tematicky členěny za pomoci nadpisů. Ačkoliv byl celkový charakter zápisků faráře Richtera poměrně rozmanitý, jejich samotný rozsah příliš neodpovídal více než třicetileté době působnosti. Právě éra zmíněného duchovního správce tudíž rovněž představuje názorný příklad, že doba působení neměla zpravidla žádnou korelaci s frekvencí a intenzitou pamětních záznamů. Navzdory výše uvedeným náznakům projevů osobitého charakteru sloužila

³¹⁵ Tamtéž, s. 45.

³¹⁶ Tamtéž, s. 45, 47. Vodovod byl dokončen o tři roky později, sloužil mimo jiné rovněž pro potřeby farní kuchyně, viz tamtéž, s. 48.

³¹⁷ Tamtéž, s. 45-46, 48, 50.

³¹⁸ Tamtéž, s. 46.

³¹⁹ Tamtéž, s. 51.

³²⁰ Tamtéž, s. 15-20.

³²¹ Tamtéž, s. 132-139.

chráštánská farní kronika během třicetileté doby působení faráře Richtera jako dobově typický pramen sloužící jen pro takřka nejnutnější a ryze praktického záznamy převážně ekonomického a renovačního charakteru.

Funkce chráštánského faráře se po smrti Jana Richtera roku 1834 ve věku 45 let chopil Vojtěch Maverle, rodák z Písku.³²² Duchovní správce neztrácel čas dokumentováním ostatních životopisných údajů, neboť se hned zpočátku razantně pustil do hodnocení svého přímého předchůdce, jelikož v rámci farnosti údajně panoval „*nullus ordo*“.³²³ Stav svěřené církevní administrace zhodnotil jako „*sempiternus horror*“, stejně tak měl být zanedbán kostel sv. Bartoloměje i prostory farnosti.³²⁴ Práce místních kaplanů i údajné nezapojení řadových věřících do chodu farnosti byly rovněž podrobeny silné kritice.³²⁵ Úvodní, notně netradiční emoční výlev zřejmě předznamenával pozdější nezájem faráře Maverle o vedení pamětních textů, neboť do konce svého působení roku 1843 pořídil pouze necelé dvě individuální strany záznamů. Po zmíněném úvodním textu následovala čtyřletá pauza, načež duchovní správce poměrně obsírně reflektoval sjednání hodin na věž kostela sv. Bartoloměje, které měl sestavit hodinář z nedaleké Modré Hůrky. Český psaný záznam, uvozený nadpisem „*Památné upsání*“, sloužil primárně k zaznamenání finančních podílů místních osadníků, jejichž výše nebyla nikterak komentována.³²⁶ Případný ambivalentní vztah mezi obyvateli Chrást'an a novým duchovním správcem nebyl již Maverlem vyjma úvodního textu dále reflektován. Poslední, latinsky sepsaný záznam ohledně opětovného vybílení vnitřních prostor kostela, byl pořízen roku 1841, načež se autor do svého úmrtí o dva roky později již nadobro odmlčel.³²⁷ První kapitola nebyla po opisu dvou zmíněných fundací již dále upotřebena, přesto byl farářem Maverlem roku 1836 do třetího oddílu ještě vložen poslední seznam biřmovanců,³²⁸ načež byla z rozhodnutí faráře pořízena pro tyto účely samostatná kniha.³²⁹ Následující duchovní správci tudíž pro pořízení pamětních výpisků striktně využívali již jen prostoru druhé kapitoly chráštánské farní kroniky, čímž původní experiment faráře Karmazína o tematické členění knihy nadobro skončil.

Poměrně krátká éra Vojtěcha Maverle předznamenávala určité faktory, jež za přispění pozdějších autorů pozvolna změnily původní „unylý“ charakter knihy. Duchovní správce na

³²² Tamtéž, s. 51.

³²³ Tamtéž, s. 51.

³²⁴ Tamtéž, s. 51-52. „*Ecclesia neglecta, domo parochia inordinata, inter parochiales discordia*“

³²⁵ Tamtéž, s. 52.

³²⁶ Tamtéž, s. 53.

³²⁷ Tamtéž, s. 54.

³²⁸ Tamtéž, s. 140-143.

³²⁹ SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, Kniha biřmovanců (1846-1889).

stránkách chráštánské farní kroniky zpočátku vyjádřil silné nespokojení se stavem přidělené farnosti, po následné odmítnutí stejný charakter zápisků již neupotřebil a věnoval se jen ryze formálním a odtažitým textům reflektujícím opravy na kostelním areálu. Postupná, setrvalá evoluce místních kronikářských záznamů se více projevila až za doby působení následujících chráštánských farářů.

Mezi lety 1843-1851 zastupoval pozici chráštánského faráře Jan Slavík, původem z Chrudimi. Z neznámých důvodů dotyčný do místní pamětní knihy nepořídil byť jej jediný záznam, protože byla doba jeho působení kusově shrnuta pozdějším duchovním správcem Janem Smíškem, jenž vyjma místa narození, věku předchůdce a příčiny úmrtí neuvedl žádné bližší podrobnosti o renovačním úsilí faráře Slavíka.³³⁰ V následujícím latinsky psaném odstavci Jan Smíšek případným čtenářům ozřejmil vybrané základní biografické údaje o své osobě.³³¹ Zbývající německý záznam reflektoval snahu faráře sjednat stavbu kamenné zdi kolem prostoru farního hřbitova roku 1854, neúspěšný výsledek anabáze byl dokumentován až budoucím farářem Nikolou pomocí přípisu v 60. letech 19. století na téže straně.³³² Vyjma úvodního textu a notně strohého popisu nedokončené stavby chráštánský farář žádné jiné pamětní záznamy v rámci místní kroniky již nepořídil. Souhrnem nelze zcela marginální devítileté působení faráře Smíška kvůli uvedené absenci výrazných kronikářských výpisků adekvátním způsobem odborně charakterizovat.

V roce 1861 přijal pozici místního duchovního správce Matěj Nikola poté, co se jeho přímý předchůdce odebral do farnosti Červená Řečice, kde Jan Smíšek následně roku 1873 skonal.³³³ Nový autor kroniky neopomenul v rámci svého úvodního, česky sepsaného líčení uvést předchozí zkušenosti s lokální církevní administrací, neboť mezi lety 1839-1849 figuroval na pozici chráštánského osobního kaplana, načež po následném přesunu do rodného Týna nad Vltavou obsadil tutéž hodnost. Úvodní, zdaleka nejobsáhlejší a nejpůsobivější autobiograficky soupis reflektoval i všechny jeho pozdější církevní štace do roku 1861.³³⁴ Nikolovy záznamy byly zpravidla vedeny podle jednotlivých let, nebyly však tematicky členěny pomocí nadpisů. Vybrané zápisky byly opět náležitě podepisovány podle „dávného“ zvyku, jež částečně opustil farář Richter i pozdější duchovní správci. Počáteční záznamy faráře Nikoly odtažitým formátem dokumentovaly ekonomickou stránku farní administrace včetně pachtace farních polí, povšechných zmínkách o příchodech a odchodech kaplanů nebo stavbách vybraných

³³⁰ SOkA České Budějovice, FÚ Chrášťany, Pamětní kniha (1751-1928), s. 55.

³³¹ Tamtéž, s. 55.

³³² Tamtéž, s. 56. „Nepostavila se zeď ani plot od fary, i když měla se stavět, za to prý se vystavěly dolejší chlívký.“

³³³ Tamtéž, s. 24.

³³⁴ Tamtéž, s. 56-57.

hospodářských stavení. Součástí Nikolových výpisků byly i ryze přízemní záznamy, jelikož kupříkladu roku 1868 dal farář rovněž opravit a vymalovat svůj „*pokojíček*“. ³³⁵ Nezanedbatelný prostor byl téhož roku vyčleněn pro opis protokolu zohledňujícího postavení železného kříže s podstavcem na místním hřbitově, jenž byl vyhotoven na náklady schwarzenberských úřadů. Po návštěvě tehdejší knížete Adolfa Josefa ze Schwarzenbergu byly rovněž pořízeny varhany, neboť měly být ty stávající „*od červů prolezlé*“. ³³⁶ Po roce 1865 získaly každoroční záznamy poměrně ustálený formát. Vyjma shrnutí rozmarů počasí a cen obilnin byly reflektovány opravy kostela i farnosti, jež bývaly ojediněle doplněny mimořádnými okolnostmi. Mezi výjimečné události lze zařadit počín z hlediska pamětních záznamů mimořádně plodného roku 1865, kdy Nikola na stránkách kroniky podrobil ostré kritice nepřevzetí patronátu od rodu Schwarzenbergů představiteli města Týna nad Vltavou. ³³⁷ Farář neopomenul zaznamenat i naprosto banální anekdotu ohledně dřevěného kříže v místní farní zahradě. ³³⁸ V závěrečné etapě administrace duchovního správce během prusko-rakouské války roku 1866 zavítali do Chrášťan prušští důstojníci, kteří měli být dle tvrzení Matěje Nikoly povětšinou katolického vyznání. Příchozí vojáci učinili na místního faráře veskrze pozitivní dojem, ačkoliv samotný konflikt povětšinou hodnotil nepříznivě. ³³⁹

Doba působení faráře Matěje Nikoly znamenala pro formát chrášťanské farní kroniky období hutných změn. Vůbec poprvé byly na stránkách pamětní knihy zaznamenány rozmary počasí v podobě sucha a neúrody roku 1864, ³⁴⁰ vybraných cen potravin na přilehlých trzích téhož roku ³⁴¹ či údajně nezvyklých nánosů sněhu a tuhé zimy roku 1865. ³⁴² Záznamy podobného charakteru byly následně pravidelně vedeny i v následujících letech. Renovační úsilí od druhé poloviny 60. let 19. století farář Nikola silně upozadoval ve prospěch výše uvedených meteorologických záznamů. Ačkoliv texty tehdejšího duchovního správce nepředstavovaly zápisky vyložené deníkového charakteru, přesto však záznamy s prvky svěbytného ego-dokumentu začaly v rámci tamní farní kroniky převažovat právě od působení Matěje Nikoly.

³³⁵ Tamtéž, s. 61.

³³⁶ Tamtéž, s. 61-62.

³³⁷ Tamtéž, s. 58. Nejmenovaní představitelé města měli dle faráře postupovat „*bez pochyby ku své škodě, nejsouce s toho moudří a jednajíce nesvorně*“

³³⁸ Tamtéž, s. 59. „*Od dávných časů stával před špejcharem obilním mezi lipami kříž dřevěný – okolo byla zahrádka plotem ohraničená. Pro sešlost nechal pan předchůdce Smíšek ten kříž pro sešlost vyzdvihnout a spálit. Kdokoliv okolo šel, pozdravil – ač tam kříže již nebylo.*“ Matěj Nikola nový kříž na témže prostoru postavil o rok později, viz tamtéž, s. 60.

³³⁹ Tamtéž, s. 61. „*Ostatně pozdější historie poví více o této nešťastné válce, která ostane hanbou pro říši!!...*“

³⁴⁰ Tamtéž, s. 58.

³⁴¹ Tamtéž, s. 58.

³⁴² Tamtéž, s. 59.

Po uplynutí čtrnáctileté farní administrace předchozího duchovní správce roku 1876 byl na necelých dvacet let chráštanským farářem jmenován Vít Švec. Formát záznamů byl do značné míry převzat od Matěje Nikoly, tudíž nebyla z praktického hlediska narušena dříve často opomíjená kontinuita textů jednotlivých autorů. Farář Švec přímého předchůdce nepodrobil jakémukoliv hodnocení vyjma obligátních slov chvály za blíže nespecifikované činy. Okolnosti úmrtí faráře Nikoly byly rovněž zaznamenány překvapivě odtazitým způsobem.³⁴³ Souhrnné autobiografické údaje oproti přímému předchůdci farář Švec v rámci vlastních kronikářských záznamů nepořídil. Během jeho působení byly výpisky vedeny pravidelně, ačkoliv ne každoročně. Vždy byly uvozeny přesným datem konání. Stejně jako v případě Matěje Nikoly postupně převládaly záznamy o míře teplotních výkyvů a okolnostech úrody, ačkoliv farář Švec již neuváděl ceny obilnin v okolních lokalitách. Opravné práce na kostelním areálu nebyly ve sledovaném období stránkách kroniky již příliš často zaznamenány.³⁴⁴ Vyjma uvedených textů, které nebyly zpravidla nikterak osobitě komentovány, duchovní správce reflektoval některé mimořádné události včetně změn na českobudějovickém biskupském stolci, úmrtí a následného jmenování pražských arcibiskupů nebo průběhu kanonických vizitací.³⁴⁵ Takřka jediný unikátní počín představují až závěrečné texty autora. Farář Švec roku 1896 požádal českobudějovickou biskupskou administraci o penzionování, čemuž bylo následně vyhověno. Ještě téhož roku se duchovní správce odebral na „*zasloužený odpočinek*“, ačkoliv poměrně kuriózně neuvedl jeho lokaci. Lze však usuzovat, že se mohlo pravděpodobně jednat o Švecův rodný Komárov.³⁴⁶

Relativně dlouhá doba působnosti faráře Švece se stejně jako v případě Jana Richtera příliš nepromítla ve frekvenci či intenzitě kronikářských poznámek. Duchovní správce povětšinou pokračoval ve stejném formátu textů po vzoru přímého předchůdce, ačkoliv oproti němu Matěje Nikoly neprojevoval Vít Švec vlastní názory na jím reflektované události. Pravděpodobně jedinou formu pomyslné evoluce tudíž představuje vyjma výše uvedeného popisu odchodu z funkce větší míra provázanosti s místními osadníky, jimž autor jako vůbec první duchovní správce přímo projevoval vděčnost za jednotlivé finanční i materiální dary.

Po půlroční administraci farnosti se funkce chráštanského duchovního správce na počátku roku 1897 chopil Tomáš Míka, předtím působící jako fundační kaplan v Klatovech.³⁴⁷

³⁴³ Tamtéž, s. 66. „*Nemoc jeho byla: 1. přílišný tlukot srdce. 2. choroba ledvin*“.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 67, 69. Podstatným stavebním projektem bylo dokončení hřbitova, jenž farář pomyslně odkázal pro příští duchovní správce, viz tamtéž s. 68.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 69. Mimořádné okolnosti nebyly stejně jako ryze ekonomické výpisky prakticky nikterak osobitě glosovány vyjma banálních poznámek typu „*zdejší kostel a mimo zdejšího hřbitova všechno se zde líbilo Jeho Milosti*“.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 24.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 70.

Vyjma uvedené štace nový autor do kroniky nezačlenil žádné další autobiografické poznámky. Prvotní dojem z chrášťanské farnosti byl dle vlastních slov faráře Míky převážně negativní. Samotná farní budova se měla nacházet ve stavu „*velice bídném*“, což dle líčení faráře nemělo být způsobeno předchozím zanedbáním renovačního úsilí za faráře Švece, nýbrž zmíněnou půlroční administrací.³⁴⁸ Následující záznamy byly jako již tradičně vedeny po jednotlivých letech, povětšinou reflektujících líčení rozmarů počasí, okolností úrody, renovačního úsilí i mimořádných událostí. Jednotlivé texty byly oproti období faráře Švece zjevně mnohem více komentovány osobitými poznámkami. Desetileté působení faráře Míky bylo dle jeho kronikářských záznamů poznamenáno řadou nepříznivých událostí. Navzdory kladnému hodnocení místních osadníků³⁴⁹ byl rok 1897 pro faráře „*rokem trpké zkoušky*“ neboť jím vysazené jabloně byly následně trvale poškozeny setrvalými dešti a krupobitím, jež rovněž negativně ovlivnilo úrodu v obci. Po závěrečném emočním shrnutí ryze nepříznivého závěru roku³⁵⁰ bylo podobně reflektováno i následující období, jež bylo poznamenáno renovačním úsilím, které musel po korespondenci s patronátním úředníkem Kadeřábkem farář sjednat na vlastní náklady.³⁵¹ Mezi mimořádné okolnosti, jimž duchovní správce věnoval pozornost, lze zařadit úmrtí pražského arcibiskupa Františka de Pauly, jenž shodou okolností téhož roku 1899 konal generální vizitaci chrášťanského benefícia.³⁵² Následujícího roku byla u příležitosti jubilea císaře Františka Josefa I. v přilehlých Slabčicích postavena mešní kaple.³⁵³ V roce 1901 došlo k celkové renovaci farní budovy, přičemž farář vůbec poprvé na stránkách kroniky vyjádřil nespokojenost s provedením stavebních prací, z čehož kvůli výběru údajně neschopných řemeslníků opět obvinil výše uvedeného úředníka Kadeřábka.³⁵⁴ Zevrubná renovace kostela se v konečném důsledku za působení faráře Míky neuskutečnila. Zbývající záznamy velmi obšírně reflektovaly kanonickou vizitaci roku 1903.³⁵⁵ Relativně kusou zmínkou, v porovnání s předchozími obšírnými líčeními, ohledně jmenování papeže Pia X. v srpnu téhož roku končí i poslední záznam Tomáše Míky, ačkoliv na pozici lokálního duchovního správce působil ještě následující čtyři roky.³⁵⁶ Záznamy byly sepsány takřka deníkovým formátem, byly však zpravidla netradičně vedeny ve třetí osobě singuláru. Autor

³⁴⁸ Tamtéž, s. 70. Přímým viníkem situace kvůli „*velmi malé horlivosti*“ byl dle faráře Míky vltavotýnský patronátní komisař Kadeřábek.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 71. „*Osadníci zdejší jsou zbožní, v náboženském ohledu zachovalí.*“

³⁵⁰ Tamtéž, s. 71. „*Dejž Bůh, aby jednou nástupce měl první rok šťastnější!*“

³⁵¹ Tamtéž, s. 71-72.

³⁵² Tamtéž, s. 73.

³⁵³ Tamtéž, s. 73-74.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 75-76.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 76-78.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 80.

sice zpočátku povětšinou respektoval původní tematické členění zápisků po vzoru svých předchůdců, nicméně se přesto nestandardně odhodlal opakovaně vyjádřit nespokojenost s patronátním úřadem i celkový stavem farnosti, i když na druhou stranu setrvale chválil ostatní církevní hodnostáře v rámci benefícia a samotné řadové věřící. Farář Míka tudíž na přelomu 19. a 20. století takřka kompletně přetvořil původně povětšinou odtažitou až sterilní farní kroniku ve svébytný ego-dokument, tvořený takřka výhradně deníkovými záznamy.

Autor posledních pamětních záznamů chráštánské farní kroniky Jan Thir obdržel administraci zdejší farnosti po odchodu Tomáše Míky na místo děkana v Bechyni na sklonku roku 1907.³⁵⁷ Svě úvodní zápisky opatřil relativně podrobným autobiografickým líčením, ale hodnocení doby svého předchůdce ponechal stranou zájmu. Po svém nástupu rovněž nikterak nereflektoval dosavadní stav farnosti. Po vzoru předchozího faráře sice Thir zasvětil takřka veškerou pozornost renovačnímu úsilí, jeho záznamy však povětšinou nijak osobitě nereflektovaly jejich průběh ani výsledek. Výkyvy počasí i okolnosti úrody či ceny potravin nebyly za faráře Thira až na vzácné výjimky³⁵⁸ sledovány vůbec. Oproti většině předchozích duchovních správců navíc nevedl nový farář zápisky s přílišnou pravidelností. Po úvodním textu následovala neobjasněná pětiletá odmlka, načež roku 1912 Thir zevrubně reflektoval úspěšnou opravu kostela sv. Bartoloměje, o níž někdejší farář Míka dlouhodobě usiloval. V rámci svého líčení autor projevil unikátní zájem o historii farnosti, neboť nezanedbatelný prostor vyčlenil relativně odbornému popisu architektury místního chrámu³⁵⁹. Na počátku první světové války po počátečním vyjádření přání brzkého míru³⁶⁰ farář učinil další odmlku a do konce konfliktu již nepořídil žádný další záznam. Čtyřletou absenci včetně vzniku československého státu shrnul v rámci krátkého odstavce. Převážně sekulární charakter Československa i jeho vrcholných představitelů chráštánský farář přirozeně nevítal s přílišným nadšením, nicméně oproti jiným autorům z téhož období nevěnoval politickým událostem přílišný prostor.³⁶¹ Okrajový zájem byl vyčleněn změnám církevních hodnostářů včetně nevyjasněného přesunu pražského arcibiskupa Lva Skrbenského z Hříště do olomoucké arcidiecéze roku 1916.³⁶² Zbývající ryze utilitární záznamy reflektovaly takřka nucený odprodej farního majetku kvůli pozemkové reformě a zisk náhradních kostelních zvonů v roce 1925, neboť ty stávající byly předmětem válečných rekvizicí.³⁶³

³⁵⁷ Tamtéž, s. 80.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 81, 83.

³⁵⁹ Tamtéž, s. 85.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 86.

³⁶¹ Tamtéž, s. 86-87.

³⁶² Tamtéž, s. 87.

³⁶³ Tamtéž, s. 88-92.

Zdaleka nejvýznamnějším činem v rámci způsobu vedení kronikářských záznamů faráře Thira bylo začlenění množství fotografií předních dobových církevních hodnostářů a pohlednic či fotografií chráštanského kostela nebo přilehlého okolí. Zmíněné ilustrační snímky, jež představují jedinou formu grafických příloh v rámci celé knihy, duchovní správce rovněž vložil do dříve prázdných prostor pod zápisky faráře Josefa Schuberta ze sklonku 18. století.³⁶⁴ Na volnou stranu před počátkem druhé kapitoly pamětní knihy začlenil důkladně provedený soupis všech předchozích autorů, včetně příslušných let působnosti a jmenného seznamu někdejších osobních kaplanů.³⁶⁵

Éru posledního autora chráštanské farní kroniky ponejvíce charakterizovala setrvalá snaha o renovaci kostelního areálu, což se během takřka dvacetiletého působení neminulo účinkem. Deníkový charakter záznamů oproti éře faráře Míky během doby působení posledního autora chráštanské farní kroniky již nepřevládá, přesto nelze záznamy faráře Thira charakterizovat jako přespříliš odtaziťé. Souhrnem představovaly jakýsi pomyslný kompromis mezi ryze formálním charakterem výpisků, jenž v rámci chráštanské farní kroniky převládá po většinou její existence, a předchozímu, na místní poměry ojedinělému experimentem po vzoru ego-dokumentu faráře Míky.

5. 3. Farnost Nákří (1812-1862)

Farní kronika z obce Nákří představuje mezi sledovanými knihami skutečný unikát, jenž však překvapivě nemá žádnou souvislost s rozsahem kroniky, jejím tematickým členěním ani původními zápisky. Specifikum zmíněné knihy je skutečnost, že její obsah v polovině 20. století v rámci téže kroniky celkově shrnul formou komentovaného přepisu pensionovaný nákeřský osobní děkan Jan Švec.³⁶⁶ Jeho překvapivě objektivní výtah ze záznamů jednotlivých etap předchozích duchovních správců přirozeně neobsáhl všechny postřehnutelné náležitosti, tudíž lze usoudit, že odborné zkoumání týchž pamětních výpisků v rámci předkládané práce nelze považovat za redundantní či přímo nadbytečné.

První nákeřská kronika, jež se jako jediná v současnosti nachází v archivním fondu příslušného farního úřadu, započala svou existenci roku 1812, ačkoliv prvotním zápiskům předcházela volně vložený list, sepsaný již roku 1804 tehdejší lišovským farářem Janem Kosmáčkem.³⁶⁷ Oboustranný, latinsky psaný text ve stručnosti přebírá informace o dějinách Nákří z vrcholného díla Bohuslava Balbína *Miscellanea historica regni Bohemiae*, sepsaného

³⁶⁴ Tamtéž, s. 40, 42.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 24.

³⁶⁶ SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, Pamětní kniha (1812-1862), s. 27-55.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 1-2.

ve druhé polovině 18. století. Farář z Lišova do kroniky v Nákří rovněž začlenil seznam plebání někdejšího bechyňského děkanátu, jenž byl za působení pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna roku 1384 tvořen 46 farnostmi, mezi něž náleželo právě i Nákří. Zevrubný list byl rovněž doplněn výčtem finančních obligací, které jednotlivé církevní jednotky odváděly králi Václavu IV. z vybraných desátků. Nákří mělo povinnost platit dvakrát ročně 16 grošů, což v rámci uvedených farností představuje lehce podprůměrnou hodnotu.³⁶⁸ Nelze s určitostí stanovit, proč byl zmíněný text lišovského faráře vložen do nákeřské pamětní knihy ve formě odděleného listu, nicméně její první skutečný autor Josef Zelenka na tento záznam hned z počátku odkazuje. Nejdříve však ještě v rámci předchozího listu Zelenka uvedl svou paradoxně vůbec poslední zprávu z roku 1820, kdy byl po osmiletém působení na místní lokálii převeden do dnes již neexistující hamerské farnosti poblíž Třeboně. Záznam byl tvořen transkripcí textu z místní kaple z roku 1768, jenž farář dle svých vlastních slov vytvořil „*raptim in transmigratione*“.³⁶⁹

Počáteční zápisky zakladatele nákeřské farní kroniky pocházejí z doby jeho jmenování místním lokalistou v roce 1812. Případnému čtenáři hned z počátku předkládal značně rozsáhlou autobiografii svého dosavadního života včetně životopisných dat, místa narození a předchozích církevních působišť.³⁷⁰ Vlastní minulosti se příliš dlouho nevěnoval, neboť Zelenka okamžitě projevil na poměry duchovního správce nebývale vysoký zájem o dějiny přidělené lokálie a osady. Ve svých nejranějších záznamech částečně navázal na výše uvedený text z pera lišovského faráře odkazem na již zmíněný seznam farních poplatků z roku 1384, který považoval za nejstarší dostupný důkaz existence lokální farnosti.³⁷¹ V tomto momentě vůbec poprvé v rámci svého přepisu projevil iniciativu pozdější děkan Švec, jenž svého dávného předchůdce pomyslně doplnil o údaje získané z archivu pražského arcibiskupství, které měly dokládat fungování nákeřské církevní správy k roku 1370.³⁷² Zbývající Zelenkovo úvodní líčení zanechal děkan Švec již bez komentáře. Původní autor s neskryvaným zaujetím sledoval následné dějiny farnosti od poloviny 16. století, kdy došlo v rámci předkládané práce již dokumentovanému uprázdňení místní jednotky církevní správy na bezmála dvě století. Nákeřský lokalista jako odůvodnění zmíněného přechínu v rámci kroniky nabízí nepůvodní verzi o údajné vraždě tehdejšího faráře pánem z Dívčic, vyvolanou kvůli vzájemnému malichernému

³⁶⁸ Tamtéž, s. 1.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 2.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 3. Jakub Zelenka se narodil v roce 1778 v Jindřichově Hradci. Před příchodem na lokálii v Nákří byl po bližší neupřesněnou dobu součástí církevní administrativy ve Veselí nad Lužnicí.

³⁷¹ Tamtéž, s. 3.

³⁷² Tamtéž, s. 28. Současné moderní odborná literatura jako datum založení farnosti předkládá dokonce rok 1357, viz D. KOVÁŘ, *Českobudějovicko I.*, s. 145-146.

sporu.³⁷³ Zmíněný soupis událostí neodpovídá dostupným historickým pramenům, avšak Zelenkovu teorii nekriticky přejímal ještě v 50. let 20. století děkan Švec.³⁷⁴ Krev zavražděného faráře ze 16. století měla být dokonce v době Zelenkova působení na počátku 19. století stále postřehnutelná na zdi kostelního oltáře panny Marie, což Švec opět zanechal bez jakékoliv připomínky.³⁷⁵ Josef Zelenka se v rámci svých záznamů posléze věnoval dalším okolnostem nákeřských dějin, když již v souladu s historickými prameny stanovil skutečnost, že byla v mezidobí sedisvakance na stolci nákeřského faráře místní církevní správa dočasně vedena farářem z přilehlého Zahájí. Dle Zelenkových slov měli zahájští faráři na případné náklady upotřebit výtěžek z polností náležejících místní faře. V 18. století měl charakter farnosti dosahovat takřka katastrofálního stavu, neboť byla dosavadní zděná farní budova vlivem absence jakýchkoliv renovací prakticky odsouzena ke stržení.³⁷⁶ Duchovní správci ze Zahájí proto za přispění místních obyvatel, kteří zajistili potřebný stavební materiál i pracovní síly, nechali ve 30. letech 18. století postavit prozatímní farnost ve formě dřevostavby. Poměrně záhy byla budova prakticky upotřebena Antonínem Navrátilem, farářem ze Zahájí, který se do nové stavby v Nákří přestěhoval po vyhoření zahájského kostela i místní fary roku 1741.³⁷⁷ Honosnější, již zcela zděná farnost byla v Nákří posléze dokončena o necelé čtvrt století později v roce 1765. Jako motivaci pro vyhotovení nové farní budovy Zelenka citoval pramenně nedoložitelná slova tehdejšího zahájského faráře, která v „poetickém“ překladu děkana Švece zní: „*Až bude v Nákří domeček, bude tam i kněžíček*“³⁷⁸. Touto humornou průpovídkou zároveň končí i úvodní svérázné líčení nejstarší historie nákeřské farnosti v rámci místní pamětní knihy.

Uvedenými výpisky však dějinné záznamy původního lokalisty ani zdaleka neskončily, neboť zbývající dekády od osamostatnění Nákří ve formě lokálie roku 1785 do svého nástupu do funkce v roce 1812 shrnul Zelenka povětšinou strohými výtahy jednotlivých období působnosti předchozích duchovních správců, kteří ve sledovaném období střídali v takřka pravidelných pětiletých intervalech.³⁷⁹ Prvním řádným lokalistou po dvoustleté odmlce se stal Jiří Jakeš, původem z jindřichohradecké Lomnice nad Lužnicí. Lokalista měl údajně na starosti především elementární finanční zabezpečení nově odtržené jednotky církevní správy. Z uvedené příčiny si tudíž Jakeš na šest let pronajal velkou zahradu, polnosti a louky v rámci

³⁷³ SOKA České Budějovice, FÚ Nákří, Pamětní kniha (1812-1862), s. 3-4.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 3-4.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 4.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 4.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 4. Tento letopočet Zelenka uvodil chybným tvrzením o údajném pokračujícím panování císaře Karla VI., což děkan Švec reflektoval vypsáním jmen všech panovníků habsburského soustátí od 18. století výše včetně let jejich panování po levém okraji příslušné strany

³⁷⁸ Tamtéž, s. 29.

³⁷⁹ Tamtéž, s. 5-6.

osady, jež formálně náležely pod správu farnosti v Zahájí. Originál smlouvy byl za působnosti děkana Švece v 50. letech 20. století stále přítomen ve farním archivu.³⁸⁰ V neupřesněném roce měl někdejší duchovní správce od obce rovněž darem obdržet menší pozemek v těsné blízkosti fary, který posléze prakticky využil jako menší zahradu pro pěstování zeleniny.³⁸¹ Lokalista Jakeš v Nákří působil celkově pět let, posléze figuroval jako osobní děkan na Bílé Hůrce, kde roku 1804 následně zemřel. Hodnocení jeho působení zanechal Zelenka bez komentáře, kdežto dle děkana Švece působil lokalista Jakeš jako „dobrý ekonom“.³⁸² Jeho nástupce představoval pravý opak. Ačkoliv byl Jan Pavel Žlutický, původně lišovský kaplan, veskrze chválen oběma autory za výsadbu nespecifikovaných ovocných stromů po svém uvedení do funkce roku 1790,³⁸³ přesto byl na stránkách kroniky podroben nepřímé kritice z důvodu zrušení nájmu zmíněných pozemků. O jejich znovunabytí měl mít po roce 1795 zájem třetí novodobý nákeřský lokalista Jan Denk, nebyl však nakonec v tomto ohledu úspěšný. Dle slov Josefa Zelenky se nicméně duchovní správce rozhodl zacílit veškeré úsilí pro výsadbu dalších ovocných stromů, ačkoliv měl být Denk rovněž zodpovědný za zajištění renovace kostelního obrazu sv. Linharta. Po pětileté působnosti v Nákří lokalista Denk dobrovolně odešel do Purkarce v oblasti Vltavotýnska, kde měl po osmnáctileté duchovní správě bez bližších podrobností „*amissam rationem*“.³⁸⁴

V pořadí čtvrtý nákeřský lokalista Antonín Šperling byl v rámci tamní pamětní knihy popisován jako notně komplikovaná osobnost. K jeho působení Zelenka sdělil pouze poněkud kuriozní anekdotu, jelikož měl lokalista Šperling údajně během svého dvouletého působení vykonal pouze to, že nechal vysadit jeden ovocný strom, který měl po nečekané návštěvě o několik let později nalézt v nesmírně žalostném stavu, což ho mělo údajně značně rozrušit.³⁸⁵ Původní autor kroniky neopomenul zdůraznit pozdější Šperlingovo putování napříč pěti různými farnostmi, než se někdejší nákeřský lokalista trvaleji usadil v Bavorově u Vodňan. Následný duchovní správce, příslušník nižší šlechty Josef Celestýn z Freinfeldu, se shodou náhod rovněž narodil v západočeských Klatovech stejně jako jeho dva přímí předchůdci.³⁸⁶ Dle Švecovy charakterizace zajistil zmíněný „*horlivý muž*“³⁸⁷ na počátku své funkce v roce 1803

³⁸⁰ Tamtéž, s. 32.

³⁸¹ Tamtéž, s. 5, 33. Dle tvrzení děkana Švece měla být zmíněná zahrada lokálii následně roku 1834 opět odebrána, ačkoliv přesný průběh událostí není v dostupných písemných pramenech uveden.

³⁸² Tamtéž, s. 34.

³⁸³ Tamtéž, s. 5-6, 34. Na tomto místě si děkan Švec kladl otázku, o jakou ze dvou uvedených zahrad se skutečně jednalo: „*Která to byla zahrada? – patrně ta velká, pořízená od důstojného pána ze Zahájí.*“

³⁸⁴ Tamtéž, s. 6.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 6.

³⁸⁶ Tamtéž, s. 6.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 36.

z neznámých příčin zrušení dvou menších obecních hřbitovů, nalézajících se prakticky mimo hranice osady. Místo nich prosadil původní hřbitov kolem kostela jakožto výhradní místo určené k poslednímu odpočinku zesnulých osadníků. Veskrze pozitivně byl oběma autory hodnocen přímý předchůdce Josefa Zelenky, tedy lokalista Václav Havel, který svého předchůdce vystřídal roku 1808. Navzdory krátké tříleté době působnosti stihl takřka každý rok opatřit nové vybavení kostela. Souhrnně se měl dle Švecova názoru o materiální zabezpečení farnosti zasloužit podstatně více než všichni předchozí duchovní správci dohromady. Díky této bohublé činnosti si Václav Havel od Josefa Zelenky dokonce na stránkách pamětní knihy vysloužil čestný titul „*sancta anima*“.³⁸⁸ V roce 1811 Havel obdržel dle tvrzení děkan Švece „*velmi špatnou faru*“³⁸⁹ v Husinci, načež nastalo období příchodu samotného prvního autora nákeřské farní kroniky.

Josef Zelenka měl podle vlastních slov o příslušnou lokálii dlouhodobě eminentní zájem, nicméně jeho žádosti o umístění bylo vyhověno až na třetí pokus.³⁹⁰ Ve zcela prvním záznamu, kterýmž již reflektoval dobu své vlastní působnosti, dokumentoval lokalista dojemný osud vlastní matky, která se do Nákří přestěhovala spolu se Zelenkovo uvedením do funkce, načež zde po necelých pěti měsících náhle zemřela.³⁹¹ Kvůli neskrývanému zármutku musel pohřební záležitosti zajistit kaplan ze Zahájí. V rámci téhož úvodního textu si Josef Zelenka posléze stanovil předsevzetí, aby co nejlépe pečoval o svěřenou lokálii. Do roku 1815 tudíž stihl za pomoci místních osadníků vystavět nová hospodářská stavení včetně chléva a stodoly, kompletně renovoval všech pět kostelních obrazů a zajistil výměnu již nevyhovujícího vybavení farní kuchyně.³⁹² V roce 1817 zahájil sbírku na nahrazení dvou postranních kostelních oltářů. Štědrost místních obyvatel měla být natolik výrazná, že po uhrazení potřebné částky zbylo dostatek financí na vybílení interiéru kostela.³⁹³ Po dokončení potřebných renovací vložil lokalista do kroniky ucelený seznam soudobého vybavení nákeřského kostela sv. Petra a Pavla.³⁹⁴ Vysvěcení zmíněných oltářů, jež proběhlo následujícího roku, zároveň představovalo poslední rozsáhlejší záznam Zelenkovy éry.³⁹⁵ Poslední dva roky své štace v Nákří již lokalista kvůli zdravotním komplikacím totiž takřka nevedl zápisky v rámci pamětní

³⁸⁸ Tamtéž, s. 6.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 37.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 7.

³⁹¹ Tamtéž, s. 7.

³⁹² Tamtéž, s. 7-8.

³⁹³ Tamtéž, s. 9.

³⁹⁴ Tamtéž, s. 9, 40. Děkan Švec v rámci své transkripce slovy „*Kde jsou?*“ komentoval zjevnou absenci sošek sv. Václava a sv. Víta v 50. letech 20. století

³⁹⁵ Tamtéž, 9-10.

knihy vyjma povšechné zmínky o oplocení menší ze dvou farních zahrad kamennou zídrou.³⁹⁶ Zcela poslední výpisek Josef Zelenka učinil při příležitosti svého odchodu na faru v Hamru na Třeboňsku v roce 1820, kdy zároveň vyjádřil vůči svým nástupcům přání, aby si místní lokálie i do budoucna zachovala finanční a materiální stabilitu.³⁹⁷ Děkan Švec uvedený vzkaz navzdory pozitivnímu vyznění pokládá za příznačně pesimistický, což ostatně potvrdily informace z následujícího turbulentního období.

Latinsky vedené záznamy Josefa Zelenky reflektovaly nesmírně pestrý okruh zájmu tehdejšího chrástřanského lokalisty. Variabilita témat hraničila od sledování místních dějin, přes reflexi soudobých událostí v podobě pravidelné dokumentace aktuálního obsazení stolce pražské arcidiecéze i českobudějovického biskupství či zpráv ohledně úmrtí členů císařské rodiny, po výsledky kostelních renovací a líčení zahradnické činnosti. Navzdory skutečnosti, že kniha byla přímo adresována Zelenkovým nástupcům, lze z opatrných náznaků usuzovat, že lokalista počítal se širší čtenářskou obcí, ačkoliv tuto domněnku na stránkách kroniky nikdy přímo nepotvrdil. Poutavé líčení dějin sice poměrně ostře kontrastuje s jinak věcnými poznámkami ekonomického charakteru, přesto éru Josefa Zelenky charakterizuje primárně hojné využití osobitých komentářů, které na počátku 19. století zpravidla nebyvaly běžnou součástí farních kronik.

Následující perioda lokalisty Václava Hronka byla již o poznání chudší na vehementně popsané události, což se přirozeně negativně projevilo na celkovém vyznění nákeřské pamětní knihy. O uprázdněnou lokálii v Nákří byl opět poměrně znatelný zájem, jelikož se po odchodu Josefa Zelenky na zmíněnou pozici hlásilo hned pět uchazečů, z nichž byl vybrán právě Hronek, někdejší zkušený katecheta z Vodňan.³⁹⁸ Dle svých slov našel lokalista zdejší kostel i faru v dobrém stavu, pouze byl nucen opravit prasklé věžní zvony, což obstaral příslušník proslulého českobudějovického zvonařského rodu Jan Perner.³⁹⁹ Potřebné finance zaopatřil schwarzenberský patronátní úřad v Hluboké nad Vltavou. Právě otázka nedostatečného finančního zabezpečení, o které se zjevně tolik obával lokalista Josef Zelenka, ohrožovala existenci tamní duchovní správy čím dál více. Vzhledem k marginálnímu, takřka zanedbatelnému postavení nákeřské lokálie a proinflační politice habsburského soustátí byly v roce 1822 znatelně sníženy peněžní náhrady od českobudějovické diecéze i příslušné patronátní instituce, vyplacené prostřednictvím kompetentního hlubockého vikariátního úřadu.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 10.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 10.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 10, 42. Dle nespecifikovaných pramenů děkana Švece měl Václav Hronek obdržet zmíněnou pozici po sebevraždě svého přímého předchůdce Jana Ledeckého.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 11.

Lokalista Hronek se proti tomuto kroku přirozeně ohradil a sestavil adresnou stížnost, jejíž obsah následně přepsal na listy kroniky, nicméně zmíněné žádosti o nápravu vyhověno nebylo. Vzhledem ke snížené akceschopnosti nemohl Václav Hronek v případě nákladných renovací příliš spoléhat na své vlastní finance, protože byl v rámci pamětní knihy kladen podstatně znatelnější důkaz na dary kostelního vybavení od místních obyvatel i přespolečných návštěvníků.⁴⁰⁰ Z Hronkových záznamů je tudíž v porovnání s dobou Josefa Zelenky mnohem lépe postřehnutelná vzájemná symbióza s nákeřskými osadníky, kteří Václavu Hronkovi rovněž asistovali při vysazování okrasných stromů podél kostelní cesty.⁴⁰¹

Zmíněného lokalistu lze zcela jistě hodnotit jako notně akceschopného a iniciativního muže. Když v lednu roku 1823 zemřel farář ze Zahájí Leopold Jellek, zamýšlel lokalista Hronek zvrátit nepříznivý stav ohledně vybraných pozemků, které před již popsanou sedisvakancí v polovině 16. století náležely místní faře, načež byly dány do vlastnictví církevní správy ze Zahájí, která si jejich držení údajně neprávem zachovala i po znovuoobsazení nákeřské lokálie v roce 1785. Lokalista Hronek hodlal využít náhlé zahájské sedisvakance, neboť neprodleně na příslušném biskupském úřadě požadoval navrácení uvedených luk a polnosti, čímž by se prakticky anulovala předchozí nevyslyšená žádost ohledně nedostatečných peněžních náhrad. Zdoluhavý záznam úředních jednání včetně opisů jednotlivých dokumentů tvoří značnou část zbývajících Hronkových textů.⁴⁰² Původní žádost byla posléze předána patronátnímu úřadu v Hluboké nad Vltavou, který si za asistence komisaře krajského úřadu předvolal lokalistu Hronka i dočasného administrátora zahájské fary. Nákeřský lokalista byl na jednání, které mělo trvat přes dvanáct hodin, dle vlastního tvrzení pečlivě připraven, neboť předložil četné důkazy, které údajně spolehlivě dosvědčovaly nezávislou existenci fary v Nákří od konce 14. století.⁴⁰³ Předmětem sporu se rovněž stal nákeřský rybník, jenž byl taktéž majetkem fary v Zahájí, tudíž z něj neměli místní lokalisté žádný užitek. Lokalista Hronek jako dočasné řešení navrhoval předat rybník schwarzenberské vrchnosti, která by duchovním správcům v Nákří posléze každý rok odváděla část vylovených ryb.⁴⁰⁴ Podobná naturální dávka měla být ostatně placena

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 11. Lokalista mimo jiné obdržel ornát od Žida z Pasova nebo velum pro mešní kalich od místních osadníků.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 12.

⁴⁰² Tamtéž, s. 12-22.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 13, 43. Jako důkaz lokalista dle záznamu předložil právě výpis z díla Bohuslava Balbína, na který v samém úvodu kroniky odkazoval již Jakub Zelenka. Hronek se dokonce snažil poukázat na skutečnost, že se v uvedeném seznamu nenachází zmínka o faře v Zahájí, což je sice pravda, ale pouze z toho důvodu, že byla tato jednotka církevní správa zprvu vedena jako mydlovarská farnost, která v uvedeném listu stojí po boku Nákří. Této zdánlivé lokalistovy „léčky“ si povšiml i děkan Švec.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 14-16, 47. Děkan Švec měl v tomto bodě své transkripce vůbec poprvé problémy s obtížně čitelným, kurzivně psaným textem, jelikož nebyl dle vlastního přiznání schopen přečíst slovo „*Schleien*“, tedy německé označení pro líný obecné.

již v minulosti, ale údajně se tak v praxi nečinilo, což v průběhu konzultací Václav Hronek neopomenul zmínit. Děkan Švec si na tomto místě svého přepisu „*dal práci*“ a prošel všechny dostupné kostelní účty, které dokazovaly, že situace příliš neodpovídala Hronkovu subjektivnímu líčení. Prostřednictvím seznamů, které Švec do knihy přepsal,⁴⁰⁵ lze potvrdit, že nákeřská farnost byla naopak natolik finančně zajištěna, že v průběhu 18. století pravidelně půjčovala menší obnosy okolním farnostem, paradoxně včetně té zahájské. Zmíněná dávka ryb pro lokalisty byla navíc skutečně vyplácena v relativně pravidelných intervalech. Dle Hronkova popisu se sice nákeřskému lokalistovi povedlo adekvátně prokázat „prastarou“ samostatnost farnosti, nebyl však již schopen doložit příslušnost uvedených pozemků k nákeřské církevní správě. Navzdory dílčím neúspěchům druhý autor kroniky na samém závěru jednání nekompromisně požadoval neprodlené navrácení všech zmíněných pozemků. V pozdních fázích svého líčení působil lokalista stále více hysterickým až nepřičetným dojmem, neboť pravidelně používal sarkastické metafor,⁴⁰⁶ odkazoval na údajně podhodnocené majetkové poměry presumptivního zahájského administrátora⁴⁰⁷ a vyhrožoval kontakty na údajné mocné přátele z Prahy či případným odvoláním ke dvorním instancím ve Vídni nebo až k samotnému císaři.⁴⁰⁸ Spor byl posléze dán k posouzení zemskému úřadu v Praze, nicméně rozřešení konfliktu mělo být uvedeno až v rámci druhé nákeřské pamětní knihy, která není součástí příslušného archivního fondu.⁴⁰⁹ Vůbec poslední pamětní záznam lokalisty Hronka vypovídá o zcela evidentní míře zoufalství, vyvolanou nekonečným sporem, ačkoliv byl paradoxně právě on sám jeho prvotním iniciátorem.⁴¹⁰

Nesmírně dlouhé působení lokalisty Hronka v rámci nákeřské církevní administraci reflektovalo pozvolný posun od poměrně rozsáhlých, avšak nezáživných popisů ryze ekonomického charakteru k čistě emočním výlevům dokumentujícím stupňující se míru frustrace duchovního správce. Bouřlivá osobnost Václava Hronka, jež se nezdá manifestovala ve formě domáhání se božího práva, představovala relativně unikátní dokumentaci pamětních záznamů napříč sledovanými jednotkami církevní správy, ačkoliv pomyslnou paralelu ohledně sporu o pozemky lze též nalézt v rámci první římovské farní

⁴⁰⁵ Uvedené údaje odpovídají dostupným farním účtům v příslušném archivním fondu, viz SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, Kniha příjmů a vydání farního kostela (1773-1883).

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 20-22. „*Quis tandem contra torrentem*“; „*Quo plus sunt potae, plus satiuntur aquae*“.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 21.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 22.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 22. Dle náznaků měl být právě lokalista Hronek autorem druhé pamětní knihy, kterou hodlal upotřebit k sledování zmíněného sporu, avšak samotnou zmínku o založení druhé farní kroniky v původním textu opatřil děkan Švec otazníkem v kulaté závorce, jehož význam dále nerozváděl.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 22. „*Ultra non valeo! Feci, quae potui; nunc prospera Numen!*“.

kroniky, neboť i v tomto případě bylo rozřešení konfliktu učiněno až pozdějším duchovním správcem.

Obdobím lokalisty Hronka byly zároveň zakončeny původní pamětní záznamy nákeřské farní kroniky. Jak již bylo řečeno, v 50. letech 20. století shrnul předchozí texty tehdejší penzionovaný děkan Jan Švec. Motivaci pro uvedený úkol církevní hodnostář obšírně dokumentoval v závěru svých poznámek.⁴¹¹ Zmíněné výtahy z poznámek nebyly přepisovány doslovně, ačkoliv byl text hojně doplněn citacemi se sledovaných zápisků. Vybrané informace, které zřejmě nepokládal za důležité, duchovní správce ve druhé polovině 20. století pravidelně vynechával.⁴¹² Děkan se vesměs projevoval jako pozoruhodně nestranný pozorovatel, neboť při sepisování líčení sporů lokalisty Hronka využíval informace z pražského arcidiecézního archivu a snažil se uplatnit takřka odborné heuristické metody. V přepisovaném textu povětšinou kladl důraz na to, aby prezentaci svých názorů či případné komentáře náležitě oddělil a označil, přesto však mohou v ojedinělých případech bez náležité komparace obou textu vyvolávat dojem nedílné součásti původní transkripce. Poměrně vzácně se Švec neomezoval jen na pouhý přepis, jelikož ojediněle zasahoval do původního textu prostřednictvím glosovaných přípisků, případně pomocí nadpisů tematicky rozděloval nejstarší pamětní záznamy. Tímto způsobem postupoval jen v případě výpisků lokalisty Zelenky, další pokusy o členění jinak homogenního textu na kategorizované úseky již neprováděl.⁴¹³

Bezmála monumentální dílo děkana Švece přirozeně nezůstalo zcela bez chyb. Vyjma banálních omylů učiněných při přepise dat či podobných marginálních prohrěšků formálního charakteru⁴¹⁴ představuje zcela nejvýznamnější nedostatek fakt, že navzdory uplatněné pramenné kritice vůči textům lokalisty Hronka neuplatnil děkan Švec stejný postup při sledování prvotních záznamů Josefa Zelenky, jež povětšinou takřka nekriticky přejímal.⁴¹⁵ Přese všechny výše uvedené výtky představuje Švecova reflexe záznamů předchozích duchovních správců naprosto unikátní počín, jehož forma, rozsah i odbornost nemá napříč sledovanými kronikami obdoby. Tentýž postup plánoval Jan Švec rovněž uplatnit při

⁴¹¹ Tamtéž, s. 50. Děkan Švec uvedl hned dva důvody, kvůli kterým text následně přespal: „1) *Měl jsem k tomu čas.* – 2) *Víru, že při nynějším povrchním studiu latiny a úplném zanedbávání němčiny, budoucí zdejší faráři těžko by se seznámili s nejstaršími zdejšími dějinami*“.

⁴¹² Nejčastěji se jednalo o absenci uvedení předchozích působišť lokalistů.

⁴¹³ Důvodem tohoto rozhodnutí mohla být i ryze banální skutečnost, že listy se záznamy pozdějšího lokalisty oproti ěře Josefa Zelenky již nedisponovaly volným prostorem po okrajích stran.

⁴¹⁴ Například chybně uvedené slovo „zemřel“ dvakrát za sebou, viz tamtéž s. 29.

⁴¹⁵ Jedinou výjimku představuje upřesnění nejstaršího data doložení existence Nákrí. Jako případné zdůvodnění absence další textové kritiky se nabízí domněnka, že měl děkan Švec k dispozici vesměs prameny jen pro období pozdějších duchovních správců, tudíž zřejmě nemohl tentýž formát uplatnit i v případě nejstarších zápisků.

případných cizojazyčných textech druhé pamětní knihy, ale vzhledem k její momentální absenci nelze stanovit, zdali byl jeho avizovaný cíl nakonec skutečně úspěšný.

5. 4. Farnost Rudolfov (1688-1882)

Zdaleka nejcenějším artiklem původní rudolfovské pamětní knihy je skutečnost, že její nejstarší zápisky pocházejí již z druhé poloviny 17. století, což představuje napříč sledovanými jihočeskými farními kronikami takřka unikátní počín. Uvedený pozitivní fakt je ale pomyslně vykoupěn tím, že tatáž rudolfovská kronika ztratila původní integritu, neboť je mimo úvodních torzovitých záznamů tvořena takřka výhradně volně vloženými listy z konce 19. století. Přes zmíněné výhrady však kniha přesto nabízí značné kvantum badatelsky hodnotných informací.

Jak již bylo řečeno, původní obálka farní kroniky ze 17. století nepřečkala tok času, tudíž byla po svém uložení v českobudějovickém okresním archivu ve druhé polovině 20. století opatřena prostou papírovou obálkou. Bezprostředně po otevření knihy ale nenásledují zmíněné nejstarší výpisky, nýbrž nemalé množství kratších i delších textů povětšinou jen úzce souvisejících se správou farnosti nebo samotným Rudolfovem. Stejně jako v případě nejmladších záznamů byly i tyto úseky do kroniky jen volně vloženy.⁴¹⁶ Badatelsky nejhodnotnější zápis je hned ten první, nedatovaný německy psaný text o rozsahu pěti stran.⁴¹⁷ Kuriozní je především jeho tematické zaměření, neboť jak již avizuje jeho název „*Beziehungen der Stadt Budweis zu den Herren von Rosenberg*“, autor líčení zaměřil svou pozornost na vzájemné vztahy jihočeského královského města a představiteli zmíněného šlechtického rodu. Záhadou je již samotné autorství textu. Záznam nebyl nikterak podepsán, autor se v rámci něj vůbec neprofiluje a písmo neodpovídá žádnému z tvůrců pozdějších kronikářských výpisků. Lze usoudit, že ačkoliv byl dle písemné analýzy autorem zřejmě některý z členů rudolfovské církevní administrativy z přelomu 19. a 20. století, nelze jeho totožnost kvůli uvedeným příčinám adekvátně stanovit. Samotný text se navzdory názvu podstatně více zaměřil na počáteční historii Českých Budějovic, nicméně obsahuje několik nepřesností včetně chybného stanovení roku 1264 jako údajného data založení města králem Přemyslem Otakarem II.⁴¹⁸ Po uvedení vybraných městských privilegií a částečném vypsání jmen některých příslušníků rožmberského domu ze 14. století se autor na zbývajícím prostoru takřka výlučně zacíлил na dokumentaci v konečném důsledku banální epizody z 50. a 60. let 15. století.⁴¹⁹ V rámci

⁴¹⁶ SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, Pamětní kniha (1688-1882), s. 1-8.

⁴¹⁷ Tamtéž, s. 1-5.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 2.

⁴¹⁹ Tamtéž, s. 2-4.

odborné literatury již notně zpracovaná událost⁴²⁰ započala pokusem Jindřicha IV. z Rožmberka obdržet České Budějovice do zástavy jako odměnu za protislužby vůči králi Ladislavu Pohrobkovi. Královské město proti tomuto kroku přirozeně protestovalo, tudíž byl celý spor kompromisně vyřešen roku 1463, kdy se Jindřichův nástupce Jan II. vzdal veškerých nároků na České Budějovice výměnou za dočasná privilegia ze strany města. Tato skutečnost již není v rámci rudolfovské farní kroniky zaznamenaná, neboť autor své líčení ukončil v půlce věty blíže neupřesněnou zmínkou o Janu II. z Rožmberka.⁴²¹ Text měl tedy pravděpodobně dále pokračovat, z neznámého důvodu však tak nebylo učiněno. Souhrnný tón záznamu, který je pouze okrajově spojen se samotným Rudolfovem,⁴²² povětšinou odpovídá současnému historickému úzu, ačkoliv nebyl zdroj nabízených informací anonymním autorem jakkoliv stanoven. Ostatní vložené listy na počátku kroniky ani zdaleka neobsahují hutný výklad podobného rozsahu, neboť zahrnují přepis epitafu z náhrobní desky místního osobního kaplana z roku 1767,⁴²³ korespondenci mezi rudolfovskou farou a vyšebrodským cisterciáckým klášteřem ohledně výměny kostelního vybavení z let 1749-1750⁴²⁴ a pozdější pamětní záznam z roku 1878, který by měl být správně vložen až na takřka úplný závěr kroniky.⁴²⁵

Bezprostředně po počátečních volně vložených listech následovaly již nejstarší zápisky rudolfovské pamětní knihy z roku 1688. Jejich úvodní strana kroniku stylizovala jako „*Diarium novum*“, neopomněla vyzdvihnout patronátní vazby na městskou radu Českých Budějovic a deklarovat faráře Kryštofa Františka Wagnera jakožto jejího stvořitele a prvního zapisovatele.⁴²⁶ Původní výpisky byly do značné míry tvořeny poznámkami veskrze praktického rázu, přesto alespoň zpočátku farář neopomenul relativně strohým způsobem shrnout dosavadní dějiny města Rudolfova, avšak s velmi neobjektivním, silně prokatolickým cítěním.⁴²⁷ Značný prostor byl přirozeně věnován otázce těžby stříbra, která měla dle kroniky započít ještě před panováním císaře Rudolfa,⁴²⁸ přesto líčení nejstarších dějin osady Wagner dedikoval překvapivě zanedbatelnou plochu působnosti. Ačkoliv sám farář příčiny uvedeného

⁴²⁰ Viz Robert ŠIMŮNEK – Roman LAVIČKA, *Páni z Rožmberka 1250-1520*, České Budějovice 2011, s. 18-28; případně Anna KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, České Budějovice 2005, s. 117-123.

⁴²¹ SOKA České Budějovice, FÚ Rudolfov, Pamětní kniha (1688-1882), s. 5

⁴²² Rudolfov neměl historicky žádné vazby na Rožmberky, avšak jeho propojení s Českými Budějovicemi prostřednictvím patronátního práva uplatňovaného na místní kostel sv. Víta je nezpochybnitelné. Lze usuzovat, že právě tato skutečnost mohla představovat primární motivaci pro začlenění uvedeného záznamu vně kroniky.

⁴²³ Tamtéž, s. 6.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 7.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 8.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 9.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 9-10.

⁴²⁸ Tvzení faráře odpovídá historické skutečnosti, jelikož nejstarší rudolfovské šachty pocházejí již ze 14. století viz L. NEMEŠKAL, *Rudolfovské stříbro*, s. 27-28.

rozhodnutí v textu nikterak neobjasnil, vysvětlení je relativně nasnadě: Rudolfovi byl na konci 16. století do značné míry etablován z iniciativy evangelických věřících a podporou panovníka, který ač formálně katolík nebyl nikdy považován za horlivého přívržence římskokatolické církve.⁴²⁹ Katolická farnost Rudolfově v sice existovala již od roku 1555, o čemž farář Wagner potenciální čtenáře neváhal opakovaně informovat,⁴³⁰ nicméně mnohem podstatnější údaj o stavbě místního kostela sv. Víta přičiněním luteránských měšťanů vyjma jediné povšechné zmínky⁴³¹ soustavně znevažoval. Vypálení města na počátku třicetileté války farář popisoval jako projev boží spravedlnosti,⁴³² následné období tvrdého rekatolizačního úsilí, jenž bylo manifestováno příchodem jezuitských kněží-misionářů, vítal s neskrývaným nadšením, paradoxně však již dále nesledoval obnovu rudolfovské osady ve zmíněné éře.⁴³³ Zbývající Wagnerovy zápisky pečlivě a důkladně dokumentovaly stav kostelního vybavení v době jeho nástupu do funkce.⁴³⁴ Kvůli výše uvedeným událostem neoplýval rudolfovský kostel přílišným hmotným zabezpečením, přesto byl duchovní správce za pomoci blíže nespecifikovaných sousedních jednotek církevní správy schopen zajistit alespoň základní vybavení pro sloužení mší včetně kalichu a pozlaceného ciboria.⁴³⁵ Podíl místních osadníků byl údajně prabídny, jak sám Wagner v relativně ojedinělém emočně vypjatém textu poznamenal.⁴³⁶ Doba působení prvního autora rudolfovské farní kroniky následně končila výpisem kopií dvou fundací českobudějovických měšťanů.⁴³⁷

Kryštof Wagner se ve svých úhledných, latinsky psaných zápiscích v rámci kroniky projevoval jako typicky horlivý představitel římskokatolického kléru ve druhé polovině 17. století. Opakovaně marginalizoval historicky nepopíratelný vliv protestantské církve na místní kostel i celou osadu, která do třicetileté války vesměs prosperovala, a svým ekonomickým rozsahem, počtem obyvatel a uplatnitelným vlivem na okolní dění Rudolfovi konkurovala až samotným Českým Budějovicím.⁴³⁸ Následnou ztrátu výsadního postavení, statutu královského města i hojných privilegií farář soustavně bagatelizoval nebo vyloženě ignoroval. Jeho líčení však odpovídalo dobovému rekatolickému úzu a nelze ho tedy ani v poměrně specifickém případě rudolfovské farnosti považovat za přespříliš neočekávané.

⁴²⁹ Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 2003, s. 37-50.

⁴³⁰ SOKA České Budějovice, FÚ Rudolfovi, Pamětní kniha (1688-1882), s. 10-11, 13,

⁴³¹ Tamtéž, s. 10.

⁴³² Tamtéž, s. 12.

⁴³³ Tamtéž, s. 12-14.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 15-18.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 15, 17.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 17.

⁴³⁷ Tamtéž, s. 19-20.

⁴³⁸ V. AMBOŽ, *Rudolfovi*, s. 123-125.

Nutno rovněž poznamenat, že se autor nesnažil vysloveně fabulovat ve svých záznamech způsobem, které by rané dějiny Rudolfova líčily jako éru údajného živoření nebo ekonomické stagnace, každopádně se místo prokazatelných úspěchů Rudolfova takřka výhradně zaměřil na zdánlivý morální úpadek obyvatelstva vlivem nekatolických kněží a domnělého útlaku katolické minority, ačkoliv ani v jednom případě nebyl vyjma ryze obecných obvinění nikterak konkrétní.

Navazující zápisky v rámci rudolfovské pamětní kroniky pocházely až z druhé poloviny 18. století. Zdůvodnění více než padesátileté odmlky místních duchovních správců nelze z dostupných pramenů objasnit, každopádně právě od tohoto bodu byly všechny následující texty do původní torzovité knihy vloženy ve formátu individuálních stran. Ačkoliv lze přirozeně usuzovat, že mohlo v průběhu staletí dojít ke ztrátě či znehodnocení vybraných původních pamětních textů, čímž došlo k propojení zbývajícího torzovitého úseku se zcela novými záznamy, prakticky nelze tuto domněnku nikterak pramenně doložit. Pozdější volně vložené listy z druhé poloviny 18. a 19. století nebyly v rámci knihy řazeny chronologicky, což pro potřeby předkládané práce komplikuje využití citací.⁴³⁹

Do počátku 19. století se na pozici autorů farní kroniky postupně vystřídal tři faráři, jejichž zápisky zvolenou formální stránkou i vlastním obsahem představovaly takřka ucelený blok textu navzdory jejich vnější roztržitosti. Všechny zmíněné duchovní správce vyjma výhradního využití latinského jazyka pro psaní záznamů rovněž pojila podobná minulost, neboť před příchodem do Rudolfova působili na pozicích fundačních či osobních kaplanů v Českých Budějovicích.⁴⁴⁰ Johann Guttwirth v rámci místní farní administrace působil devět let počínaje rokem 1753. Jeho notně strohé zprávy reflektovaly převážně marginální opravy na kostelním areálu sv. Víta.⁴⁴¹ Zdaleka nejvýznamnější počín Guttwirthova renovačního úsilí představovalo vztyčení dřevěného kříže, pořízeného na náklady města Českých Budějovic, před samotným kostelem roku 1759. Téhož roku byl rovněž zakoupen ozdobný kostelní krucifix, jenž byl v tomto případě zaplacen skupinou rolníků z nedaleké Libníče.⁴⁴² Vyjma povšechné zmínky o zvolení papeže Klementa XIII. v roce 1758 již Guttwirth nepořídil žádné další kronikářské zápisky.⁴⁴³ Farářův nástupce Sebastian Ihrler věnoval pamětním záznamům nesrovnatelně větší prostor téměř ihned po zisku funkce roku 1762. Jeho zprávy rovněž převážně dokumentovaly

⁴³⁹ Pro zajištění alespoň základní přehlednosti byly v předkládané práci jednotlivé strany citovány podle původního členění, ačkoliv ojedinele nereflektuje striktně chronologické vedení zápisků.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 21-27, 29.

⁴⁴¹ Tamtéž, s. 21-22.

⁴⁴² Tamtéž, s. 22.

⁴⁴³ Tamtéž, s. 22.

další potřebné opravy, včetně vybílení kostela roku 1765⁴⁴⁴ nebo výměny všech oken na farní budově roku 1769,⁴⁴⁵ případně zisku kostelního vybavení ve formě nového svatostánku roku 1766⁴⁴⁶ a renovace dvou postranních oltářů v letech 1768 a 1771.⁴⁴⁷ Na rozdíl od faráře Guttwirtha však mladší rudolfovský duchovní správce okrajově reflektoval vybrané mimořádné události včetně ambiciózních snah českobudějovických měšťanů, kteří se v 60. letech 18. století pokusili obnovit dříve vyhlášenou lokální těžbu stříbra. Dle rudolfovské farní kroniky v roce 1766 do osady dorazil odborník na montanistiku až z dalekých Uher, jež měl zhodnotit aktuální stav zbývajících ložisek drahých kovů, nicméně následný výsledek zkoumání nebyl již v rámci pamětní knihy nadále sledován.⁴⁴⁸ Relativně hutná počáteční frekvence zápisků končí počátkem 70. let 18. století, neboť z nespecifikovaných příčin farář Ihrler pořídil svůj vůbec poslední záznam v roce 1771,⁴⁴⁹ načež se do svého úmrtí o jedenáct let později se rudolfovské farní kronice nadále nevěnoval. Úmrtím faráře Ihrlera roku 1782 nastala etapa posledního ze tří původních členů českobudějovické církevní administrativy prostřednictvím fundačního kaplana Františka Hocha. Dotyčný v porovnání s předchozími hodnostáři svou kronikářskou povinnost převážně upozadoval, neboť vyjma kusého představení Hoch do farní kroniky vložil pouze záznam o zisku nových varhan, jejichž pořízení spolufinancovali věřící z blízkého Adamova.⁴⁵⁰

Latinské zápisky tří výše uvedených autorů, jež celkově obsáhly pouhých osm individuálních stran, znázorňují poměrně typický formát dobových farních kronik ze sledovaného období. Jednotliví duchovní správci zohledňovali povětšinou jen opravářské práce na místním kostele v ryze neosobním formátu prostřednictvím údajů o cenách materiálu či finančních kompenzacích pro řemeslníky. Vlastní průběh prací ani jejich výsledek nebyly již dále osobitě glosovány nebo komentovány. Výše uvedení faráři absolutně bagatelizovali dějiny vlastní farnosti, nedokumentovali výkyvy počasí či okolnosti úrody obilnin a vyjma faráře Ihrlera nesledovali soudobé politické události. V rámci pamětní knihy rovněž nepokládali za nutné uvádět bližší životopisné údaje vyjma začlenění předchozích působišť. Uvedení duchovní správci taktéž bez výjimky nehodnotili dobu působení svých přímých předchůdců. Na druhou stranu na rozdíl od téměř všech ostatních duchovní správců z jiných jednotek církevní správy zmínění faráři nikterak nelamentovali nad neblahou finanční situací, což však mělo za následek

⁴⁴⁴ Tamtéž, s. 23.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 29.

⁴⁴⁶ Tamtéž, s. 27.

⁴⁴⁷ Tamtéž, s. 27, 29.

⁴⁴⁸ Tamtéž, s. 25.

⁴⁴⁹ Tamtéž, s. 27.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 24.

fakt, že jejich záznamy v první řadě kromě zcela ojedinělých výjimek charakterizuje kompletní absence sebemenších náznaků názorů, charakteru či osobnostních rysů jednotlivých autorů. Rudolfovské pamětní záznamy ve druhé polovině 18. století znázorňovaly naprosto formální, odtažitý charakter kroniky, která v uvedeném období sloužila takřka výhradně pro záznamy kostelních renovací a oprav.

Bezprostředně po smrti faráře Hocha roku 1784 nastalo opětovné období neobjasněné absence kronikářských textů, jež trvalo přes dvacet let. Od roku 1805 lze následujících padesát let rudolfovských pamětních záznamů vesměs shrnout takřka totožným způsobem jako v případě výše dokumentovaného tria duchovních správců. Během zmíněné doby se shodou okolností na pozici rudolfovského faráře vystřídal další tři církevní hodnostáři, jež měli opět předchozí vazby na českobudějovickou církevní administraci. Krátká éra Ondřeje Pinkáčka a Josefa Hájka,⁴⁵¹ trvající souhrnem jen sedm let, dokumentovala setrvalou snahu opravit kostelní střechu,⁴⁵² jež byla následně dokončena za jejich nástupce Vojtěcha Staubmanna.⁴⁵³ Nový duchovní správce působil v rámci místní farní správy do roku 1847, nicméně desetiletí církevní administrace se na frekvenci a intenzitě pamětních záznamů příliš neprojevovalo. Zápisky dotyčného faráře reflektovaly kompletní výměnu dříve renovovaných oltářů,⁴⁵⁴ nákup mešních rouch⁴⁵⁵ či opravu střechy farní budovy.⁴⁵⁶ Roku 1817 farář Staubmann přehledně shrnul všechny pozemky v tehdejší držení rudolfovské farnosti včetně zahrady, ačkoliv pěstované plodiny či vysazené ovocné nebo okrasné stromy nebyly v rámci kroniky sledovány.⁴⁵⁷ Renovační úsilí duchovního správce vyústilo ve 40. letech 19. století v nákladnou opravu kostelní věže a přelití zvonu u českobudějovické zvonařské rodiny Pernerů.⁴⁵⁸ Naprostou většinu výdajů hradil českobudějovický magistrát, pouze ojediněle se v tomto období finančně spolupodíleli i rudolfovští osadníci.⁴⁵⁹

Výše uvedené nedostatky a charakterizaci záznamů ze druhé poloviny 18. století lze povětšinou využít i pro souhrn následující éry, neboť ani po několika desetiletích nedošlo k výraznější progresi či evoluci původního formátu výpisků vyjma nahrazení latiny jako výhradního jazyka nápisů ve prospěch němčiny, jejíž využití následně přetrvalo do konečných

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 30. Ondřej Pinkáček zastával pozici místního faráře roku mezi lety 1805-1810. Jeho přímý nástupce Josef Hájek jako vůbec první z autorů kroniky nezemřel ve funkci, neboť se roku 1812 vrátil do Českých Budějovic na pozici biskupského vikáře

⁴⁵² Tamtéž, s. 30-31.

⁴⁵³ Tamtéž, s. 30.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 30.

⁴⁵⁵ Tamtéž, s. 32

⁴⁵⁶ Tamtéž, s. 31.

⁴⁵⁷ Tamtéž, s. 32-33.

⁴⁵⁸ Tamtéž, s. 34.

⁴⁵⁹ Tamtéž, s. 30, 33.

zápisků pamětní knihy. Celkový charakter farní kroniky se tudíž nezměnil ani v její závěrečné éře působnosti. Administrativa faráře Vojtěcha Chuma od roku 1848 se navzdory historicky doloženým okolnostem dokumentujícím problematické vztahy mezi českými a německými obyvateli Rudolfova opět zaměřila na kusé záznamy renovačního úsilí, jež se v 60. letech 19. století manifestovalo v rozšíření již nedostačujících prostor hřbitova.⁴⁶⁰ Ostatní projekty byly notně menšího rozsahu v podobě nákupu nového mešního kalichu⁴⁶¹ nebo výměny vybavení farní kuchyně.⁴⁶² Reflexe dobových turbulentních událostí včetně revolučního roku 1848 zůstala rovněž stranou zájmu faráře Chuma. Poslední dva faráři působící v 70. a 80. letech 19. století na psaní farní kroniky zanevřely již prakticky kompletně. Josef Fulin mezi lety 1875-1884 a Jan Wonesch, jenž byl autorem pouze jediného kusého výpisu z roku 1884, dokumentovali výhradně příchody a odchody místních kaplanů či ostatních níže postavených členů místního římskokatolického kléru.⁴⁶³

Předkládaný torzovitý formát představuje napříč sledovanými jihočeskými farními kronikami naprostý unikát, ačkoliv nelze uspokojivě pramenně doložit, proč byla právě rudolfovská kronika oproti všem ostatním zkoumaným knihám natolik poškozena. Vlastní obsah kroniky překvapivě zohledňuje její vnější stránku. Rudolfovskou pamětní knihu lze navzdory absenci původního členění pomyslně rozdělit na úseky podle přibližně padesátiletých intervalů, jež ohraničovaly dobu působení dvou či tří duchovních správců, samotný charakter kronikářských zápisů se však navzdory počátečním náznakům v konečném důsledku prakticky nezměnil. Nelze uspokojivě stanovit, proč právě místní církevní hodnostáři natolik vehementně a setrvale „pohrdali“ myšlenkou vést pamětní texty, ačkoliv vyjma prostého nezájmu nelze prokazatelně vyloučit ani nevěli zpracovávat bouřlivou éru národnostních konfliktů v rámci Rudolfova. Na rozdíl od jiných sledovaných kronik nedošlo v Rudolfově k jinak prakticky všudypřítomnému přerodu původně odtažitých kronikářských textů ve svébytnou formu jakéhosi ego-dokumentu. Jediné kontinuální záznamy, kde lze postřehnout náznaky osobnosti jednotlivých autorů, paradoxně pocházejí ze samého úvodu knihy, kdežto poslední texty svým formátem ztotožňují typické úřední zprávy, sepsané takřka z donucení.

Rudolfovská farní kronika mohla znázorňovat hodnotný pramen, dokumentující bouřlivé vzájemné vztahy etnicky rozdělené osady, případně v českých zemích relativně ojedinělou patronátní i majetkovou vazbu na královské město České Budějovice, nicméně kvůli

⁴⁶⁰ Tamtéž, s. 35-38.

⁴⁶¹ Tamtéž, s. 36.

⁴⁶² Tamtéž, s. 37.

⁴⁶³ Tamtéž, s. 39-45, 8.

zjevnému nezájmu či odporu místních duchovních správců reflektovat nepříznivé lokální podmínky nelze vesměs pamětní knihu navzdory pozoruhodně unikátním záznamům z konce 17. století z praktického hlediska badatelsky upotřebit pro sledování dějin osady i samotné farnosti.

5. 5. 1. Děkanát Týn nad Vltavou (1686-1782)

Fond vltavotýnského děkanského úřadu obsahuje značné množství archivních pramenů, které jsou rovněž zastoupeny hned pěti farními kronikami. Vůbec nejstarší z nich započala svou existenci již roku 1686.⁴⁶⁴ Jejich autorem byl tehdejší děkan František Jan Vavřinec, jehož primárním počinem byla dokumentace významného milníku v církevních dějinách Týna nad Vltavou, tedy vysvěcení místního kostela sv. Jakuba Většího roku 1686 za přítomnosti tehdejšího pražského arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna, jenž rovněž figuroval jako majitel vltavotýnského panství a zároveň patron zmíněného kostela.⁴⁶⁵ Strohý, česky psaný text však nepodává žádné podrobnosti ohledně arcibiskupovi role při samotném svěcení, zbývající část záznamu reflektuje ostatní zúčastnění se hosty z řad církevního kléru. Naprostá většina textu je tvořena dobově typickým důsledným vyjmenováním všech sebebezvýznamnějších titulů a hodností uvedených osob. Děkan Vavřinec povšechně konstatoval vybavení zmíněného kostela včetně přítomnosti dvou postranních oltářů, avšak více pozornosti bylo věnováno událostem bezprostředně následujícím po zmíněném svěcení. Za přítomnosti arcibiskupa byla odsloužena mše, jež byla posléze doplněna biřmováním přítomných účastníků, kteří měli za tímto účelem do Týna nad Vltavou dorazit z blíže nespecifikovaných okolních lokalit. Během dvoudenní arcibiskupovy návštěvy přijalo dle vltavotýnské farní kroniky svátost biřmovací necelých 900 osob. Zbývající část Vavřincových záznamů tvoří souhrnný jmenný seznam osob a institucí, jež se finančně podíleli na umoření nákladů při pobytu pražského arcibiskupa.⁴⁶⁶ Vlastní výpisky děkana Vavřince v rámci kroniky končí právě zmíněným soupisem. Psaní pamětních záznamů se posléze chopili další autoři, kteří však poměrně kuriózně svou totožnost nikterak nestanovili.⁴⁶⁷ Zbývající část kroniky, jež byla od jejich nástupu vedena střídavě česky, latinsky i německy, byla následně věnována záznamům ohledně zisku marginálního kostelního

⁴⁶⁴ SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1686-1782), s. 1-5.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 2. Ačkoliv uvedený text výslovně uvádí, že byl zmíněný kostel arcibiskupem „poswieczen“, historické prameny jako rok svěcení vltavotýnského kostela sv. Jakuba deklarují rok 1569. Ve výše uvedeném případě se mohlo ale jednat o jakousi formu slavnostní mše z důvodu mimořádné návštěvy tehdejšího nejvyššího představitele římskokatolické církve v českých zemích.

⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 6-12. Mezi jmenovanými byly uvedeni místní příslušníci církevní správy, vojenští důstojníci, ale rovněž i řemeslníci z vltavotýnských cechů včetně tovaryšů a vdov již zesnulých mistrů.

⁴⁶⁷ Tamtéž, 13-141. Nejmladší, kusé záznamy pochází dokonce z roku 1782, nicméně více než tři čtvrtiny textů byly sepsány do konce 17. století.

vybavení pro potřeby mší v podobě kalichů či ciboria a finančnímu spolupodílnictví místních osadníků.⁴⁶⁸ Poměrně často lze na stránkách kroniky narazit i na přepisy darovacích smluv od městské rady z Týna nad Vltavou či opisy hodnotných fundací.⁴⁶⁹ Žádné pamětní záznamy s prvky ego-dokumentu nebyly již v rámci knihy dále obsaženy.

Původní vltavotýnská farní kronika nedisponuje vhodným formátem pro sledování stanovených cílů předkládané práce. Děkan Vavřinec sice učinil značně strohý pokus zaznamenat vybrané soudobé události, nicméně byl tento experiment poměrně záhy ukončen. Kronika neobsahuje úvod, neklade si žádné ambice, nepopisuje dějiny kostela, tudíž se nejedná o „standardní“ farní kroniku v pravém slova smyslu, neboť kniha sloužila pouze pro ryze praktické záznamy finančního charakteru. Vzhledem k avizovaným cílům předkládané práce nepředstavuje první vltavotýnská farní kronika badatelsky upotřebitelný pramen, tudíž již nebude v rámci následného textu dále reflektována.

5. 5. 2. Děkanát Týn nad Vltavou (1717-1794)

Takřka totožný formát lze rovněž zaznamenat v případě druhé vltavotýnské pamětní knihy z roku 1717.⁴⁷⁰ Četné záznamy, jež byly vedeny do roku 1794, nelze pro potřeby předkládané práce opět příliš reflektovat. Anonymní autoři, jejichž charakter či osobnostní rysy se v textu nikterak neprojevovaly, znovu uchopili farní kroniky pro výhradní účely zaznamenání kostelních účtů.⁴⁷¹ V případě uvedené knihy navíc nelze postřehnout jakékoliv náznaky osobitých zápisů jako v případě kronikářských počínů děkana Vavřince z konce 17. století. Jelikož nelze zmíněné výpisky pro stanovené požadavky práce navzdory jejich značnému rozsahu povětšinou badatelsky upotřebit, nebude i na druhou farní kroniku z Týna nad Vltavou v rámci kvalifikační práce dále brán zřetel.

5. 5. 3. Děkanát Týn nad Vltavou (1769-1885)

Třetí kronika z Týna nad Vltavou započala svou existenci roku 1769. Vlastní text, sledující minulost a historické milníky místního děkanátu i samotného města však disponuje nepopíratelně větším rozsahem, neboť byl sestaven z téměř 250 hustě popsaných stran, což z ní zároveň dělá zdaleka nejobsáhlejší knihu v rámci sledovaných jihočeských farních kronik. Její celkový obsah byl navíc monumentálním dílem jediného autora, který ale po vzoru předchozích duchovních správců zřejmě necítil potřebu svou osobnost na stránkách kroniky nikterak blíže

⁴⁶⁸ Tamtéž, 34, 59, 87, 132.

⁴⁶⁹ Tamtéž, 25, 29, 47, 64, 67, 71, 92, 115, 120.

⁴⁷⁰ SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1717-1794), s. 3.

⁴⁷¹ Tamtéž, s. 3-180.

ozřejmit. Dle charakteru záznamů byla celá kniha sepsána do konce roku 1774.⁴⁷² Navzdory obdivuhodnému rozsahu však kroniku postihly podobné neduhy jako předchozí historické líčení. Anonymní autor třetí vltavotýnské farní kroniky zřejmě neměl k dispozici dostatek pramenů pro souvislejší líčení dějin Týna nad Vltavou, tudíž se rozhodl ve svých latinsky i německy vedených zápisech souhrnně reflektovat historii pražské arcidiecéze. Zápisky byly autorem vedeny podle let působení jednotlivých českých primasů, přesah do historie místního děkanátu i samotné osady byl takřka zanedbatelný.⁴⁷³ Záznamy byly na první pohled dokumentovány notně pečlivě a důkladně, ačkoliv nebyl jejich zdroj stejně jako v případě čtvrté knihy uveden, nicméně v nich naprosto absentují svébytné poznámky autora, ze kterých by byly patrné názory na jím líčené události. Vzhledem k mohutnému rozsahu třetí pamětní knihy, jejíž odborná reflexe by více vyhovovala prostoru samostatné kvalifikační práce, a kvůli uvedeným výtkám nebude ani tato vltavotýnská kronika vyjma předchozího popisu předmětem předkládané práce.

5. 5. 4. Děkanát Týn nad Vltavou (1772-1774)

I čtvrtá vltavotýnská farní kronika, jejíž existence je ohraničena lety 1772-1774,⁴⁷⁴ nenarušuje zajetou praxi. Svým formátem do značné míry navazuje na třetí pamětní knihu. Její jediný autor, děkan Jáchym Fritz, si kladl za cíl zevrubně shrnout dosavadní dějiny děkanátu i obce.⁴⁷⁵ V konečném důsledku však překvapivě rovněž po vzoru svého nejmenovaného předchůdce takřka vůbec nesledoval historii samotného Týna nad Vltavou, neboť místo toho Fritz zaznamenal jen nejvýznamnější středobody dějin pražské arcidiecéze do poloviny 18. století, které se pouze notně okrajově týkaly samotného vltavotýnského děkanátu.⁴⁷⁶ Zmíněné historické líčení, sepsané výhradně latinsky, bylo zpočátku provázáno dobovým balastem a neobjektivitou, ačkoliv je naprostá většina textu jinak prostá jakýchkoliv komentářů, hodnocení či glos popisovaných události. Badatelsky nejhodnotnější částí kroniky je pravděpodobně její vůbec první strana, na níž neznámý autor⁴⁷⁷ nakreslil půdorys farního kostela včetně marginálních popisků lokací oltářů či sakristie. Uvedená dějinná reflexe tvoří pouhou čtvrtinu celkového rozsahu knihy, zbývající část byla děkanem Fritzem posléze využita

⁴⁷² SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1769-1785). Původní zápisky sice končí rokem 1774, ale neznámý autor po více než sto letech na poslední stranu knihy doplnil ucelený jmenný seznam pražských arcibiskupů z let 1769-1885, viz tamtéž, s. 242.

⁴⁷³ Tamtéž, s. 2-242.

⁴⁷⁴ SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1772-1774), s. 2.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 2-3.

⁴⁷⁶ Tamtéž, s. 2-20.

⁴⁷⁷ Tamtéž, s. 1. Popisky na nákrese se neshodují s písmem děkana Fritze.

pro záznam finančních nadací pro potřeby děkanátu.⁴⁷⁸ Zmíněný pramen představuje značně hodnotný dobový záznam ohledně dějin nejvýše postavené jednotky římskokatolické církevní správy v českých zemích, avšak pro potřeby předkládané práce opět prakticky nenabízí využitelný pramenný materiál.

5. 5. 5. Děkanát Týn nad Vltavou (1836-1898)

V pořadí pátá vltavotýnská farní kronika započala svou existenci roku 1836. Ačkoliv se jedná o letopočet signalizující zmíněná nařízení hraběte Chotka ohledně povinnosti vést pamětní knihy, prvotní autor zápisků Martin Tůma uvedenou korelaci v úvodu svých zápisků nezmínil,⁴⁷⁹ tudíž samotná motivace pro zavedení nové knihy představuje jen těžko objasnitelnou záhadu. Děkan Tůma své německy vedené texty, psané kurrentním písmem vzdáleně připomínajícím jakousi obskurní formu majuskulního těsnopisu, povětšinou využíval pro reflexi banálních ekonomických zpráv včetně obligátních záznamů oprav a renovací na kostelním areálu. Během šestileté působnosti zmíněný duchovní správce sice zvládl sepsat úctyhodných šestnáct stran výpisků, vzhledem k výše popsanému majuskulnímu charakteru písma nebyl rozsah textů v konečném důsledku natolik působivý, jak by se mohlo na první pohled zdát. Počáteční zápisky původního autora příliš nereflektovaly minulost farnosti vyjma strohých souhrnů renovačních úsilí v průběhu 18. století, což lze zdůvodnit skutečností, že byly dějiny vltavotýnské církevní administrace náležitě zdokumentovány prostřednictvím předchozích děkanů v rámci starších pamětních knih. V průběhu uvedené doby ve funkci děkana Tůmy nedošlo dle kronikářských výpisků k podstatným změnám. Formát textů původního autora páté vltavotýnské pamětní knihy do značné míry připomíná tytéž záznamy rudolfovských duchovních správců. Vyjma obligátních zisků kostelního příslušenství včetně nové monstrance roku 1837⁴⁸⁰ nebo pozlaceného lustru o rok později⁴⁸¹ děkan Tůma okrajově reflektoval jen setrvalý proces kompletní výměny postranních oltářů na počátku 40. let 19. století, jejichž dokončení však připadlo až na éru Tůmova nástupce Daniela Morávka.⁴⁸² Souhrnný charakter zápisků nelze kvůli odtažitému tonu záznamů a absenci prvků ego-dokumentu pro sledování avizovaných cílů předkládané práce badatelsky využít. Je zcela zřejmé, že prvotní autor poslední zkoumané vltavotýnské farní kroniky neplánoval využít rozličných možností pamětních záznamů, neboť se veskrze uspokojil s texty komemorujícími

⁴⁷⁸ Tamtéž, s. 20-95.

⁴⁷⁹ SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1836-1898), s. 2-3.

⁴⁸⁰ Tamtéž, s. 4-6.

⁴⁸¹ Tamtéž, s. 7.

⁴⁸² Tamtéž, s. 6-7, 8.

výsledky oprav. Okolnosti předchozích působišť autora textu, projevy přírodních výkyvů počasí či průběh úrody obilnin zůstaly kvůli zvolenému formátu během éry faráře Tůmy naprosto marginalizovány.

Částečné progrese bylo dosaženo za působení Tůmova nástupce, děkana Daniela Morávka, neboť se záznamy mladšího církevního hodnostáře prezentovaly zjevně odlišným formátem. Mimo využití již naprosto standardních forem písma, tedy novogotického kurentu a humanistické kurzívy, byly zápisky mnohem detailnějšího charakteru včetně pečlivě vedených seznamů výdajů při rozličných renovacích.⁴⁸³ Právě opravy kostela i farnosti byly opět primárním zdrojem pozornosti vltavotýnského duchovního správce. Samotný průběh restauračních činností či případné nářky nad vysokými cenami stavebních materiálů však nebyly součástí Tůmových zápisků, které byly opět vedeny veskrze věcným způsobem bez začleněného „balastu“. Zdaleka největší oprava, vyjma dokončení zmíněných oltářů v roce 1842, byla během osmiletého působení děkana Morávka učiněna v roce 1846, kdy byla kompletně přestavěna kostelní věž a zároveň přelit hlavní zvon.⁴⁸⁴ Během stavby byl do podlahy věže v okrasné schránce vložen česky psaný pamětní záznam, jehož opis byl následně vložen do farní kroniky. Text, sloužící pro budoucí generace, zahrnoval mimo jmen řemeslníků především důkladně vyhotovený seznam tehdejších významných církevních hodnostářů v českých zemích včetně primase českého i českobudějovického biskupa. Opomenuta nebyla přirozeně ani skutečnost, že se vybraní zmínění muži finančně podíleli na samotné opravě.⁴⁸⁵ Zbývající Morávkovy texty do jeho úmrtí v roce 1848 již dokumentovaly jen zcela marginální opravy typu výměny okenic na farní budově.⁴⁸⁶ Ačkoliv bylo za figurování děkana Tůmy dosaženo určitého pokroku, co se kronikářských záznamů týče, přesto se však jejich celkový charakter takřka nezměnil. Po formální stránce byly zpravidla uvozeny rokem popsané události, samotný text nebyl vyjma odstavců nijak tematicky členěn. Takřka naprostou stranou zájmu vyjma jediné povšechné poznámky zůstalo i nadále hodnocení předchozího děkana či okolnosti jeho úmrtí a průběh pohřbu. Stejně tak nebyla předmětem Morávkových zápisků reflexe soudobých událostí politického či ryze všedního charakteru.⁴⁸⁷ Po vzoru svého předchůdce se děkan Morávek rovněž neobtěžoval zaznamenat životopisné údaje ohledně své osoby. Druhý

⁴⁸³ Tamtéž, s. 10-12.

⁴⁸⁴ Tamtéž, s. 16-19.

⁴⁸⁵ Tamtéž, s. 19.

⁴⁸⁶ Tamtéž, s. 23.

⁴⁸⁷ Právě reflexe bouřlivých událostí roku 1848 byla děkanem Tůmou naprosto ignorována ve prospěch banálního záznamu ohledně bílení kostelního interiéru, viz tamtéž, s. 25.

autor páté vltavotýnské kroniky možností pamětních textů tudíž opět převážně využil výhradně pro absolutně utilitární záznamy reflektující ekonomický stav svěřené jednotky církevní správy.

Pomyslná evoluce vltavotýnských pamětních zápisků započala roku 1849, kdy se po smrti děkana Morávka stal novým duchovním správcem Karel Alois Vinařický, vlastenecký kněz, jenž před příchodem do Týna nad Vltavou zastával funkci poslance říšského sněmu v Kroměříži za mladoboleslavský obvod.⁴⁸⁸ Z blíže neupřesněných důvodů byly všechny pamětní záznamy do Vinařického rezignace roku 1860 bez výjimky sepsány jeho dvěma osobními kaplany Bartolomějem Pachtou a Matějem Mikotou. Ačkoli politicky angažovaný duchovní hodnostář žádné vlastní zápisky nepořídil, přesto došlo právě za jeho éry k několika významným změnám formátu kroniky, o čemž svědčí hned první záznam z pera kaplana Pachty. Český vedený text poměrně zevrubně dokumentoval okolnosti příchodu děkana Vinařického do Týna nad Vltavou.⁴⁸⁹ Vůbec prvně se na stránkách vltavotýnské farní kroniky objevily osobité poznámky a hodnocení popsanych událostí prostřednictvím zmínek o slavnostní recepci duchovního místními osadníky.⁴⁹⁰ Zmíněný kaplan Pachta byl však autorem pouze výše zmíněného odstavce, zbývající pamětní záznamy do roku 1860 pořídil již jen kaplan Mikota. Výhradně české zápisky, opatřené patřičným dobovým patosem, nově reflektovaly soudobé události včetně úmrtí a následného slavnostního pohřbu dosavadního pražského arcibiskupa Aloise Josefa Schrenka v roce 1849. Text byl posléze doplněn volně vloženým úryvkem z dobového tisku, dokumentujícím tutéž událost.⁴⁹¹ Následný výběr příštího primase českého či poslední rozloučení s českobudějovickým biskupem Lindauerem byly v rámci vltavotýnské kroniky zohledněny stejným formátem.⁴⁹²

Kaplan Mikota dokonce dokumentoval aktuální politické dění prostřednictvím kusé zmínky o rozpuštění kroměřížského sněmu a zavedení oktrojované ústavy, vývoj zmíněných událostí však nikterak osobitě neglosoval.⁴⁹³ Se stejným odstupem byla rovněž sledována epidemie cholery v českých zemích v průběhu 60. let 19. století.⁴⁹⁴ Uvedenému bakteriálnímu onemocnění byla později zasvěcena značná pozornost v rámci líčení posledních dní autorova kolegy, tehdejšího nejstaršího vltavotýnského kaplana Tomáše Bílého, jež uvedené nemoci nakonec podlehl. Notně emotivní výlev, plný zjevného strachu z téhož osudu, představuje

⁴⁸⁸ Tamtéž, s. 26.

⁴⁸⁹ Tamtéž, s. 26-27.

⁴⁹⁰ Tamtéž, s. 27. „*V čele knížecího úřadu patronátního i magistrátu byl od obyvatelstva vesnického i městského nejslavnostněji přijat*“

⁴⁹¹ Tamtéž, 28.

⁴⁹² Tamtéž, s. 29, 31.

⁴⁹³ Tamtéž, s. 29.

⁴⁹⁴ Tamtéž, s. 30. „*Poslední dni měsíce dubna vypukla zde, jako jinde, epidemie cholery.*“

prakticky svébytný záznam deníkového charakteru, v rámci vltavotýnských kronikářských výpisků se však jednalo o zcela ojedinělý případ.⁴⁹⁵ Zbývající texty zohledňovaly již ryze praktické okolnosti včetně několika fundací finančních obnosů i kostelního vybavení,⁴⁹⁶ umístění železného kříže a ozdobných soch sv. Petra a sv. Jana na vltavotýnském náměstí⁴⁹⁷ nebo rozšíření místní školy.⁴⁹⁸

Éra děkana Vinařického signalizovala náznak budoucích poměrů, co se kronikářských záznamů v Týně nad Vltavou týče, ačkoli se na této progresi duchovní správce osobně nikterak nepodílel. Zápisky obou kaplanů byly zpravidla vedeny podle jednotlivých let a povětšinou tematicky členěny pomocí nadpisů po levé či pravé straně zápisů. Oproti předchůdcům, kteří nebyli v rámci textu podrobeni případnému hodnocení, kaplan Mikota během jedenáctiletého působení děkana Vinařického nepořídil přílišné množství textů. Kaplanovy výpisky navíc nebyly již vedeny každoročně, ale s několikaletými odstupy. Na druhou stranu právě pamětní záznamy kaplana Mikoty souhrnem deklarovaly unikátní charakter v tom ohledu, že reflexe renovačních a opravářských prací nepředstavovala absolutní majoritu kronikářských zpráv.

Nástupcem děkana Vinařického, jež mezitím obdržel pozici kanovníka vyšehradské kapituly, byl jmenován Martin Šejnoha, který již povinnost vést farní kroniku zastával osobně. Právě doba jeho působení, trvající pouhých šest let, zpočátku předznamenávala definitivní přerod původního formátu knihy. Nový děkan sice opět prakticky necítil potřebu více reflektovat svou vlastní minulost,⁴⁹⁹ o to hodnotnější prostor věnoval zevrubnému hodnocení svého předchůdce. Děkan Vinařický byl v rámci úvodního textu hodnocen veskrze pozitivně, zvláště veleben byl za své úsilí pro rozvoj vltavotýnského školství. Text oplývající superlativy a projevy rozličných emocí měl podobu deníkového záznamu, jelikož mimořádně často Šejnoha dokumentoval svůj domnělý pocit, že si funkci děkana po tak nesmírně vydařeném období předchozího duchovního správce nezaslouží. Po údajném váhání však funkci roku 1860 nakonec přijal.⁵⁰⁰ Zmíněné záznamy avizovaly trvalou změnu formátu, jednalo se ale o dočasnou výjimku, neboť zbývající texty již opět reflektovaly výhradně renovační úsilí, jež bylo za děkana Vinařického silně upozaděno. Vyjma povšechných zmínek o obsazení okolních farností bývalými vltavotýnskými

⁴⁹⁵ Tamtéž, s. 30. „*Poslední dni měsíce dubna vypukla zde, jako jinde, epidemie cholery.*“

⁴⁹⁶ Tamtéž, s. 30-31.

⁴⁹⁷ Tamtéž, s. 27-27. Vlastní záznam je ryze formální charakteru, obsahuje však kuriozní zmínku o „*řeči jadrné*“, kterou měl při příležitosti vysvěcení soch pronést děkan Vinařický. Obsah proslovu ale nebyl v rámci knihy uveden.

⁴⁹⁸ Tamtéž, s. 27.

⁴⁹⁹ Tamtéž, s. 33. Na témže místě Šejnoha uváděl, že byl rovněž předtím členem církevní administrace v Kování u Mladé Boleslavi, kde předtím působil i děkan Vinařický.

⁵⁰⁰ Tamtéž, s. 34.

kaplany⁵⁰¹ či dokumentaci kanonické vizitace českobudějovického biskupa již v textech děkana Šejnohy nelze postřehnout další osobité přípisky či komentáře,⁵⁰² tudíž se charakter místní pamětní knihy v konečném důsledku navzdory úvodním náznakům natrvalo nezměnil.

Následujících třináct let figuroval na pozici vltavotýnského děkana Josef Vlasák. Po vzoru takřka všech svých předchůdců ponechal stranou své dosavadní funkce v ostatních církevních administrativách, nicméně materiální i duchovní odkaz děkana Šejnohy neopomenul ve svých úvodních záznamech pečlivě zohlednit.⁵⁰³ Oproti podobnému líčení přechozího autora nebyl děkan Šejnoha podroben kritice, jelikož byl v rámci pamětních záznamů reflektován pouze průběh pohřbu s primárním zaměřením na uvedení jmen jednotlivých účastníků z řad církevního kléru.⁵⁰⁴ V souhrnném textu prakticky absentující jakékoliv osobité přípisky, komentáře či glosy. Primární důraz byl kladen na objektivní líčení událostí, což notně kontrastovalo s patetickým popisem pohřbů za éry děkana Šejnohy. Zbývající úvodní záznamy posléze dokumentovaly konkrétní finanční dary pro místní církevní administrativu ze závěti zesnulého děkana.⁵⁰⁵ Josef Vlasák do kroniky rovněž začlenil přehledný seznam stávajícího kostelního vybavení k roku 1867.⁵⁰⁶ Vůbec poprvé byla v rámci vltavotýnské pamětní knihy sledována úroda obilnin a jejich následná cena na přilehlých trzích.⁵⁰⁷ Dobové politické události, případně údaje o výkyvech počasí či ojedinělých přírodních jevech reflektovány nebyly. Poslední rozsáhlý záznam, věnovaný průběhu svěcení praporu místního pěveckého spolku, byl veden totožným způsobem jako předchozí líčení pohřbu, tedy formou odtažitého, avšak podrobného popisu.⁵⁰⁸ Poměrně dlouhá éra působení děkana Vlasáka se na charakteru pamětních zápisků prakticky neodrazila, neboť si i nadále zachovaly takřka totožnou stagnantní formu jako v případě předchozího duchovního správce.

Závěrečné období páté vltavotýnské farní kroniky poznamenala mírná regrese. Vlasákův nástupce, bývalý děkan z Červené Řečice Václav Kovál nastoupil do funkce roku 1880. Vyjma povšechných zmínek o změnách na českobudějovickém biskupském stolci⁵⁰⁹ či banální anekdotě při příležitosti kanonické vizitace⁵¹⁰ děkan na stránkách místní pamětní knihy

⁵⁰¹ Tamtéž, s. 34, 36.

⁵⁰² Tamtéž, s. 35.

⁵⁰³ Tamtéž, s. 37.

⁵⁰⁴ Tamtéž, s. 37-38.

⁵⁰⁵ Tamtéž, s. 38.

⁵⁰⁶ Tamtéž, s. 39-40.

⁵⁰⁷ Tamtéž, s. 40.

⁵⁰⁸ Tamtéž, s. 41-44.

⁵⁰⁹ Tamtéž, s. 45-46, 50.

⁵¹⁰ Tamtéž, s. 46.

poprvé zohlednil krupobití,⁵¹¹ krutý vítr či míru napadaného sněhu v roce 1887.⁵¹² Ačkoliv děkan Kovál v Týně na Vltavou působil až do roku 1898, posledních deset let se jeho záznamy omezily výhradně na příchody a odchody místních kaplanů.⁵¹³ Renovační práce, jimž byl dříve zasvěcen takřka všechn dostupný prostor, nebyly v případě děkana Kovála naopak zohledňovány prakticky vůbec vyjma dvou výjimek.⁵¹⁴ Poslední autor pamětní knihy zřejmě necítil přílišnou potřebu dokumentovat soudobé události, proto byla kniha na konci 19. využitá využita pouze pro nejdůležitější záznamy ohledně personálních změn v rámci vltavotýnského děkanátu. Ačkoliv se náznaky svébytných či osobitých komentářů a názorů na sepsané záznamy v rámci kroniky objevily relativně pravidelně, na rozdíl od většiny ostatních sledovaných duchovních správ nedošlo v případě pamětních knih z děkanátu v Týně na Vltavou k takřka absolutní změně formátu na pomyslný ego-dokument, neboť se ani původní charakter páté vltavotýnské farní kroniky během její šedesátileté existence výrazně nezměnil.

⁵¹¹ Tamtéž, s. 45, 49.

⁵¹² Tamtéž, s. 48.

⁵¹³ Tamtéž, s. 49-53.

⁵¹⁴ Tamtéž, s. 45, 47.

6. Komparace pamětních záznamů sledovaných farních kronik

Zkoumané pamětní knihy jihočeských farností lze pomyslně rozdělit na tři kategorie dle jejich obsahu a formy. První, poměrně vzácný archetyp kronik se projevoval výlučným zaměřením na hospodářskou stránku chodu církevní administrace a naprostým upozaděním jakékoliv reflexe soudobých či dějinných událostí. Zmíněný postup byl jednotlivými autory uplatněn v případě původní farní kroniky v Horní Stropnici,⁵¹⁵ Křtěnově,⁵¹⁶ Štěpánovicích⁵¹⁷ a u valné většiny pamětních knih vltavotýnského děkanátu.⁵¹⁸ Další druh knih se profiloval veskrze krátkou životností, jelikož některé farní kroniky navzdory pokusům státní správy v 18. a 19. století postupně vznikaly až od 20. let 20. století. Typický příklad v tomto ohledu představují farní kroniky z Dolního Bukovska.⁵¹⁹ Mnohem častěji se však stávalo, že knihy byly sice formálně založeny již v průběhu 18. a 19. století, nicméně naprostá většina zápisků posléze pocházela až z minulého století, což lze nejlépe dokumentovat na příkladě Kamenného Újezdu.⁵²⁰ Třetím druhem pamětních knih je ten vůbec nejrozšířenější, tedy případy, kdy byly texty kronik vedeny dlouhodobě a nereflektovaly pouze jednu konkrétní tematickou kategorii. Vzhledem k avizovaným cílům předkládané práce představuje právě zmíněná třetí kategorie jediný badatelsky uplatnitelný typ pramene, ačkoliv se jednotlivé knihy přirozeně profilely rozličnými způsoby, co se formální i obsahové stránky týče.

6. 1. Formální podoba pamětních knih

6. 1. 1. Rozdělení knih a členění zápisků

Kronikářské záznamy byly zpravidla tvořeny samostatnými odstavci. Naprostá většina zkoumaných farních kronik neobsahovala vyčleněný seznam kapitol, ačkoliv výjimku v tomto ohledu představují původní pamětní knihy ze Římovy a Bílé Hůrky.⁵²¹ Navzdory avizované skutečnosti byly jednotlivé kroniky povětšinou tematicky členěny rozdílným způsobem. Vůbec nerozšířenějším typem kategorizace záznamů bylo vedení textů dle jednotlivých let, které se

⁵¹⁵ SOKA České Budějovice, Farní úřad Horní Stropnice, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1782-1937).

⁵¹⁶ SOKA České Budějovice, Farní úřad Křtěnov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1763-1782).

⁵¹⁷ SOKA České Budějovice, Farní úřad Štěpánovice, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1739-1942).

⁵¹⁸ SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha, (1686-1782); SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1717-1794); SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1769-1885); SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1772-1774).

⁵¹⁹ SOKA České Budějovice, Farní úřad Dolní Bukovsko, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1921-1959); SOKA České Budějovice, FÚ Dolní Bukovsko, Pamětní kniha (1929-1948).

⁵²⁰ SOKA České Budějovice, Farní úřad Kamenný Újezd, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1836-1990).

⁵²¹ Chrástánská farní kronika sice nedisponuje samostatným výčtem kapitol, přesto byla původním autorem rozčleněna na tři formálně oddělené úseky.

vyskytuje ve všech sledovaných kronikách. Od druhé poloviny 19. století byly pamětní záznamy zpravidla navíc uvozeny pomyslným nadpisem po okrajích stran, pouze za mimořádných okolností disponovaly výpisky i standardním záhlavím.

6. 1. 2. Písmo a jazyk kronikářských záznamů

Charakteristika písma se přirozeně odvíjela od sledovaného období a uplatněného jazyka. Německé texty, které zpravidla převládaly do poloviny 19. století, byly téměř vždy sepsány kurentem, jehož míra čitelnosti závisela na schopnostech a talentu jednotlivých autorů.⁵²² Jazykově české záznamy zpočátku využívaly tutéž variantu písma, avšak přibližně od druhé poloviny 19. století pisatelé postupně přecházely od novogotického písma k humanistické kurzívě či polokurzívě, což korespondovalo s dobovým trendem v českých zemích. Latinské výpisky se již od nejstarších záznamů vyskytovaly výhradně v humanistické podobě, ačkoliv konkrétní variace a odchylky opět závisely na individuálním charakteru zapisovatelů.⁵²³

6. 1. 3. Frekvence a rozsah výpisků

Zápisky byly zpravidla vedeny každoročně, ačkoliv mnohaleté odmlky autorů nebyly ve zkoumaných knihách ničím příliš výjimečným ani ojedinělým. Zdůvodnění přestávek ve psaní kronikářských záznamů nebylo jejich zapisovateli často nikterak zdůvodňováno.⁵²⁴ Rozsah zápisků opět záležel na jednotlivých autorech a jejich pohnutkách, obecně však lze usoudit, že se počet i rozsah záznamů procedurálně zvětšoval od přelomu 19. a 20. století.⁵²⁵ V rámci sledovaných kronik nelze stanovit existenci pomyslné korelace mezi počtem obyvatel farnosti a rozsahem či frekvencí pamětních záznamů.

6. 1. 4. Otázka autorství pamětních knih

Všichni autoři sledovaných farních kronik byly součástí místní církevní administrace, nejednalo se však výlučně jen o faráře, děkany či lokalisty. V případě Říмова, Týna nad Vltavou a Bílé

⁵²² Určitou výjimku představují pouze zápisky z poslední farní kroniky z Týna nad Vltavou, jejíž původní autor Martin Tůma využíval obskurní variantu kurentu, vzdáleně připomínající těsnopis, viz SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1836-1898), s. 2-7. Obecně řečeno lze v rámci sledovaných kronik německy psané texty charakterizovat z formálního i obsahového hlediska jako méně rozvinuté v porovnání s jejich českými ekvivalenty, nicméně pro adekvátní komparaci by bylo nevyhnutelně nutné sledovat i jiné, čistě německy vedené knihy z přelomu 19. a 20. století mimo Rudolfova, např. z Horní Stropnice, viz SOKA České Budějovice, FÚ Horní Stropnice, Pamětní kniha (1782-1937).

⁵²³ Na základě zkoumání výše uvedených kronik lze souhrnně konstatovat, že byly nejstarší latinské záznamy mnohem zdobenější než ty z 19. či 20. století, ačkoliv v pozdějších etapách byla latina využita výhradně pro účely přepisů významných dokumentů, kdežto původně zosobňovala primární jazyk všedních zápisků.

⁵²⁴ Výjimku z pomyslného pravidla představovaly záznamy římovského faráře Pauluse, jenž vysloveně odmítal dokumentovat průběh první světové války, viz SOKA České Budějovice, Farní úřad Římov, Pamětní kniha (1909-1920), inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, s. 58-81.

⁵²⁵ V rámci sledovaných kronik lze uvedený trend postřehnout především v případě Říмова, částečně i Chrást'an.

Hůrky se do místního kronikářského úsilí rovněž zapojili osobní kaplani, avšak vyjma vltavotýnského kooperátora Matěje Mikoty⁵²⁶ byly v ostatních případech záznamy kaplanů vedeny pouze v mimořádných případech způsobených setrvalým onemocněním původního autora. Na zcela unikátní případ děkana Švece nelze v tomto ohledu brát zřetel, neboť se nejednalo o jednoho z autorů původní nákeřské pamětní knihy.

6. 1. 5. Vliv farních kronik na ostatní knihy v rámci farní administrativy

Farní administrativy zpravidla disponovaly značným množstvím ryze účelových knih rozličného charakteru, jejichž existence ojediněle zasahovala i do chodu farních kronik. Ačkoliv všechny sledované jednotky církevní správy disponovaly vlastními knihy fundací, přesto však lze ve většině zkoumaných kronik nalézt jejich opisy.⁵²⁷ V případě chráštánské administrativy místní autoři zpočátku rovněž upotřebili závěrečné strany kroniky pro přepisy seznamů biřmovanců, než došlo k zavedení samostatné knihy pro tytéž účely v polovině 19. století.⁵²⁸ Určitá provázanost ve většině farních kronik existovala i v případě kostelních účtů, které bývaly vedeny samostatně, i když v 18. a 19. století autoři pamětních knih často vyhrazovali značný prostor tabulkovým přepisům výdajů za významné renovace.

6. 1. 6. Podpisy a datace pamětních záznamů

V 18. a 19. století se autoři pamětních záznamů povětšinou prezentovali v samém úvodu svých textů, ale podpisy vlastních výpisků zpravidla nebyvaly pravidelnou součástí farních kronik.⁵²⁹ Zápisky byly původně vedeny podle jednotlivých let, přesnější stanovení dat na konkrétní dny začalo převládat až od druhé poloviny 19. století. Většina autorů však primárně reflektovala datum konání popsaných událostí, tudíž faktické datum sepsání kronikářských záznamů není ve sledovaných kronikách zpravidla přítomno.

⁵²⁶ Kaplan Mikota svými kronikářskými zápisky shrnul takřka kompletní období působení děkana Vinařického, aniž by byl dotčený církevní hodnostář dle dostupných záznamů jakýmkoliv způsobem trvale indisponován, viz SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1836-1898), s. 26-32.

⁵²⁷ Opisy fundací se ve všech sledovaných kronikách vyskytují v období 17. až 19. století, poté byly zpravidla nadace už výhradně součástí samostatné knihy. Kronikářské opisy fundací vesměs nereflektovaly všechny tehdejší dary, neboť byly povětšinou opisovány jen v případech, kdy se jednalo o zcela mimořádnou finanční částku či hodnotný předmět, nebo byl jejich darovatelem významná osoba.

⁵²⁸ SOKA České Budějovice, FÚ Chrástany, Kniha biřmovanců (1846-1889).

⁵²⁹ Na pravidelné podepisování vlastních textů mimořádně dbala většina autorů druhé bělohůrecké farní kroniky, viz SOKA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1837-1947). Součástí též pamětní knihy jsou rovněž zcela unikátní podpisy faráře a jiných osob při návštěvě patrona kostela či setkání s armádními důstojníky, viz tamtéž, s. 70-75.

6. 1. 7. Grafické přílohy farních kronik

Naprostá většina sledovaných farních kronik neobsahuje žádnou formu grafických příloh vyjma ojedinělých zdobných nadpisů kapitol. Teprve na přelomu 19. a 20. století došlo k určité progresi vlivem rozšíření fotografických záznamů, proto od 80. let 19. století vybraní autoři do kroniky posléze pravidelně začleňovali zobrazení místního kostela, významných staveb v obci, případně okolní krajiny,⁵³⁰ ačkoliv se v případě Týna nad Vltavou a Rudolfova tento trend do konce 19. století na stránkách tamních kronik neobjevil. Ručně kreslené ilustrace představují napříč uvedenými knihami naprostou raritu.⁵³¹ Vyjma uvedených kategorií příloh byly do farních kronik poměrně často vkládány dobové noviny,⁵³² poštovní známky,⁵³³ či ukázky drobných soudobých mincovních i papírových platidel.⁵³⁴ Autoři ze Říмова a Chrást'an do svých kronik rovněž začlenili vybrané statistické údaje o dějinách farnosti ve formátu přehledně zpracovaných tabulek.⁵³⁵

6. 2. Obsahové hledisko pamětních knih

6. 2. 1. Tematická kategorizace pamětních záznamů.

Členění farních kronik na jednotlivá témata zpravidla odpovídalo konkrétním dobovým úsekům. Zatímco v počátečních záznamech ze 17. či 18. století převládala reflexe dosavadní historie církevní administrace či vlastní osady,⁵³⁶ od 19. století začali autoři opatrně zohledňovat i okolnosti úrody nebo meteorologické měření teploty. Napříč staletími v rámci sledovaných kronik autoři periodicky dokumentovali zevrubnými i povšechnými zprávami renovace na kostelním areálu či farní budově, jež zkoumaným záznamům prakticky dominovaly

⁵³⁰ Zmíněný trend se významně manifestoval v případě druhé římovské farní kroniky, viz SOkA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1912-1920) nebo pozdních zápisních chrást'anské farnosti, viz SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, Pamětní kniha (1751-1928), s. 40, 42, 80-92.

⁵³¹ Například ručně kreslený záznam ze setkání bělohůreckého faráře Thira s důstojníkem na koni z roku 1913, viz SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1837-1947), s. 74-75.

⁵³² Zápisky druhé farní kroniky byly poměrně často doplněny dobovým tiskem, viz SOkA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1912-1920).

⁵³³ Rakouskouherské, německé, italské i československé poštovní známky byly od druhé poloviny 19. století pravidelně vleповány po okrajích stran druhé ledenické farní kroniky, viz SOkA České Budějovice, Farní úřad Ledenice, inv. č. 2 sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1842-1929). Protektorátní známky byly rovněž součástí pamětní knihy z Kamenného Újezdu, viz SOkA České Budějovice FÚ Kamenný Újezd, Pamětní kniha (1836-1990), s. 95.

⁵³⁴ Například bankovky a státovky ze 40. až 60. let 20. století, viz tamtéž, s. 175-178; papírové oběživo z roku 1782, viz SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, Pamětní kniha (1751-1928), s. 94.

⁵³⁵ Tamtéž, s. 24; SOkA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1912-1920), s. 10.

⁵³⁶ Zdroje historických údajů jednotliví autoři zpravidla neuváděli, v určitých případech ale neopomenuli zmínit prameny z místních farních archivů, viz SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, Pamětní kniha (1812-1862), s. 12-22; případně pozdější dobová periodika, viz SOkA České Budějovice, Farní úřad Římov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1648-1909), s. 71/68

především v první polovině 19. století.⁵³⁷ V téže době vybraní autoři začali rovněž pravidelně zaznamenávat soudobé politické události domácího i zahraničního charakteru, nicméně jejich líčení se stalo pomyslným středobodem vlastních textů až ve 20. století, kdy byly jednotlivé zápisky taktéž případně osobitě glosovány a komentovány. Vyjma římovské pamětní knihy nebylo překvapivě příliš zohledňováno slavení církevních svátků nebo průběh kanonických vizitací, jen povrchně byly reflektovány změny na pozicích významných církevních hodnostářů v českých zemích i zahraničí.

6. 2. 2. Znamky a prvky ego-dokumentu na stránkách farních kronik

Navzdory skutečnosti, že většina autorů sledovaných farních kronik pocházela z českojazyčného prostředí, duchovní správci jen ojediněle projevovali vlastenecké cítění či případnou averzi k ostatním národům. Autoři pamětní knihy z etnicky rozděleného Rudolfova historicky doložené konflikty mezi Čechy a Němci bagatelizovali,⁵³⁸ nelze však usoudit, zda se jednalo z jejich strany o původní záměr nebo přirozené vyústění nepříznivých okolností. Co se politické angažovanosti autorů týče, v nejstarším sledovaném období se duchovní správci zpravidla nikterak neprojevovali vyjma obligátních vyjádření loajality k habsburskému panovnickému rodu, ale upřímnost těchto tvrzení nelze z dostupných pramenů uspokojivě osvětlit. Teprve pamětní záznamy z 20. století zahrnovaly díky obšírným dokumentacím okolností první světové války, rozpadu monarchie a vzniku československého státu notně subjektivní líčení dobových událostí.⁵³⁹ Vztahy s místními osadníky bývaly dle kronikářských záznamů povětšinou silně ambivalentní,⁵⁴⁰ stejně tak jednání s příslušnými patronátními úřady či samotným patronem osobně.⁵⁴¹ Čtenářská obec farních kronik nebyla povětšinou nijak konkretizována, jen zcela výjimečně měla být kniha případně dostupná dalším generacím

⁵³⁷ Častým předmětem zájmu byla rovněž otázka farních pozemků včetně zahrad a polností, viz SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1804-1837), s. 24-27.

⁵³⁸ SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, Pamětní kniha (1688-1882), s. 6-14.

⁵³⁹ Nejvýraznější nárůst objemu kronikářských záznamů v avizovaném období proběhl v rámci druhé římovské pamětní knihy, viz SOkA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1909-1920), s. 125, 145-149, 151. Obdobný rozměr zápisků lze sledovat i v případě záznamů z Chrást'an, reflexe vzniku republiky však byla oproti Římovu notně zanedbána, viz SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, Pamětní kniha (1751-1928), s. 86-87.

⁵⁴⁰ Zdaleka nejlépe byly proměnlivé vztahy věřících a farářů v průběhu staletí dokumentovány na stránkách první římovské pamětní knihy, viz SOkA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1648-1909).

⁵⁴¹ Vzájemné neshody mezi autory pamětních knih a patronátními úřady byly zdaleka nejpůsobivěji zdokumentovány v rámci nákeřské farní kroniky, viz SOkA České Budějovice, FÚ Nákrí, Pamětní kniha (1812-1860), s. 12-22. Průběh podobného konfliktu byl rovněž reflektován římovských farářem Šimonem Haláčkem, viz SOkA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1912-1920), s. 79-83/76-80. Počáteční ostré výtky vůči úředníkům schwarzenberského patronátního úřadu na stránkách chrášt'anské kroniky nakonec neeskalovaly ve vyhrocený spor, viz SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, Pamětní kniha (1751-1928), s. 70-76.

místních obyvatel.⁵⁴² Případný přesah byl i v těchto případech však pouze naznačen, nikoliv výslovně uveden.

6. 2. 3. Sebereflexe autorů pamětních knih

Vlastní osobě autoři kronikářských záznamů zpočátku vyjma uvedení jména či rodiště příliš pozornosti nevěnovali, nicméně od 19. století již tvořilo nedílnou součást úvodních zápisků vybraných duchovních správců jmenné seznamy předchozích působišť na ostatních farnostech či lokáliích. Samotný průběh příchodu do přidělené jednotky církevní správy autoři s citelným zaujetím dokumentovali až od přelomu 19. a 20. století. V rámci úvodních textů bývali předchozí duchovní správci podrobeni hodnocení své éry, povětšinou však autoři své předchůdce na stránkách kroniky chovali v úctě.⁵⁴³ Někteří autoři se dokonce odhodlali komentovat či přímo upravovat texty předešlých církevních hodnostářů prostřednictvím marginálních přípisků.⁵⁴⁴ Existence rodinných příslušníků duchovních správců povětšinou zůstala případným čtenářům skryta, ačkoliv byli příbuzní autorů velmi ojediněle dokonce pomyslnými hybateli děje kronikářských zápisků.⁵⁴⁵ Naprostou stranou zájmu v převážně většině případů taktéž zůstávala otázka motivace vést pamětní záznamy.⁵⁴⁶

⁵⁴² Náznaky zmíněného budoucího využití pamětních knih laickou veřejností lze vyjma Říмова dokumentovat i v případě původních zápisků nákeřské farní kroniky, viz SOKA České Budějovice, FÚ Nákří, Pamětní kniha (1812-1862), s. 3-10.

⁵⁴³ Předchozí duchovní správci bývali v rámci zmíněných hodnocení povětšinou velebeni za vykonané skutky, avšak nelze stanovit, jestli se vždy skutečně jednalo o věrné vyjádření vlastních pocitů. Ačkoliv drtivá kritika předchůdců nebyla na stránkách sledovaných kronik dokumentována, ojediněle lze přesto narazit na opatrné výtky či dokonce invectivy. Například chráštanský farář Vojtěch Maverle brzy po svém nástupu do funkce poukazoval na nepořádek údajně zapříčiněný předchozím duchovním správcem, viz SOKA České Budějovice, FÚ Chrástany, Pamětní kniha (1751-1928), s. 52.

⁵⁴⁴ Nezřetelnější iniciativu v tomto směru projeвили autoři z Chrástana a Říмова, viz tamtéž, s. 40, 42; SOKA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1648-1909), s. 85/82

⁵⁴⁵ Již původní římovská farní kronika obsahuje povšechné zmínky o sestře lokalisty Veselého a rodičů faráře Haláčka, viz SOKA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1648-1909), s. 19/16, 75-76/72-73. Výročí zlaté svatby rodičů římovského faráře Jaroslava Pauluse bylo dokumentováno podobným formátem, bylo však doplněno jejich společnou fotografií, viz SOKA České Budějovice, FÚ Římov, Pamětní kniha (1912-1920), s. 71-72. Prvky ego-dokumentu obsahovaly rovněž notně emotivní líčení pohřbu vlastní matky nákeřského lokalisty Jakuba Zelenky, viz SOKA České Budějovice, FÚ Nákří, Pamětní kniha (1812-1862); případně zapojení otce bělohůreckého faráře Aloise Kuliše při převozu stavebního materiálu, viz SOKA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1837-1947), s. 59.

⁵⁴⁶ Konkrétní výjimku zosobňují bělohůrecké farní kroniky, viz SOKA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1804-1837); SOKA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, Pamětní kniha (1837-1947). První z nich započala svou existenci z popudu českobudějovického biskupa Schaaffgotscheho, druhá byla etablována kvůli vydání nařízení hraběte Chotka. Právě zmíněné pokyny ohledně vedení farních kronik z roku 1835 měly zdaleka největší vliv na založení značné části pamětních knih, viz SOKA České Budějovice, FÚ Kamenný Újezd, Pamětní kniha (1836-1990), s. 14-15; případně SOKA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, Pamětní kniha (1836-1898), s. 2-3.

Závěr

Osudy farních kronik v rámci předkládané práce nebyly vždy totožné, přesto jejich graduální vývoj do značné míry vykazoval podobné znaky napříč naprostou většinou pamětních knih. Cílem kvalifikační práce bylo vyjma tematické kategorizace zápisků dle jednotlivých autorů rovněž sledovat, zdali se postupem času v pamětních záznamech projeví určité prvky ego-dokumentu. Souhrnně lze stanovit, že z původních osmnácti farností a lokálií v rámci vikariátu České Budějovice-venkov, které disponovaly vlastními pamětními knihami, reflektovalo osobité zápisky asi dvě třetiny z nich. Zbývající kroniky výhradně dokumentovaly záležitosti čistě praktického charakteru v souvislosti s ekonomickým chodem duchovních správ, avšak ani výše uvedená většina farních knih nepředstavovala vždy ideální pramenný materiál pro sledování vytýčených cílů diplomové práce. Značně problematické byly především ty kroniky, jejichž existence započala až na přelomu 19. a 20. století, tudíž jejich rozsah neodpovídal ostatním, povětšinou notně rozsáhlejším původním knihám. Po kvalifikovaném výběru bylo následně vybráno pět duchovních správ, jejichž kronikářská díla se posléze stala předmětem předkládané práce.

Uvedené farní kroniky v rámci diplomové práce byly vždy selektovány kvůli jejich specifickým znakům. Pamětní knihy z Bílé Hůrky byly vedeny ve dvou vydáních. Ačkoliv naprostá většina duchovních správ po většinu své existence spravovala jen jednu farní kroniku, přesto by výše zmíněný dualismus sám o sobě nepředstavoval napříč sledovanými knihami unikátní počin, vlastní formát a charakter zápisků obou knih je nicméně ve vzájemné komparaci takřka naprosto odlišný. Zatímco obě římovské pamětní knihy obsahovaly prakticky stejnou variabilitu zápisků, první bělohůrecká farní kronika dokumentovala takřka výhradně záležitosti týkající se ekonomického chodu farnosti, kdežto v pořadí druhá pamětní kniha zahrnovala rozličné zápisky reflektující různorodé soudobé i historické události. Co se unikátních rysů ostatních kronik týče, v rámci rudolfovské pamětní knihy naprosto absentují česky psané záznamy ve prospěch latinsky a německy vedených textů, jež byly navíc zaznamenávány již od druhé poloviny 17. století. V případě chrástánské farnosti byla sice kronikářská činnost zahájena až o sto let později, avšak na rozdíl od Rudolfova byly místní zápisky vedeny pravidelně a kontinuálně. Děkanát Týn nad Vltavou je vyjma samotného titulu ojedinělý svým předchozím význačným postavením, které se manifestovalo vedením hned pěti pamětních knih. Nákeřská farní kronika na první pohled charakterem svých zápisků ani vnější stránkou příliš nezaujme, nicméně její celkový obsah ve druhé polovině 20. století shrnul pozdější duchovní

správce farnosti ve formě důkladného přepisu, což napříč sledovanými duchovními správami nemá obdoby.

Z hlediska komparativní metody zosobňují farní kroniky z Nákří, Chrášťan a Bílé Hůrky takřka totožný typ pramene jako v případě obou římovských pamětních knih. Počáteční záznamy z 18. století vesměs zahrnují strohé i rozvleklé líčení dosavadních dějin farnosti včetně éry vybraných předchozích duchovních správců. Zpočátku poměrně jednostranně zaměřené zápisky od 19. století sledovaly podstatně širší okruh zájmu včetně textů o rozmarech počasí nebo informací o průběhu a výsledku úrody obilnin. Reflexe soudobých událostí politického charakteru či zcela mimořádných okolností ze zahraničí bývala rovněž ve všech třech případech alespoň částečně zastoupena. Až do druhé poloviny 19. století takřka všem sledovaným knihám naprosto dominovaly texty zohledňující renovační úsilí autorů kronik na přiděleném kostelním areálu nebo budově farnosti. Nejpozději od přelomu 19. a 20. století kronikářské záznamy z Chrášťan a Bílé Hůrky setrvale sloužily k prezentaci vlastních názorů ve formě opakovaných projevů vlasteneckého cítění nebo kritiky dobové sekulární politiky, čímž poslední záznamy obou zmíněných knih získaly takřka deníkový charakter. Tentýž vývoj od otažitých, úředních záznamů po svébytný ego-dokument se projevil i na příkladě již zpracovaných římovských farních kronik.

V ostrém kontrastu k výše zmíněné charakterizaci naopak vystupují pamětní knihy z Týna nad Vltavou a Rudolfova. Jelikož se však rudolfovská pamětní kniha vlivem nejistitelných okolností nachází ve stavu značné torzovitosti vlivem absence původního hřbetu a kapitálku, mohly se některé původní strany farní kroniky nenávratně ztratit. Případný, v současnosti nedoložitelný přerod rudolfovské pamětní knihy ve svébytný ego-dokument každopádně nelze z dostupných údajů stanovit. Vltavotýnské farní kroniky vesměs sledovaly ekonomické a finanční záležitosti, případně nabízely zevrubné shrnutí dějin pražského arcibiskupství. Pouze poslední dostupná pamětní kniha z Týna nad Vltavou disponuje standardními kronikářskými texty, nicméně i v tomto případě převažovaly ryze praktické záznamy, neboť případné osobité komentáře či glosy ze stran individuálních autorů byly v porovnání s chrášťanskými či bělohůreckými výpisky mnohem vzácnější.

Všechny tematické kategorie pamětních zápisků se nicméně nepodařilo vždy v úplnosti vysledovat. Otázka čtenářské obce, jež byla rovněž notně marginálním úkolem předkládané práce, zůstala navzdory zkoumání výše uvedených kronik povětšinou vyjma zcela ojedinělých náznaků neobjasněna, neboť se zřejmě nejednalo o problematiku, kterou sledovaní autoři pokládali za nutné pravidelně reflektovat. Stejný osud poznamenal i problematiku kontroly pamětních záznamů ze strany vyšších církevních hodnostářů. Ze všudypřítomných podpisů

představitelů českobudějovického episkopátu lze usoudit, že povšechná revize farních kronik probíhala v rámci kanonických vizitací, avšak samotný obsah knih nebyl zřejmě důkladněji reflektován, neboť primárním cílem zmíněných validací bylo nejspíše potvrdit vlastní existenci kronikářských záznamů. Případný nevhodný obsah nebo příliš malý rozsah zápisů nebyl zjevně součástí zmíněných kontrolních procedur.

Jazykové hledisko také prokazatelně hrálo významnou roli v souvislosti s charakterem a celkovým vyzněním jednotlivých výpisků. Zatímco byly německojazyčné záznamy prakticky bez výjimky odtažité, neřkuli úřední povahy, latinsky psané texty již ojediněle reflektovaly názory a náznaky osobnostních rysů svých autorů, kdežto česky vedené výpisky od druhé poloviny 19. století pravidelně zahrnovaly nepřeborné množství emočních projevů. Výše uvedená profilace německy psaných záznamů mohla pouze odrážet soudobá nařízení hraběte Karla Chotka, stanovující pravidla pro vnější i vnitřní stránku pamětních záznamů. Sledování praktických dopadů zmíněných pokynů bylo rovněž druhotným cílem předkládané práce.

Formální hledisko zmíněného nařízení z roku 1835 bylo sledovanými autory vesměs dodrženo, včetně výhradního využívání němčiny nebo latiny, přehledného číslování stran nebo používání vhodné psací látky. Poměrně kuriózně však takřka všem sledovaným autorům zřejmě činil zdaleka největší problém opsat do příslušných knih samotný text nařízení dle pokynu číslo 13, neboť byl tento bod napříč uvedenými kronikami soustavně ignorován, ačkoliv motivaci pro absenci zmíněného opisu nelze z dostupných záznamů stanovit. Zbývající body nařízení, jež se vesměs týkaly vlastního obsahu kronik, byly napříč sledovanými kronikami všech duchovních správ pečlivě dodržovány včetně snahy o co nejobjektivnější líčení bez přidáných osobnostních komentářů. Prakticky jedinou výjimku představuje bod číslo 5, který nařizoval, aby farní knihy rovněž alespoň částečně sloužily jako kroniky přilehlých sídelních osad či měst. V rámci uvedených pamětních knih se nicméně reflexe regionálních dějin v první polovině 19. století vyskytuje notně poskrovnu. Paradoxně byl zmíněný pokyn na stránkách farních kronik uplatňován až od 50. a 60. let téhož století, kdy se ale naopak začaly „porušovat“ předchozí nařízení ohledně odtažitosti a ryzí formálnosti jednotlivých textů. Náznaky svébytných prvků ego-dokumentu lze u sledovaných farních kronik rovněž postřehnout až od druhé poloviny 19. století.

Souhrnem se v rámci sledované práce potvrdila výchozí domněnka, že postupný přerod farních kronik ve svébytné ego-dokumenty nebyl zcela ojedinělou výstředností držitelů římovské farnosti. Ačkoliv se zmíněný vývoj neuskutečnil na stránkách všech dostupných pamětních knih, přesto ho lze s jistou opatrností pokládat za určitý dobový trend, jenž potenciálně překračoval hranice českobudějovické diecéze. Je však prakticky zcela jisté, že

všichni sledovaní duchovní správci měli navzdory výše uvedeným formálním nařízením nad obsahem pamětních knih téměř naprostou kontrolu, tudíž se formát kroniky a charakteristika zápisků vesměs odvíjela výhradně od osobnosti, píle i cílů jednotlivých autorů kronik.

Primárním nedostatkem předkládané práce je skutečnost, že pro stanovení zobecňujících tvrzení by bylo třeba zkoumat podstatně větší množství pamětních knih, ideálně napříč odlišnými vikariáty nebo přímo diecézemi, aby se vyloučila domněnka, že výše uvedený formát ego-dokumentu farních kronik nebyl pouhou regionální zvláštností českobudějovické oblasti. Výraznou nedokonalostí v rámci diplomové práce je rovněž absence ostatních německojazyčných kronik vyjma Rudolfova, ačkoliv byla i zmíněná pamětní kniha do značné míry sepsána latinsky. Bez adekvátní komparace nelze tudíž s naprostou jistotou učinit zobecňující výrok, že charakter německy vedených textů byl z obsahového i formálního hlediska méně rozvinutý, ačkoliv by souhrnný profil vybraných zápisků v rámci sledovaných knih uvedenému tvrzení do značné míry odpovídal.

Co se dalšího využití předkládané práce týče, kromě výše uvedené komparace napříč hranicemi vyšších jednotek církevní správy nelze opomenout ostatní vybrané pamětní kroniky z téhož vikariátu České Budějovice-venkov. Vyjma německojazyčných knih z Horní Stropnice, jejíž autoři dokonce reflektovali průběh druhé světové války z perspektivy nacistické třetí říše, za pozornost stojí původní farní kronika z Kamenného Újezdu, která obsahuje badatelsky hodnotné záznamy z období socialistického Československa, včetně dokumentace únorových událostí roku 1948. Dvě pamětní knihy farního úřadu Dolní Bukovsko taktéž představují materiál hodný zkoumání, neboť poutavě odrážejí dřívější parcelaci obce, jež se až do 20. století dělila ve dvě na Dolní a Horní Bukovsko. Nesmírně bohatý fond děkanského úřadu Týn nad Vltavou si rovněž zaslouží kontinuální badatelskou pozornost včetně valné většiny zkoumaných farních kronik, jejichž obsah sice nebyl kvůli předem stanoveným cílům kvalifikační práce příliš reflektován, přesto však nabízí ohromně cenné dobové shrnutí dějin pražské arcidiecéze.

Sledované cíle práce byly vesměs zevrubně zdokumentovány, tudíž nabyté poznatky mohou v budoucnu napomoci dalšímu případnému odbornému zkoumání farních kronik, jejichž praktické využití pro badatelské účely zůstává navzdory abundantnímu množství dostupných pramenů vesměs nevyužito.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny nevydané:

SOkA České Budějovice, Děkanský úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1686-1782).

SOkA České Budějovice, Děkanský úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1772-1774).

SOkA České Budějovice, Děkanský úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 3, sign. Ia3, kniha 3, Pamětní kniha (1836-1898).

SOkA České Budějovice, Děkanský úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 4, sign. Ia4, kniha 4, Pamětní kniha (1717-1794).

SOkA České Budějovice, Děkanský úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5, Pamětní kniha (1769-1885).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1804-1836).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1836-1947).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Dolní Bukovsko, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1921-1959).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Dolní Bukovsko, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1929-1948).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Horní Stropnice, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1782-1937).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Chrást'any, inv. č. 14, sign. Ib11, kniha 14, Kniha birmovanců (1846-1889).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Chrást'any, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1751-1928).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Kamenný Újezd, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1836-1990).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Křtěnov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1763-1782).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Ledenice, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1842-1929).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Nákří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1812-1862).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Nákří, inv. č. 75, sign. IIIa1, kniha 41, Kniha příjmů a vydání farního kostela (1773-1883).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1688-1882).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Římov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1648-1909).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Římov, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2, Pamětní kniha (1912-1920).

SOkA České Budějovice, Farní úřad Štěpánovice, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1, Pamětní kniha (1739-1942).

Literatura

AMBROŽ, Václav, *Rudolfov*, České Budějovice 1927

BÖHNEL, Miroslav Bedřich, *Dějiny města Rudolfova*, České Budějovice 1956.

BOROVÝ, Klement, *Právo patronátní v Čechách*, Časopis pro katolické duchovenstvo 7, Praha 1866, č. 7, s. 481-491.

BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000.

CUKR, Jiří, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, České Budějovice 2010, s. 28 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

ČAPEK, František Josef, *K počátkům hornického města Adamova (1554—1619)*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 22, České Budějovice 1985, č. 4., s. 249-257.

ČERNÝ, Jiří *Poutní místa Českobudějovicka a Novohradska*, České Budějovice 2014.

DOUBRAVA, Josef, *Otázka patronátní v Čechách*, Časopis pro katolické duchovenstvo 41, Praha 1900, č. 4, s. 271-276.

DROBIL, Emanuel, *Římov, poutní místo v jižních Čechách*, Praha 1904

Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 1998.

GAŽI, Martin, *Čenstochovský kult a bělohůrecký kostel sv. Štěpána v 18. století*, Jihočeský sborník historický 81, České Budějovice 2012, s. 93-98.

- HAJS, David, *Pamětní knihy fary Římov z let 1786-1920*, České Budějovice 2019 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- HÁLEK, Vlastimil, *Dr. Martin Říha, biskup českobudějovický, lidumil a spisovatel*, Vlast 26, Praha 1909 č. 8, s. 707-712.
- HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.
- HLAVOVÁ, Jana, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachovo Březí (1731-1811)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- HULCOVÁ, Anna, *Barokní poutní místo Římov*, České Budějovice 2011 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- HOMOLKOVÁ, Eliška *Pamětní knihy fary Němčice 1759-1939*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- CHALUPSKÝ, Václav, *Nákří-Dívčice-Zbudov*, Hlas lidu 1936, č. 68, s. 1.
- Jeho eminencí kardinál František de Paula Schoenborn kníže-arcibiskup Pražský: Nástin a příběhy z jeho života a smrti jakož i vypsání pohřeb*, Praha 1899, s. 9-10.
- IVANEGA, Jan, *K dějinám bělohůreckého kostela sv. Štěpána v baroku a počátkům díla Františka Jakuba Prokyše v jižních Čechách*, in: Vratislav OURODA, *Památky jižních Čech* 4, České Budějovice 2013, s. 81-98.
- JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 2003.
- KADLEC, Jaroslav, *Církevní dějiny IV. Od sněmu tridentského do konce 19. století*, Praha 1973.
- KADLEC, Jaroslav, *Jan Valerián Jirsík: Biskup českobudějovický*, České Budějovice 1993.
- KADLEC, Jaroslav *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.
- KLABOUC, Vratislav, *Rudolfovsko*, Praha 2008.
- KOŘAN, Jan, *Rudní ložiska oblasti rudolfovské a jejich dějiny*, Praha 1947.
- KOVÁŘ, Daniel, *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*, České Budějovice 2008.
- KOVÁŘ, Daniel, *Českobudějovicko II. Pravý břeh Vltavy*, České Budějovice 2008.
- KOVÁŘ, Daniel, *Panská sídla na Českobudějovicku*, České Budějovice 1998.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Rožmberské kroniky*, České Budějovice 2005.
- LEŠETICKÝ, Vojtěch, *Písně a balady*, Praha 1858
- MRŇA, Jaroslav, *Protocollum domesticum farnosti Velkomeziříčské (1816-1938)*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

Čeněk, Hynek, *Vítězslav*, Naše řeč 2, Praha 1918, č. 4, s. 119-120.

NEMEC, Matúš, *Patronátne právo a vývoj problému menovania do cirkevných úradov v katolíckej cirkvi*, Revue církevního práva 21, Praha 2002, č. 1, s. 5-15.

NEMEŠKAL, Lubomír, *Českobudějovická mincovna v letech 1569-1611*, České Budějovice 1969.

OPPELTOVÁ, Jana – SLAVÍKOVÁ, Věra, *Poklady farních archivů – 2. Pamětní knihy farností*, Informace královéhradecké diecéze 18, 2008, č. 2, Hradec Králové 2008.

Ottův slovník naučný. Díl XII., Praha 1897.

Ottův slovník naučný. Díl XI., Praha 1897.

PLETZER, Karel, *Biskup Jan Valerian Jirsík 1798-1883: Soupis literární činnosti a literatury o něm*, České Budějovice 1993.

PLETZER, Karel, *Týn nad Vltavou*, Týn nad Vltavou 1992.

Pokyny hraběte Chotka k vedení obecních a farních kronik v Čechách (1835), Revue církevního práva 44, Praha 2009, č. 3, s. 211–213.

POLC, Jaroslav, *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*, Praha 1995.

PROKOP, Ivo, *Českobudějovický biskup Martin Josef Říha – Odras jeho myšlenek a činnosti v pastýřských listech a zprávách o stavu diecéze*, Notitiae historiae ecclesiasticae, Ružomberok 2012, č. 2, s. 40—57.

PŠENÍČKA, Stanislav, *Vývoj patronátního práva v českých zemích od doby osvětského absolutismu do roku 1949*, Revue církevního práva 22, Praha 2002, č. 2, s. 127-160.

PUBAL, Václav, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1972, s. 13-14.

PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách*, Brno, 2010.

ROST, Eduard, *Der Rudolfstädter Erzbergbau in alter und neuer Zeit*, Drážďany 1912.

ROUBÍK, František, *Státní kontrola farních pamětních knih*, Časopis pro dějiny venkova 12, Praha 1925, s. 286-288.

ŘEHÁKOVÁ, Alžběta, *Pamětní kniha farnosti fryštácké 1617–1893*, Brno 2013 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity).

SAKAŘ, Josef, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl I. Do zániku hradu Týna r. 1698*, Týn nad Vltavou 1935.

SAKAŘ, Josef, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl II. Století osmnácté*, Týn nad Vltavou 1934.

SAKAŘ, Josef, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl III. 1790-1848*, Týn nad Vltavou 1936.

- SAKAŘ, Josef, *Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí. Díl IV, 1848-1900*, Písek 1957.
- SASSMANN, Alois, *Slabčice*, Praha 2018.
- SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1908.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl VII.*, Praha 1890.
- SILLY, Tomáš, *Pamětní kniha šlapanické farnosti (edice)*, Brno 2017 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity).
- STANĚK, Libor, *Pamětní kniha farního úřadu Malenice (1734-1945)*, České Budějovice 2010 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).
- SUDOVÁ, Martina, *Vltavotýsko*, České Budějovice 2010.
- SVOBODA, Rudolf, *Proces založení českobudějovického biskupství v letech 1783-1789*, *Studia Theologica* 10, č. 3, Olomouc 2008, s. 19-40.
- SVOBODA, Rudolf, *Jan Prokop Schaaffgotsche*, Brno 2009.
- SVOBODA, Rudolf, *Arnošt Konstantin Růžička: josefinista na českobudějovickém biskupském stolci*, České Budějovice 2011.
- SVOBODA, Rudolf, *Josef Ondřej Lindauer-známý i neznámý třetí biskup českobudějovický, Jihočeský sborník historický* 82, České Budějovice 2013, s. 153-163.
- SVOBODA, Rudolf, *Velký koncil na malém městě: první vatikánský koncil, Jan Valerián Jirsík a České Budějovice v letech 1869—1870*, Praha 2016.
- ŠIMŮNEK, Robert – LAVIČKA, Roman, *Páni z Rožmberka 1250-1520*, České Budějovice 2011.
- TEPLÝ, František, *Matriky – zřídlo rodopisu*, *Časopis rodopisné společnosti v Praze* 15, Praha 1943, č. 4, s. 88.
- VEBER, Tomáš, J. V. *Jirsík a jeho kruh. Církevně-společenské aktivity biskupa Jana Valeriána Jirsíka a jeho spolupracovníků*, in: *Duchovní a myšlenkové proměny druhé poloviny 19. století. Sborník příspěvků z vědecké konference pořádané na TF JU 23. února 2006*, České Budějovice 2006, s. 98-104.
- VONDRA, Roman, *Karel hrabě Chotek z Chotkova a Vojnína (1783-1868)*, *Historický obzor* 18, Praha 2007, č. 5, s. 120-132.
- WAGNEROVÁ, Miluše, *Farní kronika Olešnice (1787-1887)*, České Budějovice 2008 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích).

Seznam zkratk

DÚ – děkanský úřad

FÚ – farní úřad

inv. č. – inventární číslo

sign. – signatura

SOkA – Státní okresní archiv

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přední strana vazby první bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 2: Přední strana vazby druhé bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2).

Příloha č. 3: Přední strana vazby původní chrášt'anské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 4: Přední strana vazby původní nákeřské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 5: Přední strana vazby původní rudolfovské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 6: Přední strana vazby páté vltavotýnské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5).

Příloha č. 7: Ukázka písma faráře Františka Částky z úvodu první bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 8: Ukázka písma faráře Antonína Dvořáka z úvodu druhé bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2).

Příloha č. 9: Ukázka písma faráře Vojtěcha Karmazína z úvodu původní chrášt'anské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 10: Ukázka písma lokalisty Josefa Zelenky z úvodu původní nákeřské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 11: Ukázka písma faráře Kryštofa Wagnera z úvodu původní rudolfovské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 12: Ukázka písma děkana Martina Tůmy z úvodu páté vltavotýnské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5).

Příloha č. 13: Seznam autorů první bělohůrecké farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

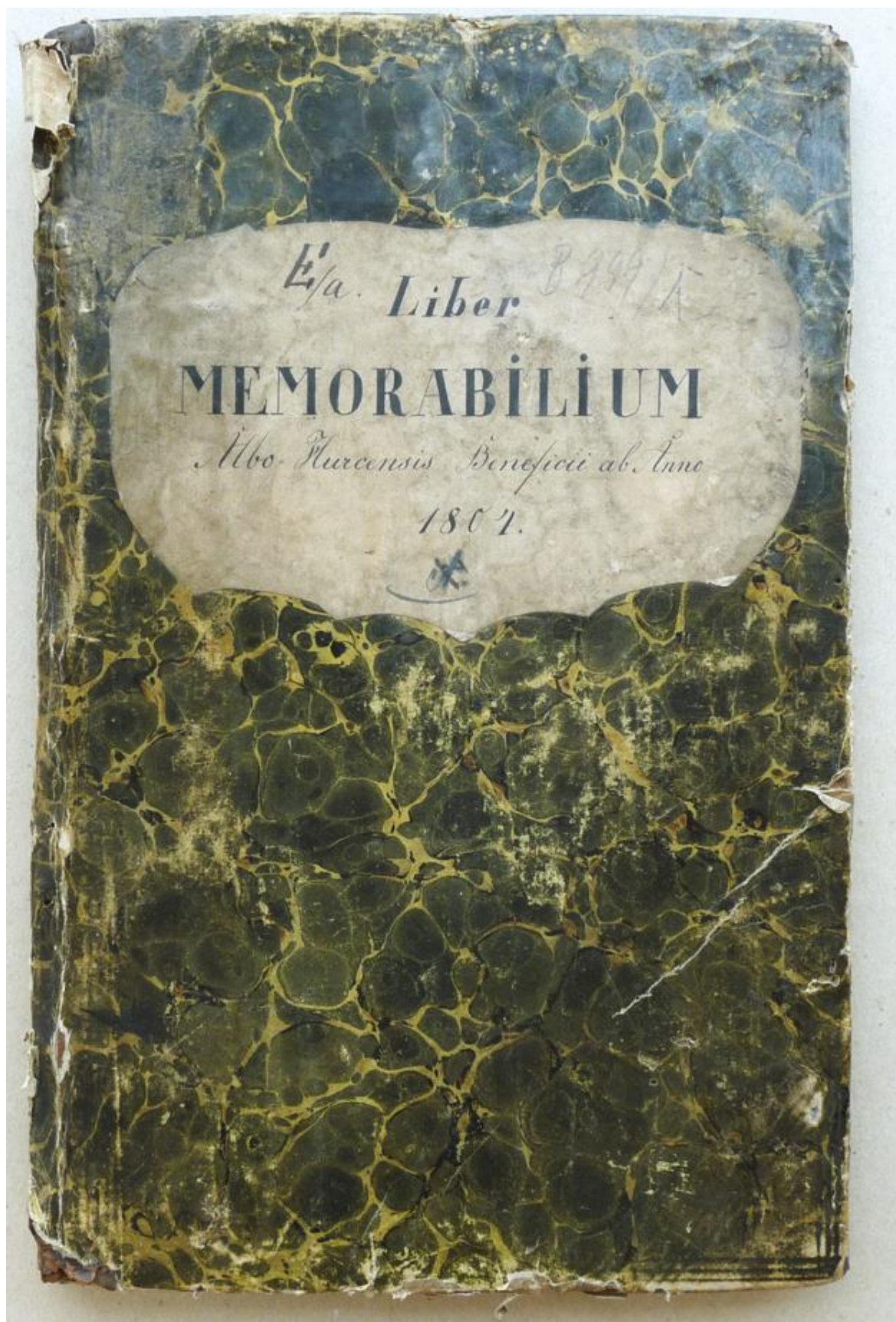
Příloha č. 14: Seznam autorů druhé bělohůrecké farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2).

Příloha č. 15: Seznam autorů původní chrást'anské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

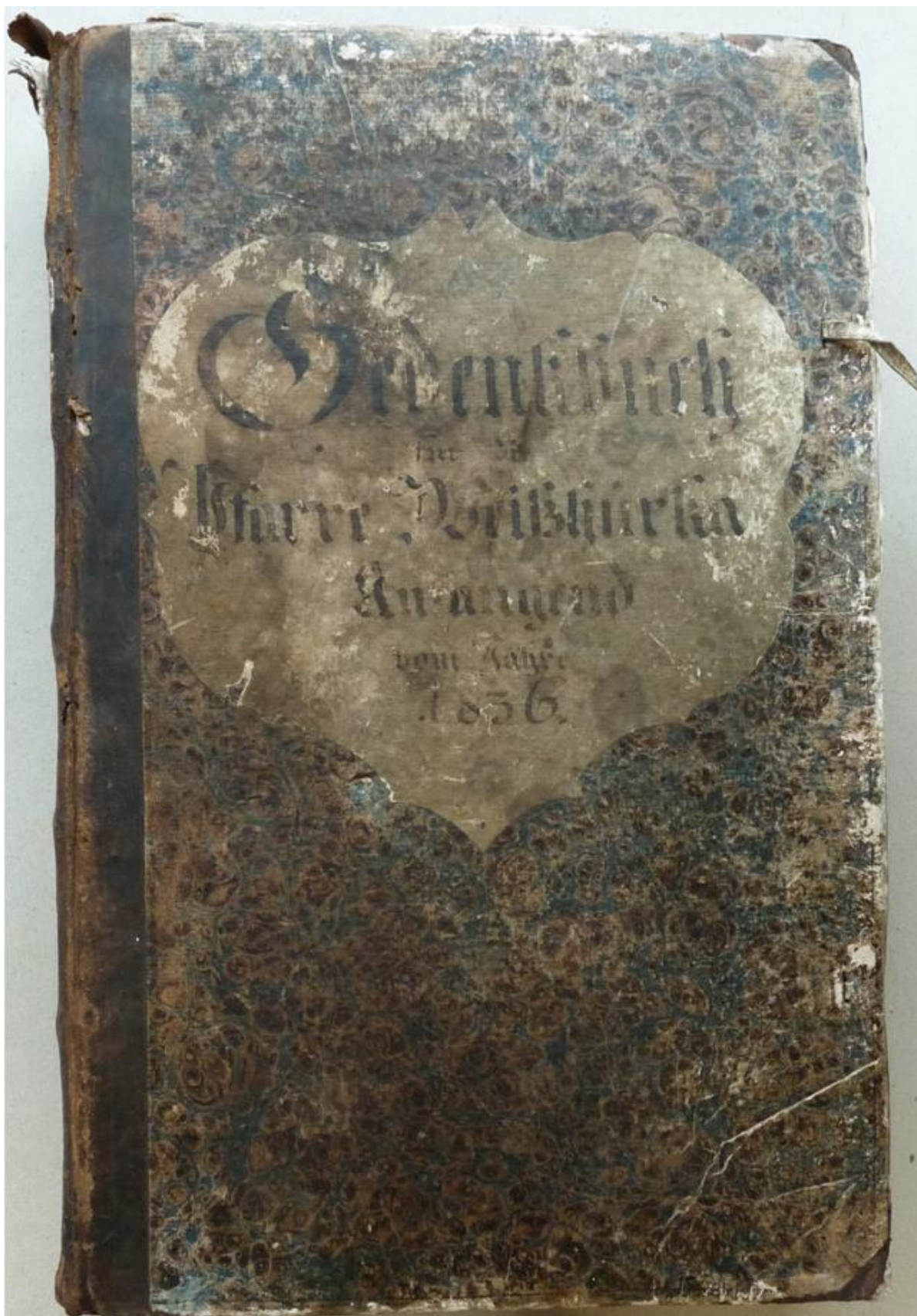
Příloha č. 16: Seznam autorů původní nákeřské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Nákrří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 17: Seznam autorů původní rudolfovské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

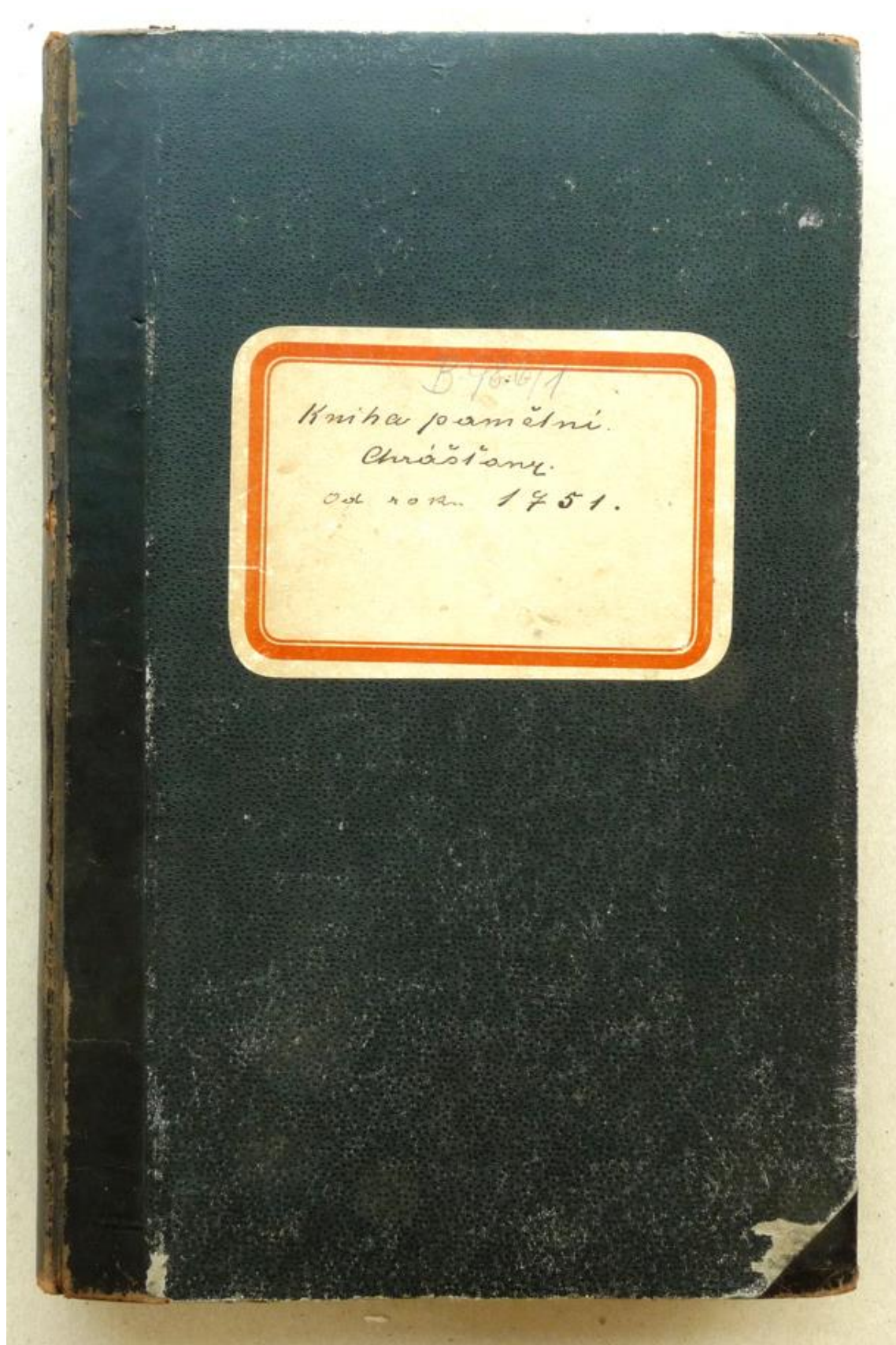
Příloha č. 18: Seznam autorů páté vltavotýnské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5).

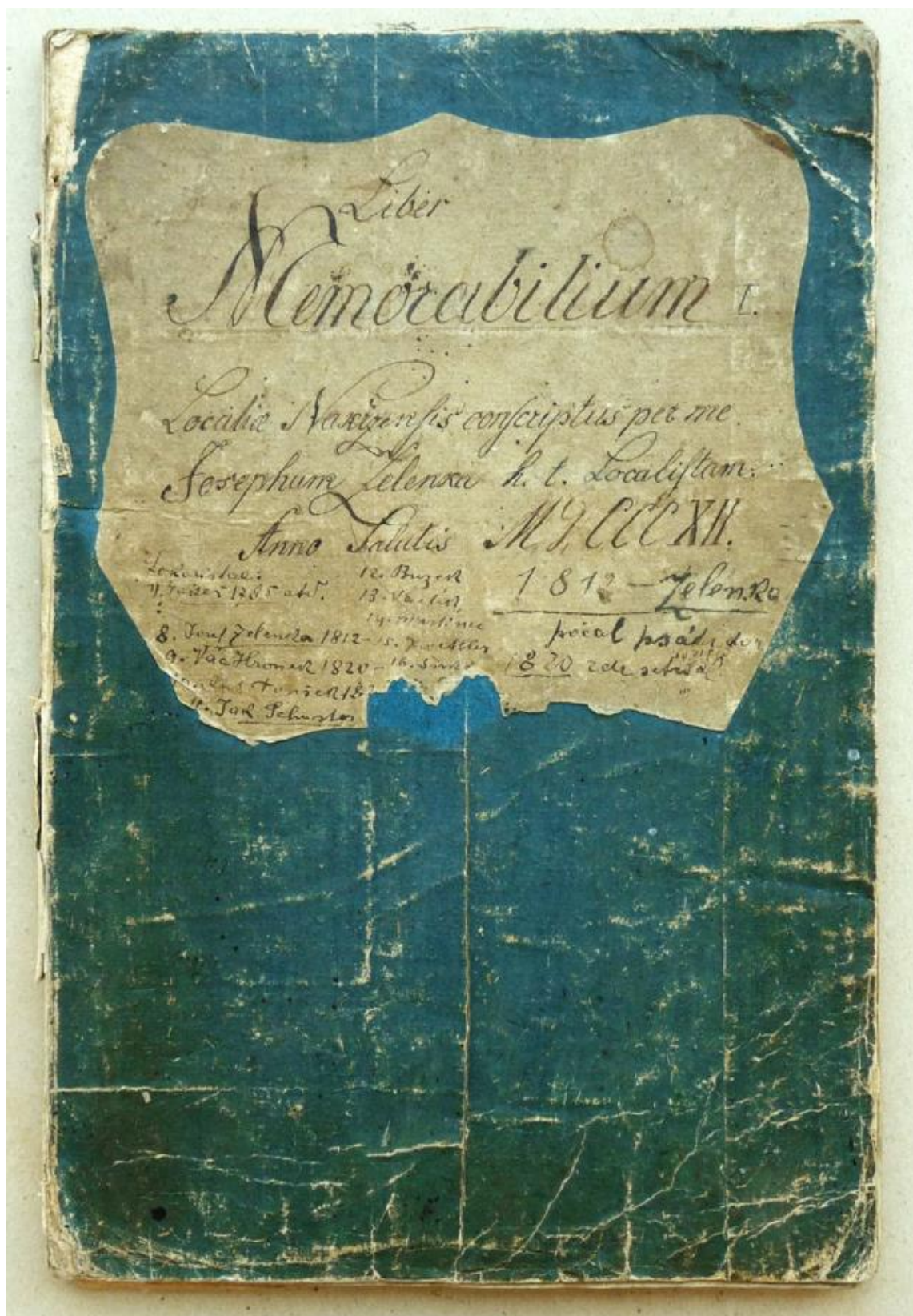
Příloha č. 1: Přední strana vazby první bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

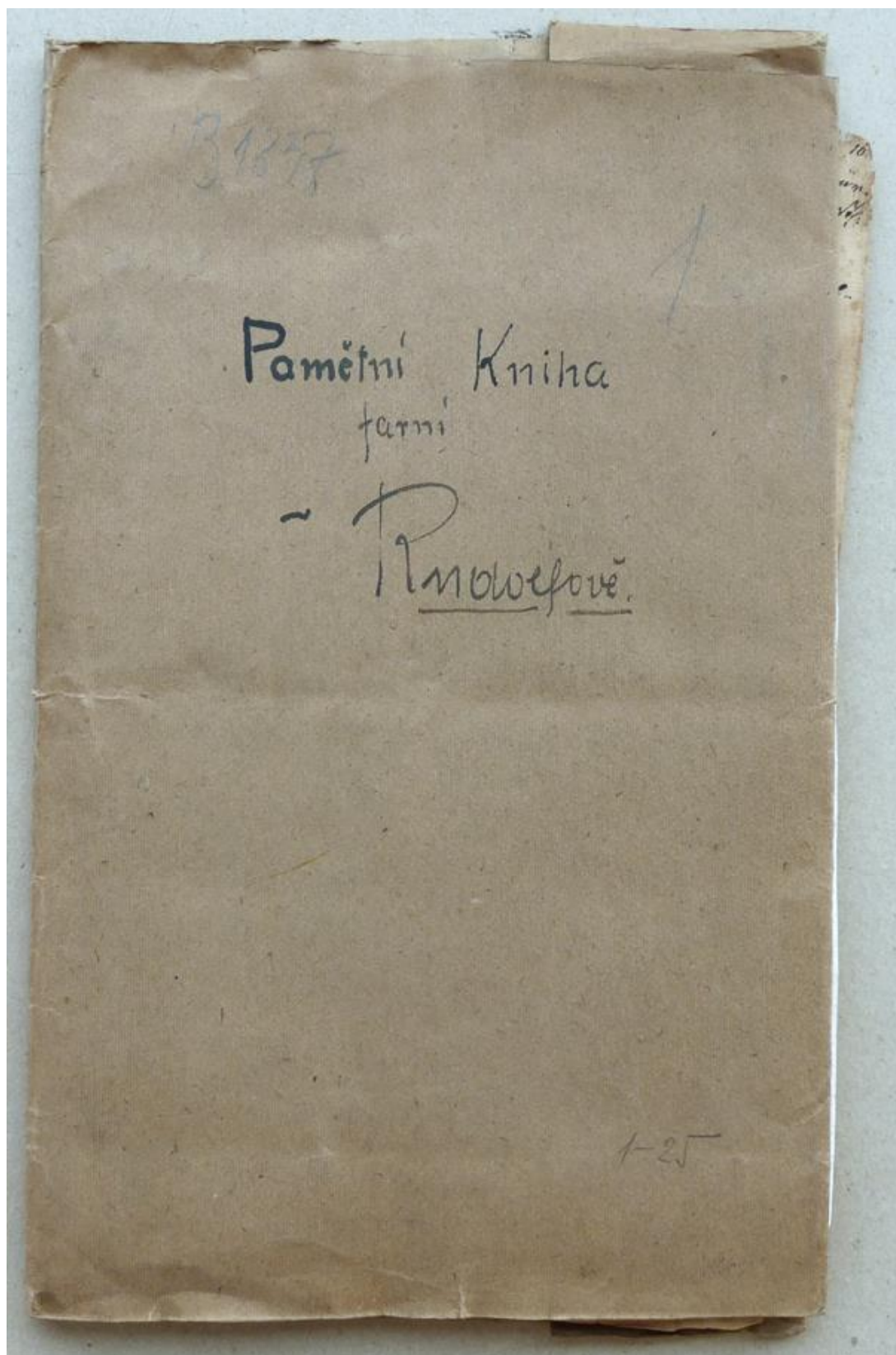
Příloha č. 2: Přední strana vazby druhé bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2).

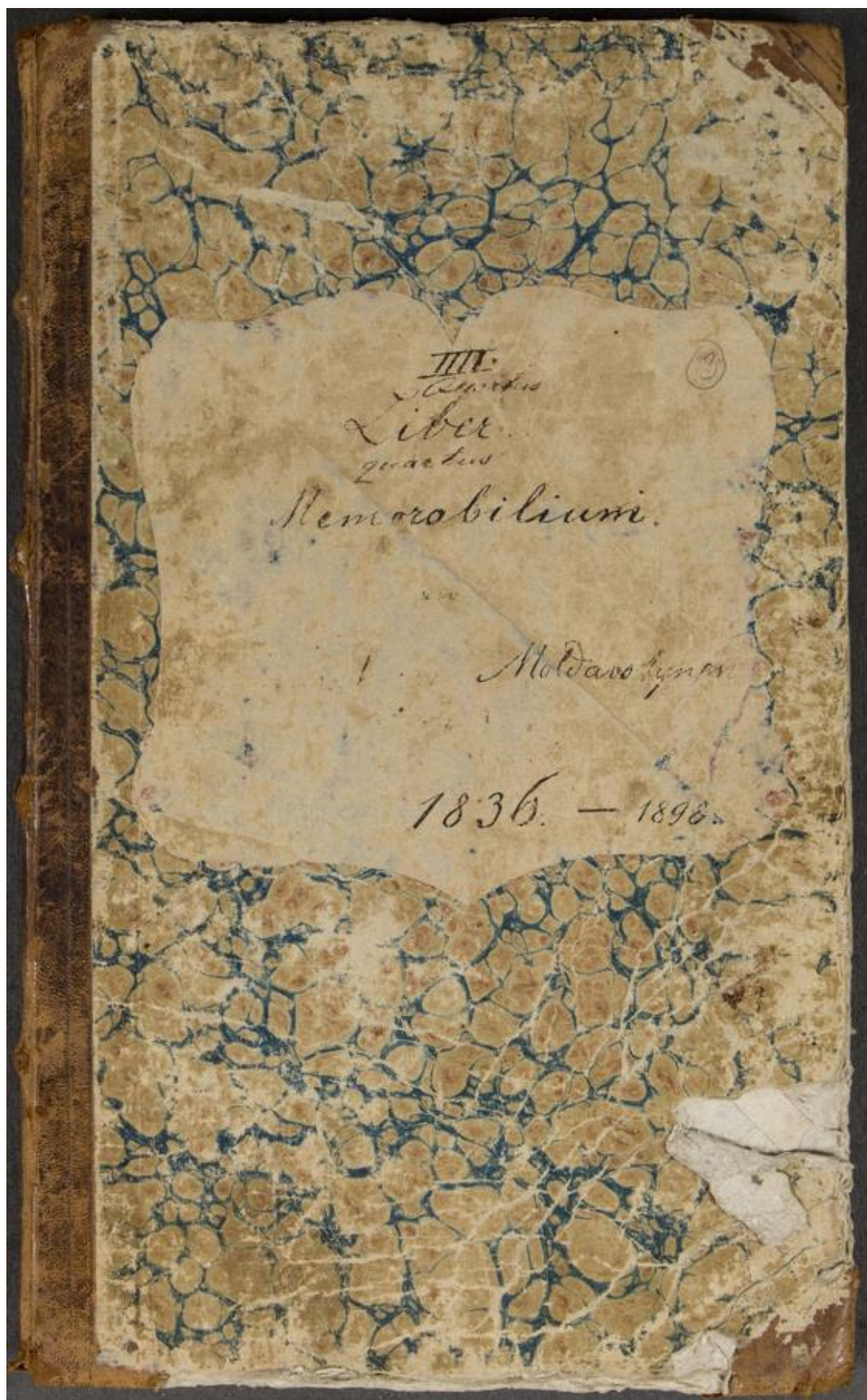
Příloha č. 3: Přední strana vazby původní chráštanské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOKA České Budějovice, FÚ Chrástany, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 4: Přední strana vazby původní nákeřské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOKA České Budějovice, FÚ Nákří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 5: Přední strana vazby původní rudolfovské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOKA České Budějovice, FÚ Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

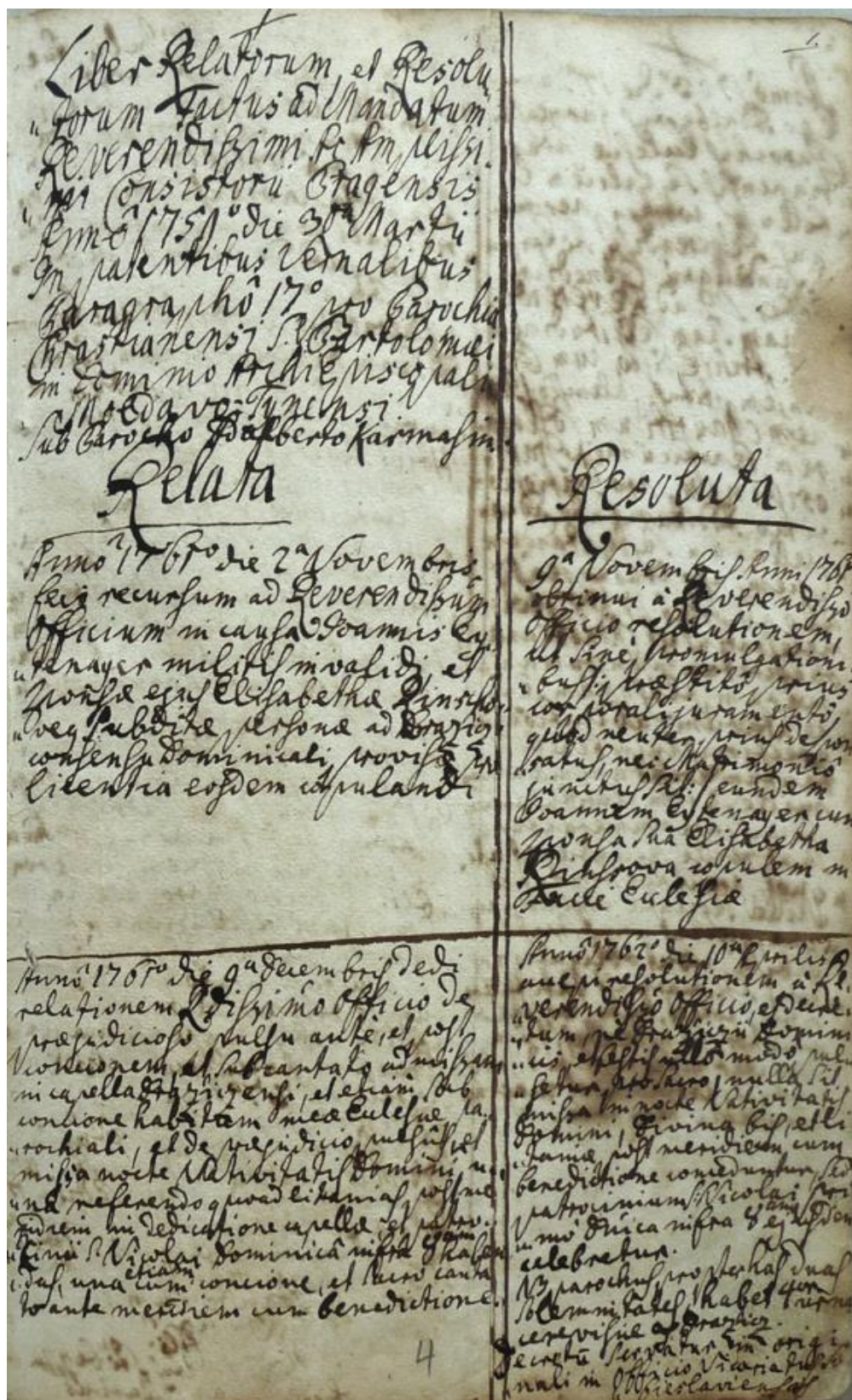
Příloha č. 6: Přední strana vazby páté vltavotýnské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5).

Ad Venerabiles Dominos Successores,
Confratres meos longe Dilectissimos.

Disignit mihi haud parum, candide fateor, indigni-
scenti a^o 1804. & Maji Albohurensis beneficium,
defectus mox facti beneficii Lib^{ri} memorabilium,
qui tamen singulis fere in Beneficiis reperitur.
Ne itaq. et hic defit, metoquamq. uo^o eundem mox sub
initium ingressus mei ad dictum Beneficium, no^o tenu-
itate mea condere in mente habuerim, sed distulerim
etiam iussus^{ui} paratulu inter emendanda Anno 1808.
die 21. Augusti a Reverendissimo, ac Illustrissimo
Domino Domino Joanne Procopio Vici^o & Josepho
Sedis Grata Bohemo-Budwicensi Proto-Episcopo
Schaffgotsche Vici^o c. S. R. I. Comitibus Lib^{ri} (Ga-
roni de Hynast et Kreifenstein generaliter canonice
me visitante, et Sacramentum Confirmationis 200.
facile oculis meis conferente eundem conficere.
Ut igitur congruentia, equitati, & iustissimo mandato
huius faciam satis, sedule hinc inde si quid memorate
dignum beneficium isthoc concernens invenire, aut re-
vire possum, sollicitus fui, aut post adhibitam seu-
lam sollicitationem vultu^o meum revire mihi fas erat,
quod primo loco hic prout, reliqua ex scriptis Parochis
partim, partim ex experientia mea propria adjecturus.
De quo sit

Příloha č. 7: Ukázka písma faráře Františka Částky z úvodu první bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Příloha č. 8: Ukázka písma faráře Antonína Dvořáka z úvodu druhé bělohůrecké farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2).

Příloha č. 9: Ukázka písma faráře Vojtěcha Karmazína z úvodu původní chrášt'anské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

In nomine Domini Dominantium)

Ego Iosephus Franciscus Bergias Zelenka Novodomenst
 natus die 19ta Februarii 1748 legitimus filius Francisci
 Zelenka tunc et Altarii in suburbio Galgo Naxer Hon-
 fuit et hunc locum 12. fuit in Prostiteram ordinatus a Re-
 verendissimo ac Illustrissimo Domino Dno Joanne
 Procopio Primo Episcopo Bohemae-Buonicensi Schaaff-
 gotische dicto - J. P. H. Comite et Lib. Baron: de Schynast
 et Greiffenstein &c. &c. die 24 Septembris A. 1802, mox qua
 jurisdictionatus mo Cooperatore Patiborzeum, in Dominia
 Episcopii Dni Principis Iosephi de Schwarzenberg. Neypo-
 mienfi - At ibi solummodo uno anno in circa domum la-
 boravi, et illuc A. 804 die 12ma mensis Novemb. pro fundato
 Capellano Wesselschens. Presentationem a Reverendissimo ac
 gratiosissimo Dno Patrone iam supra nominato consecutus
 sum. Wesselschens vero Naxerium die 26 Maji 812 felicif.
 sine post hinc proteritiones tamquam Localista promove-
 cor.

Naxerium transmigratus Wesselschens die 10 Junii M. DCCCII
 cum nihil scriptum de rebus Memorabilibus reperissem,
 mei officii esse duxi, ut secundum altissimam ori-
 nationem presentem dicerem Memoria: Scripto exararem
 hinc itaque in nomine Regis Regum orior.

Quando nam, et a quo Ecclesia Naxerensis erecta fu-
 erit, omni adhibita diligentia et conatus nullo modo repe-
 riri potui. Illud tamen certum est, eam jam tunc
 Domini 1284 Parochialem fuisse, siquidem, teste Balbino
 in Miscellaneis Bohemis Anno 1685 Praga editis - Cera-
 tus Naxerensis Wenceslas Regi Bohemis nomine
 decimarum Ecclesiasticarum 10 Proportus Bohemicas pro
 uno semestri pendere debebat - inquit ex folio adjacenti
 patet.

Tandem injuria temporum accidit, ut Ecclesia Na-
 xerensis plura quam 200 annis suo proprio Pastre
 animarum caruisset, et quidem ab sequentibus
 tradito vulgaris fert, fatalem casum. Dum in
 turbulento Bohemis statu, ob diversas Hussiticas
 opinionis omnia in Religionis suo aque vertebantur,
 et quisque potentiori, quid sibi luberet, faceret, accidit
 ut Civitas Naxerensis nimia Religiois auro solo
 injusto postulationi Dynasta Dussencensis viriliter
 resistens, ab eodem feroci homine in Ecclesia mu-
 rone transfoveretur, cujus sanguis hodie dum in
 muro ad cornu Epistolae, ubi nunc Altare in
 honorem Beatissimae Virginis Mariae Dolorose
 erectum est, cernitur.

3

Příloha č. 10: Ukázka písma lokalisty Josefa Zelenky z úvodu původní nákeřské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Inventarium et Consignatio rerum tam mobilium, quam immobilium
 Parochie. Montana, olim inter primarias, nunc autem plane infima in
 Rudolphstad, sub Patronatu, ac in ditione Amplissimi Magistratus
 Bohemae Budicensis, à me indigno Parrocho P. Christophoro F. Wagner
 fideliter pro salute necessario, et secundum directionem, adiecti circumstantijs,
 ad plenam informationem successoris, minucialiter descriptum: sic igitur.

Beneficium Ecclesiasticum, ut modo reperitur, in hanc equalem estimationem, in
 tracta hoc et districta Bechinensi situm, quasi ultimo hoc numerari solet; olim autem
 ante Rudolphi Caesaris Augusti adventum dicebat. Quod Regino Lang, et Borgwardt: hinc
 deum magna privilegia à sua maiestate accepit, et una quod, nomine Rudolphi, meruit
 gratiis insigniri, ac nominari; sic omnes, Res pasam uno ore testantur, et affirmant.
 Anglum olim et precipuum nomen gerbat, tum propter Testorum petrarum multitudinem,
 et numerum, ac ultra presentes hic inhabitantiam, tum propter ingentium tam puri auri,
 quam argenti, thesaurorum ex his formis eruditorum copiam, tum etiam ob adja-
 centium diversorum pagorum, et hinc spectantium, abq. fundorum, sylvarum, fructus,
 nem, et juris optimi possessionem, à primis fundatoribus liberaliter impertitam, id quod pre-
 senter conjecturare licet, maxime ex murorum ruinis et fragmentis; et tot infinitis gle-
 barum, et arenarum in altum coniectis, et contiguis cumulis; praeterea ex maximis fundamentorum
 effossis, sicuti Templi quor. huius disruptis squilibrorum lapidibus, abq. demortuorum usnea
 plenis, et pulvis calvarijs. Item etiam ex repertis vetustissimis sanctorum statuis ligneis,
 inter quos crucifixus ille in medio stratis transversis valde mirabilis, et ad viri longitudo, ex-
 cavata, et testibus, gratissimum plenissima Virgo Virgata, in altari ad latas, à fidelibus
 indies magis magis, venerata, uti variis donariis etiam argentea facti probant. Tandem
 ex alijs monumentis prima Catholica Christianitati liquet argumentari, quod Ecclesia Rudolphi
 Budicensis olim fuerit valde insignis, et Beneficium prestantissimum. Sed, heu! in Hupsia
 20 hic, et Sudetis bellorum longissimorum disruptis, sicut Trebona, sicut ad Spiream Conventum
 atq. in locis per circuitum istum, et Tractum vicinum, cuncta prostrata, evasa, et succorsa,
 injuriose quor. plurima abrepia, secularizata, et ultimo in Transactione cum Locumtenentem,
 tibus Lutheris, penitus delecta, abq. sepulta aeternum manent. De quibus hodie adhuc ve-
 stigia relicta, clarius loquuntur. Ita nimirum, huic diviti terrae hostes diverfi,
 et profecto belluini, in tan diuturnis et pessimis temporibus, damna incomparabilia intulere.
 Sic igitur olim isthaec pulcherrima ad S. Petrum Martyrem, tota Squallida, expulsa, atq. 3
 compluribus annis prius fuit deserta. Ultimo deinde nobilium stercentium, et fessorum
 exultantium, nudus et solum factus, plurimis annis ita permansit; donec rursus post
 victoriam in alto monte Pragensi feliciter à nostro milite Casparano obtentam, à
 Creato Budensium cognoscere huc missus, igne et ferro, catholicos mole, una cum Haereticis vi-
 olentia expulsi, posthac non amplius comparuerunt. Serius iterum Anno 1531, nimirum
 à R. P. Adamo Grabarsky Societate Missionario, redeuntes quidam vires, in Catholica
 fide, cum reliquis huc adventantibus vicinorum populus fidei, deus instructi, et Evangelio
 7. quia jure 1585 ex Woniclaus pater Clarissimus Iudex Budensis
 M. to N. p. hanti dille omni proque vobis

Příloha č. 11: Ukázka písma faráře Kryštofa Wagnera z úvodu původní rudolfovské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

1836: Monat: Juny:

Am 11ten Juny Auf einem Feste
 a Besichtigung beim Aufgange
 der Gießberge mit Lärmschall
 der dort sich anzeigenden Reliquen
 bestanden. Die in Lärmen an-
 zeigten, ja in Mordungen, die
 in der Gießhalle ein und Lärmen
 4 Gieß, ohne anzugehen.

6 Im Jahre 1835 bin die Reliquen
 von oben ein Feste Gießung mit
 Monument auf dem Mordenen Gieß
 Lärmen zu S. V. mit Lärmen anzeigend
 in Jahre 1836 bin die Lärmen
 Reliquen Lärmen anzeigend, mit Lärmen
 Gieß, Gieß:

Feste Gießung Lärmen
 Lärmen Gießung
 geboren am 24ten April 1743
 gestorben am 4ten Novemb: 1792.

Feste Gießung Lärmen
 Feste Gießung
 geboren am 25ten März 1743
 gestorben am 1ten Novemb: 1797

Zum
 Lärmen Lärmen Lärmen
 1835.

Příloha č. 12: Ukázka písma děkana Martina Tůmy z úvodu páte vltavotýnské farní kroniky (foto Miroslava Tůmová, místo uložení SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5)

Autor zápisů	Doba působení	Funkce	Jazyk zápisů
František Částka	1804-1823	farář (1804-1819) kaplan (1820-1823)	latina
Antonín Dvořák	1823-1837	farář	latina, němčina

Příloha č. 13: Seznam autorů první bělohůrecké farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Autor zápisů	Doba působení	Funkce	Jazyk zápisů
Antonín Dvořák	1823-1857 ⁵⁴⁷	farář	latina, němčina
Jakub Fáber	1846	kaplan	němčina
Ignác Schreiner	1858-1866	farář	latina, němčina
Jan Štěch	1873-1897 ⁵⁴⁸	farář	čeština
Eduard Hrůza	1895-1897	kaplan	čeština
Alois Kuliš	1897-1919	farář	čeština
Matěj Bolech	1916-1919	kaplan	čeština

Příloha č. 14: Seznam autorů druhé bělohůrecké farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Bílá Hůrka, inv. č. 2, sign. Ia2, kniha 2).

⁵⁴⁷ Mezi lety 1841-1887 farář Dvořák nepořídil v rámci druhé bělohůrecké farní kroniky žádné záznamy.

⁵⁴⁸ Předchozí farář Ondřej Sedlecký mezi lety 1866-1870 pamětní výpisky nevedl, stejně tak místní farní kroniku absolutně ignoroval jeho nástupce Karel Blatenský v letech 1870-1873.

Autor zápisů	Doba působení	Funkce	Jazyk zápisů
Vojtěch Karmazín	1751-1773	farář	latina
Matěj Perringer	1773-1787	farář	latina
František Dvořák	1787-1793	farář	latina
Josef Schubert	1793-1799	farář	latina, němčina
Jan Richter	1800-1834	farář	latina
Vojtěch Maverle	1834-1843	farář	latina, čeština
Jan Smíšek	1851-1861 ⁵⁴⁹	farář	latina, němčina
Matěj Nikola	1861-1876	farář	čeština
Vít Švec	1876-1896	farář	čeština
Tomáš Míka	1897-1907	farář	čeština
Jan Thir	1907-1928	farář	čeština

Příloha č. 15: Seznam autorů původní chrášťanské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Chrást'any, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

⁵⁴⁹ Mezi lety 1843-1851 spravoval chrášťanskou farnost Jan Slavík, který žádné pamětní záznamy nevypisoval.

Autor zápisů	Doba působení	Funkce	Jazyk zápisů
Josef Zelenka	1812-1820	lokalista	latina
Václav Hronek	1820-1861	lokalista (1820-1857), farář (1857-1861)	latina, němčina

Příloha č. 16: Seznam autorů původní nákeřské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Nákří, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

Autor zápisů	Doba působení⁵⁵⁰	Funkce	Jazyk zápisů
Kryštof Wagner	1688-1713	farář	latina
Johann Guttwirth	1753-1762	farář	latina, němčina
Sebastian Ihrler	1762-1782 ⁵⁵¹	farář	latina, němčina
František Hoch	1782-1784	farář	němčina
Ondřej Pinkáček	1805-1810	farář	latina, němčina
Josef Hájek	1810-1812	farář	latina, němčina
Vojtěch Staubmann	1812-1847	farář	latina, němčina
Vojtěch Chum	1847-1875	farář	němčina
Josef Fulin	1875-1884	farář	němčina
Jan Wonesch	1884	farář	němčina

Příloha č. 17: Seznam autorů původní rudolfovské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, FÚ Rudolfov, inv. č. 1, sign. Ia1, kniha 1).

⁵⁵⁰ Vlivem torzovitosti rudolfovské pamětní knihy jsou v předkládané tabulce zachyceni pouze ti duchovní správci, kteří se podíleli na tvorbě kronikářských záznamů.

⁵⁵¹ Nejmladší pamětní záznam faráře Ihrlera pochází z roku 1771.

Autor zápisů	Doba působení	Funkce	Jazyk zápisů
Martin Tůma	1836-1842	děkan	latina
Daniel Morávek	1842-1849	děkan	latina, němčina
Bartoloměj Pachta	1849	kaplan	čeština
Matěj Mikota	1849-1860 ⁵⁵²	kaplan	čeština, latina
Matěj Šejnoha	1860-1866	děkan	čeština
Josef Vlasák	1866-1879	děkan	čeština
Václav Kovál	1880-1898	děkan	čeština

Příloha č. 18: Seznam autorů páté vltavotýnské farní kroniky (viz SOkA České Budějovice, DÚ Týn nad Vltavou, inv. č. 5, sign. Ia5, kniha 5).

⁵⁵² Oba uvedení kaplani působili za éry vltavotýnské děkana Karla Vinařického, který z neupřesněných příčin osobně kroniku nevedl.